CARMINVM PROVERBIALIVM, TOTIUS HUMANÆ vitæ ſtatum breviter delineantium, nec non utilem de moribus doctrinam jucundè proponentium.

LOCI COMMUNES IN Gratiam juventutis ſelecti.

Si Chriſtum diſcis, ſatis eſt, ſi cætera neſcis;
Si Chriſtum neſcis, nihil eſt, ſi cætera diſcis.

Impreſſum Londini
1637.

Thomas Wright
His Booke
1613

octaboxty 18 3 47/13
437.

BRITISH MUSEUM

S. A. I. AD EMPTOREM.

NOn dubito multos lectores hic fore ſtultos,
Qui ſint dicturi, liber hic quod debeat uri,
Quando in eo verſus non ullus ſit bene verſus,
Ac opus inceptum totum ſit prorſus ineptum.
Sunt tamen ipſi illi, qui amant dicteria Grylli,
Et qui Smoſmannum cupiunt audire per annum.
Turpia dicentem, vel Suarmum ſpurca loquentem:
Quiq; legunt Pfaffi Culebergi facta, vel affi.
His placet inſanus Neidhart, Larin quoque nanus,
Corneus Seutridus bonus eſt nopas per & idus,
Marcolf laudatur, Eulenſpiegelus amatur:
Et quis non legit, quæ frater Rauſchius egit?
Tale quid inſulſum, ſaruo de pectore mulſum,
Semper ſic laudant, ut ad omnia peſſima plaudant.
Cum tamen authores ſoleant corrumpere mores
Tales, ac dignè poſſint comburier igne,
Ob res obſcœnas, ut dent propter mala pœnas.
Hic liber haud vanas doctrinas, ſed bene ſanas
Proponit: luſtra, non perdes tempora fruſtra.
Quamvis ad mores meliori carmine flores
Paſſim venduntur, multumque & vbique leguntur:
Eſt tamen his chartis jucundæ nonnihil artis,
Quæ poterit verè ridendo multa docere.
Proque venenatis ſalibus damnoque paratis
Ridiculis, horis tradit præcepta decoris.
Nec facile hæc cedent animo ſi qui modo credent.
Eſt brevitas verbis, nec virtus major in herbis,
Quæ tantum vellunt, & morbos in cute pellunt,
Non vitium mentis purgant pravum facientis.
Ergo ne calca mox librum ſtulte Menalca:
Sed mage protector fias illi bone lector.
Haud iſtuc tendit, qui carmina talia vendit.
Ut nunquam poſcas meliora, ſed hæc modo noſcas.
Verum ſi fari tentabunt, atque jocari,
Hæc potius belli capiant diſcenda puelli,
Quam Veneris ſpinas triſtes, Bacchique ruinas.

LOCORUM HUIUS OPUSCULI INDEX.

A

Absurda 1
Adiaphora 2
Adulatio ibid.
Amulatio 113
Aenigmata 2
Aequivocatio 4
Afflictio ibid.
Aliena 5
Ambitio ibid.
Amicitiae ibid.
Amor 8
Animalia 9
Arcanum 11
Arrogantia 12
Ars 14
Assiduitas 17
Astra 19
Astutia ibid.
Avaritia ibid.
Audacia 22
Aula ibid.

B

Baptismus 23
Bella ibid.
Beneficentia ibid.

C

Acitas 25
Calumnia 26
Campana ibid.
Captivitas 27
Caritas ibid.
Castitas, ibid.
Causidici 119
Christus 49
Cibi 27
Coactus 153
Concordia 35
Confessio ibid.
Conjectura ibid.
Conjugium 141
Conscientia 37
Consensus ibid.
Consilium 38
Consortium ibid.
Consuetudo 40
Contemptus 41
Convivium 43
Cura 44
Curiositas 45
Cursus ibid.
Custodia ibid.

Dam-

INDEX.

D

Damnatio æterna 117
Damnum 45
Debitum ibid.
Deformitas 89
Deus 46
Diabolus 52
Dissidentia 86
Differentiales 53
Discordia 66
Dissimulatio 197
Diversa studia 67
Divitiæ 68
Doctrina 14
Dominium 72

E

Ebrietas 74
Ecclesia 78
Ecclesiastici 79
Epicedia 83
Error ibid.
Excellentia 83
Exempla ibid.
Experientia 84

F

Fama 84
Fames 85
Festinatio 88
Festi dies ibid.
Fides ibid.
Finis 87
Forma 89
Fortuna ibid.
Frugalitas 94
Fuga ibid.
Furtum ibid.
Futura 95

G

Garrulitas 95
Gaudium 96
Gloria 97
Gratia 97
Gratitudo ibid.

H

Hæretici 98
Herba ibid.
Homo 100
Homicidium 104
Honora 105
Hospes ibid.
Humanitas ibid.
Humilitas 106

I

Jactantia 12
Jejunium 107
Ignavia ibid.
Ignis 108
Ignorantia ibid.
Imperitia 108
Impossibilia 109
Impostura ibid.
Incerta 110
Inconstantia ibid.
Indecora 1
Industria 112
Infamia 26

Ingratitudo 110
Inimicitia 111
Injuria ibid.
Injuſtitia 112
Inſidiæ 113
Invidia ibid.
Inutilia ibid.
Iocus 114
Ira 114
Iudicium extremum 116
Iuramentum 118
Ius ibid.
Iuriſte 119
Iuſtitia ibid.
Iuventus ibid.

L

Labor 122
Laus 124
Leges ibid.
Libertas 125
Lucrum ibid.
Ludus 126
Lux ibid.

M

Malitia 164
Malum 127
Maria ibid.
Martyria 128
Medicina ibid.
Medicamenta 129
Media ibid.
Memoria 130
Mendacium ibid.
Mendicitas 160
Mercatio 130
Meretrix ibid.
Meteora 131
Mimi 132
Minæ ibid.
Miſericordia ibid.
Modus ibid.
Morbi 134
Mors 136
Mores 140
Mulier 141
Multitudo 146
Mundus ibid.
Munera 150
Muſica 151
Mutuum ibid.

N

Natura 152
Neceſſitas 153
Nihil 154
Nimium 132
Nobilitas 154
Novitas ibid.
Nox ibid.
Nuntius 155

O

Obedientia 155
Obſcuritas 154
Occaſio 155
Ocium 107
Officium 156
Opera ibid.

Origo 157
Ornatus 207

P

Pædagogia 158
Parentes ibid.
Patientia 159
Patria ibid.
Paupertas 160
Pax 164
Peccata ibid.
Pecunia 68
Peregrinus 169
Peregrinatio ibid.
Periculum 170
Perseverantia ibid.
Philautia ibid.
Pictura 171
Pietas ibid.
Pœna malefactii 168
Pœnitentia 174
Possibilia ibid.
Potentia 72
Potiones 27
Præpostera 1
Præsentia 174
Precatio 175
Principium 176
Proceres 177
Procrastinatio ibid.
Profusio ibid.
Promissio 178
Proprium ibid.

Prudentia 180
Pudor 181
Pueritia 119

R

Raritas 182
Requies 183
Risus ibid.
Rustici ibid.

S

Sanitas 183
Sapores 189
Satietas ibid.
Scriptura sacra 190
Securitas 191
Senectus 192
Sermo 193
Servitus 195
Similitudo ibid.
Simplicitas 197
Simulatio ibid.
Solertia 180
Solutio 199
Somnium ibid.
Somnus ibid.
Spes 199
Spiritus S. 52
Stultitia 200

T

Taciturnitas 202
Tarditas 203
Temperantia ibid.
Tempus 204
Tenebræ 154

INDEX.

Terra 205
Testimonium ibid.
Timor ibid.
Trinitas 52

V

Valetudo 209
Venatio ibid.
Venus ibid.
Veritas 207
Vestitus ibid.
Vexatio 208
Vicinitas ibid.
Vilium 41
Vinum 74
Violentia 111
Virginitas 27
Virtus 209
Vita 210
Vita æterna 117
Vitia 211
Vnus 212
Voluntas ibid.
Voluptas ibid.
Votum 175
Vsus 213
Vulgus ibid.

FINIS.

CARMINUM PROVERBIALIUM LOCI COMMUNES.

ABSURDA, INDECORA, PRÆPOSTERA.

Agninis lactibus alligare canem.

I canis ex hilla religatur, mordet in illa.

Alienum medicus, ipse ulceribus scates.

Conditor es juris; qui spernere jura videris:
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis.

Item:

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet,
Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.

Annulus aureus in naribus Suis.

Est in persona pudor insipiente corona.

Item:

Nullus inungatur nebulo, plebs undique fatur.

Currus bovem trahit.

Meu servi regnant, domini famulantur: asselli
Ornantur phaleris, dephalerantur equi.

Encomia canere ante victoriam.

Quando potes subjici, non debes dicere, Vici.

Sydera cœlo addere.

Ad mare declivus omnis currit citò rivus.

Item:

Item:

Cui ſunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item:

Hic mos eſt genti, panis præbetur habenti.

Item:

Pernas laudare nullum decet, hoc ſcio clarè.

Item:

Queis ſatis eſt, his plura fiunt, his undique fertur,
His datur, his emitur, pauper ubique jacet.

Item:

Tu teneas panem, tibi protinus ova dabuntur.

Item:

Vndique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, utique non nocet ulli.

ADVLATIO. Vide Impoſtura.

Adulari quæſtus nunc eſt multò uberrimus.

Nil dant menſipetæ, nil portant præter avete.

Item:

Si vis laudari, ſi vis charúſque vocari,
Diſcas adulari: nam tales ſunt modò chari.

ÆNIGMATA.

Annus, Pannus.

Eſt quiddam ſine P. cui ſervit noxque dieſque:
Cui P. ſi dederis, facies tunicam tibi ritè.

Ave.

Mitto tibi navem, prora puppique carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, ſuſtento ſenem, rego greſſus,
Sum terror canibus, habeat me pro duce feſſus.

Caſtanea.

Arbor ineſt ſylvis, quæ ſcribitur octo figuris:

Fine

Fine tribus demptis, vix unam in mille videbis.

C. O. Q. C. S. T. S.

Sunt oculos clari qui cernis ſydera tanquam:
Dico Grammaticum, verſum qui conſtruit iſtum.

Cor.

Dimidium ſphæræ, ſphæram cum principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditor orbis.

Item.

Redde Deo mediam lunam, ſolem, canis iram.

Corvus.

Res volat in ſylvis, nigro veſtita colore:
Si cor abſtuleris, pes tibi Teuto manet.

Gallus Gallinaceus.

Os aperire vetat, quæſtorum namque moneta,
Ipſius eſt meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generavit filia matrem.

Homo.

Eſt animal quoddam, quod cunctis eſt benè notum,
De mane quadrupes, medio bipes, ſerò tripes.

Miles obliviſcitur.

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli.

Muſcatum.

Si caput eſt, currit: ventrem conjunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & ſine ventre bibes.

Pavo.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos quærere.

In denſis ſylvis venor bis quinque catellis.

Quod

Quod capio, perdo: quod non capio, mihi servo.

Salutem.

Mitto tibi Metulas, cancros imitare legendo.

Ter tria dant septem, scil. literas.

Ter tria dant septem, septem sex, sex quoque tres sunt:
Octo dant quatuor, quatuor faciunt tibi septem.
Hæc bene si numeres, facient tibi millia quinque.

Vrina.

Dic mihi, quod flumen soleat conscendere montes?
Hoc mihi si solvas, Oedipus alter eris.

ÆQUIVOCATIO. Vide Differentiales.

Erroris mater fuit æquivocatio semper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adest.

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi.

Item:

Quando timor major, tunc Deus est propior.

Item:

Vidi salvatos, prius anxietate gravatos.

Item:

Ungere vult hominem, quem percussit Deus, omnem.

Deus quos amat, arguit & castigat.

Hic Homo torquetur, ut sic patiendo probetur.
Vt mens purgetur, ut præmia plura lucretur,
Ne sublimetur, ut Christo gloria detur,
Et preservetur, ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt:
Et cum quo certet, mens pia semper habet.

Item:

Qui modò torquetur, nescit quàm magna lucretur:
Cùm furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.

Item:

Item:

Visitat hos homines Christus, quos diligit, omnes.

Tribulatio homines ad Deum convertit.

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur.

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,
Et dolor & mœror magis inde sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Læditur Vrbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcar proprium sit, equus tuus, ambulo multum.

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem;
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdavit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Tu caveas dici nimium laudator amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amavit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor gravius, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

Item:

Item:

Tempore fælici non cognoſcuntur amici:
Sorte patet miſera, quæ ſit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea quærit.

Item:

Verus amor miſerum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore fœlici, multi numerantur amici:
Cùm fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi fœlicium.

Cui bene ſuccedit, is amicos ſæpe videbit.

Amici peccantes reprehendendi potius, quàm imitandi.

Dilige ſic homines, ut eorum crimina vites.

Amicos novos parans, ne obliviſcaris veterum.

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus,
Credite, temporibus hæc valuêre ſuis.

Item:

Calles antiquos ſerves, veteres & amicos.

Item:

Non eſt antiquus per te dammandus amicus.

Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ infœlicis.

Prudens celabis, quòd amicis turpe putabis:
Ne culpent plures, quod ſolus pandere cures.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: ſi nil
Accipias, & pauca petas, & plurima dones,
Gratus eris populo, te mille ſequentur amici.
Si nihilum trades, citò eris privatus amico:
Plurima ſi quæres, multam patiere repulſam:
Si multa accipias, populus te dicet avarum.

Nil

Nil cape, pauca petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus noſtris quicunque placere laborat,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ne cuivis dextram injeceris.

Qui conſanguineus, mihi firmior extat amicus,
Stultus cunctorum ſit, quivis amicus eorum.

Neceſſarius eſt neceſſarius.

Audivi dici, quòd erunt duo ſemper amici.

Item:

Nemo ſibi ſatis eſt, eget omnis amicus amico.

Item:

Non ullus medicus melior quàm fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm nummis plena de quolibet ære crumena.

Item:

Rex eſt mendicus, cui non eſt ullus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quòd amicus debet amico.

Item:

Vſus amicorum bonus hic & ubique locorum.

Tuta frequenſque via eſt, per amici fallere nomen.

Non eſt veridicus ſubridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, ut noſtis, ad cuncta domeſticus hoſtis.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt pejora venenis:
Perverſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Vulgus amicitias utilitate probat.

Qui mea plus quærit, falſus amicus erit.

AMOR.

AMOR.

Abſentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul eſt à lumine cordis;
Amata relinquere durum eſt.
Eſt amor ingratus, cum non ſit amator amatus.

Item:

Eſt oculo gratum, ſpeculari ſemper amatum.

Item:

Heu dolor eſt, gratis abſcedere rebus amatis.

Item:

Illi pœna datur, qui ſemper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contrà verò augetur.

Cede, Venus cedit: ſi ſtas, Venus improba lædit:
Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item:

Ipſe bene poteris luxus frænare furorem,
Si fugias: potior potio nulla datur.

Item:

Qua ſpecie Martis venit victoria Parthis,
Hac Venerem fugito, qua fuga ſola fugit.

Item:

Vſu creſcit amor omnis, decreſcit abuſu.

Ex aſpectu naſcitur amor.

Non [illegible], oculis quod non ſpeculatur.

Item:

Virginis aſpectus penetrat ſine vulnere pectus.

Miſer eſt qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amarus,
Cujus odor ſapidus, inſipiduſque ſapor.

Item:

Neſcio quid ſit amor, nec amo, nec amor, nec amavi:
Sed ſcio, ſi quis amat, uritur igne gravi.

Item:

Non

Non amor, ut perhibent, Deus eſt: ſed amaror & error:
Numen, amor nullus; numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus verſatur amantis!

Item:

Omnis amans, amens: amor eſt inſania: ſano
Inſanit certò pectore, quiſquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namque hic color aptus amanti.

Item:

Pallida furtivum facies monſtrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot ſunt in amore dolores.
Nec modus & requies, niſi mors, reperitur amoris.
Cedit amor verus, ab amantis pectore ſerus.

Item:

Unam ſemper amo, cujus non ſolvor ab hamo.
Scilicet inſano nemo in amore videt.
Cæcat amor mentes, ac interdum ſapientes.

Item:

Quamvis fœdatur, cuivis placet id quod amatur.

Item:

Quatuor iſta timorque, odium, dilectio, cenſus,
Sæpe ſolent boni rectos pervertere ſenſus.

Item:

Quiſquis amat ranam, ranam putat eſſe Dianam:
Quiſquis amat cervam, cervam putat eſſe Minervam:
Quiſquis amat luſcam, luſcam putat eſſe venuſtam.

Item:

Urit amor cæcus, non eſt amor arbiter æquus:
Nam deforme pecus, judicat eſſe decus.

ANIMALIA.

Animalia quædam hominem ſuis ſuperant proprietatibus.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viventia.

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & Salamandra.
Halec unda fovet, ignis pascit Salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque Chameleontem.

Animalium quorundam ætates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat,
Et per tres sepes sit tibi vita canis,
Et per tres canes sit tibi vita caballi,
Et per tres caballos vivere possit homo,
Et per tres homines asinus bene vivere possit,
Et per tres asinos aucam tu vivere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices vivere corvus habet,
Et per tres corvos vivere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem vivere dicas.

Auca.

Floribus arboreis fulva creatur avis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & gravidatur,
Conceptum rejicit, in aquam cadit, auca creatur,
Fit cibus egregius, nobilibúsque datur.
Hæc avis à coitu stat libera, virgo putatur,
Non nidos, non ova parit, nulli sociatur:
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene disce probando:
Est lingua medicus, dominóque fidelis amicus,
Ædes custodit, fures latrandóque prodit.

Castor.

Quæstio solvatur, Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablativos dentes gerit in genitivos?

Illos

Illos dente ferit, quia sic evadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Utique vitares, & pelles non adamares.

Insectorum quorundam ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isidorus.

Monachus piscis.

Piscis ubi monachus, seu forma monastica crescit,
Fértque cucullatum per maris alta caput,
Calceus est illi conformis & ampla cuculla,
Tam bene dispósita, qua non forer aptior ulla,
Et quasi vox hominis garrula lingua satis.
Frons, manus & vultus hominum, moderamine sulcus
Dum facit insultus, reboátque movétque tumultus,
Mergere naviculas sæpius arte parat.

Sus.

Os veteris durum porci, sed non bene purum.
Sus malè pinguescit cum furfure, sed citò crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi servit amorem,
Amissóque pari, ne[illegible] habere parem.

ARCANUM.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus urget.

Item:

Res occultandæ tacitis sunt participandæ.

Occultæ musices nullus est respectus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Infœlix qui multa sapit, nescitque docere:
Infœlix qui pauca sapit, spernitque doceri:
Infœlix cujus prodest sapientia nulli.

Tempus omnia revelat.

Nil adeò ſubtile, dies quin detegat ultrò:
Nil igitur facias, cur puduiſſe queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat, ſolis calor omne revelat.

ARROGANTIA,
Jactantiaque.

Deus ſuperbis reſiſtit.

Diſce ſupercilium deponere, diſce timere.
Ante pedes foveam, quiſquis ſublimè minaris.

Item:

Eſt verum verbum, Frangit Deus omne ſuperbum.

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur rex ore ſuperbo:
Vah Babylon, Babylon, proprio te robore ſervo,
Omnia regna rego, ſum Deus orbis ego.
Cumque loquendo ſedet, Deus altiùs intonat æde
Prorſus ab hac ſede, tibi dico ſuperbe, recede,
Ut pecus incede, gramina pronus ede:
Brutus es, in terris fœno veſceris & herbis,
Eſto timor populis & pœna futura ſuperbis,
Exemplárque regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos juſta ruina gradus.

Extra periculum ferox.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nuſquam jactares grandes procul ipſe molares.

Item:

Sæpe minus faciunt homines qui magna minantur.

Fœlix ſe erigendo fœlicitatem amittit.

Dum

Dum petit elatis nimium ſublimia pennis,
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item.

Icare nate bibis? jam jam ſine patre peribis?
Jam tibi dixi bis: Medio tutiſſimus ibis.
Icarii fati memores eſtote beati.

Item:

Si tibi gratia, ſi ſapientia, formaque detur,
Sola ſuperbia deſtruit omnia, ſi comitetur.

Laus propria ſordet.

Ne jactes, quia laus proprio ſorde ſcit in ore,

Item:

Qui ſeſe laudat, laudis ſe munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de ſe bona prædicat: & qui
Non habet, uſurpat nomina magna ſibi.

Item:

Seſe vicinos jactans habet undique pravos.

Item:

Vincat opus verbum, minuit jactantia famam:
Nec ſine re cupias tu nomen habere magiſtri.

Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit quomodo oporteat ſcire.

Doctus ait ſe ſcire nihil, ſe plurima narrat
Scire ſed indoctus: ſcit prior, iſte putat.

Item:

Futilis omnis homo eſt, perſuaſa turgidus arte:
Scit ſapiens doctus plurima, ſcitque nihil.

Item:

Omnis homo nihil eſt, aliquid qui ſe putat eſſe.
Eſt aliquid, quiſquis ſe putat eſſe nihil.

Quid ſuperbis terra & cinis?

Cum fæx, cum limus, cum res vilißima ſimus,

Unde ſuperbimus? neſcimus quando perimus.

Item:

Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu?
Cras eris in vili putre cadaver humo.

Item:

Unde ſuperbit homo, cujus conceptio culpa:
Naſci, pœna: labor, vita: neceſſe, mori?

Superbia vitium eſt rebus ſolenne ſecundis.

Cum bene pugnabis, cum cuncta ſubacta putabis,
Quæ magis infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.

Item:

Luxus opum, proles generoſa, ſcientia, forma,
Bis duo ſunt, quibus extollit quis ſe ſine no. ma.

Item:

Tu nimis extolli per prælia proſpera noli:
Regi namque proli ſunt omnia ſubdita ſoli.

Vino vendibili ſuſpenſa hedera nihil eſt opus.

Non figat ſigna, qui laude facit bene digna.

Item:

Rumiferet de te tua non, ſed vox aliena.

Item:

Verbis non jacta te, ſed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in multis ſupplet.

Ars compenſabit, quod vis tibi parva negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram. loquitur, Dia. vera docet, Rhet. verba colorat,
Mus. canit, Ar. numerat, Geo. ponderat, Aſt. colit aſtra.

Aurora amica Muſis.

Surgere non ceſſes, cum Phœbus ſurgit abortu:
Mane bonis ſtudiis quilibet aptus erit.

Cur neſcire prudens, prave, quàm diſcere, malo?

Non pudor eſt quæri, quæ neſcis, ſive doceri;

Qui

Qui ſcit, laudatur: qui neſcit, vituperatur.

Doctrina à juventute amplectenda.

Artem ſcruteris, quamvis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, ſi vis vitare ruinam.

Item:

De ſtudio, ſocie, redeuntem videro cùm te,
Ecce, quid ediſti, non quæram, quidvè bibiſti,
Aut quid feciſti? ſed quæram, Quid didiciſti?

Item:

Diſce bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quiſquis amas Muſas literulaſque puer.
Tempus adhuc veniet poſt paucos forſitan annos,
Quo luſiſſe minus, plus didiciſſe velis.

Item:

Diſcere ne ceſſes, ſi doctor maximus eſſes:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Diſcere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne male tempus eat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus ſpernit nemo niſi ſtultus.

Item:

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Jure poteſt dici barbarus omnis homo.

Item:

In ſtudio tria damna luo, ſi non bene dico:
Nummos conſumo, modicum ſcio, tempora perdo.

Item:

Mens ſine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid ſine doctrina vita eſt, niſi ferda latrina:

Item:

Scribere, cantare discas, Latinaque fari:
Si pauper fueris, posteà dives eris.

Item:

Si puer hoc sciret, quantum doctrina valeret,
Rarò dormiret, sed nocte dieque studeret.

Item:

Ut ver dat florem, flos fructum, fructus odorem:
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit urbes,
Arte cadunt turres, arte levatur onus:
Nam solet ars dominum sæpe juvare suum.

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo removere.

Ingenio, non libris innitendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noveris arte:
Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, raroque studere, parumque
Scire, nihil laudis, plus levitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte,
Tantalus in mediis stat sitibundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,
Nil tenet amissis forsitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo conjuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Disce bonas artes; alit omnis terra peritos:
Unquam nec fiet, qui benè discit, inops.

Item:

Hic

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magiſter.

Item:

Muſas diſce bonas: doctos fovet undique tellus:
Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet, ſeipſum docet.

Condita decreſcit, vulgata ſcientia creſcit.

Item:

Diſcere, ſi quæris, doceas, ſic ipſe doceris:
Et ſtudio tali tibi proderis, atque ſodali.

Sapiens ſua bona ſecum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars ſi portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui ſequitur, rarò pauper reperitur.

Item:

Plus probo theſaurum docti, quam divitis aurum.

Item:

Portatur leviter ars, ergo diſce libenter.

Item:

Res valet, ars præſtat: fures perit, ars mihi reſtat.

Sapientia ſe offert quærentibus eam.

Vide Aſſiduitas.

Diſcat qui neſcit: nam ſic ſapientia creſcit,
Creſcit & augetur, ſi temporis uſus habetur:
Nam datur immenſus in longo tempore ſenſus.

Vnus dies non ſat eſt ad parandam eruditionem.

Nemo ſit natus mox Rabbi jurè vocatus.

Item:

Quis puer auditus, vel viſus, in arte peritus?

ASSIDUITAS.

Aſſidua ſtilla ſaxum excavat.

Ars certos, uſus promptos, imitatio reddit

Artifices

Artifices aptos, tria concurrentia ſummos.

Item:

Aſſiduum ſtudiis ſe præbeat ille, Dearum
Aurea qui ſperat tecta ſubire novem.

Item:

Diſcere, quærere, ſæpè reſolvere ſis tibi cura,
Hæc tria ſunt via qua ſapientia ſit valitura.

Item:

Frangitur ad latices nux, iterando vices.

Item:

Gutta cavat lapidem, non vi ſed ſæpè cadendo,
Sic homo fit doctus, non vi, ſed ſæpè legendo.

Item:

Lectio lecta ſemel, decies repetita placebit.
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria diſcipulum faciunt ſuperare magiſtrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, ſæpè relecta,
Sic omnes claves tibi dat ſapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, diſce vel ora,
Sic fac ut nulla ſine fructu tranſeat hora:
Sic fit hora brevis, & labor ipſe levis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpè dat una dies, quod totus denegat annus.

Succeſſivè fit motus.

Arbor per primum quævis non corruit ictum.

Item:

Eſt arbor dura deciesferienda caſura.

Item:

Gutta pluit, fic unda fluit, ſic flumina creſcunt.

Pauca

Pauca ſcis, ſi diſcere vis, ſic multa pateſcunt.

Item:

Poſt hunc nunc ruit hic pilus, & calvus fit homo ſic.

Item:

Qui neſcit partes, in vanum tendit ad artes.

Item:

Singula captentur, ſic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Aſtronomia non ſpernenda.

Aſtra cave ſ, ernas, vitam qui ducis ab aſtris.
Aſtra regunt homines, ſed regit aſtra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Duodecim ſigna cœleſtia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraq;, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.

ASTUTIA.

Aſtu vincit homo cuncta creata ſolo.

AVARITIA.

Atticus moriens porrigit manum.

Clericus annoſus, licet annus ſit furioſus,
Non curat brumam, dum drachmam ſuſcipit unam.

Item:

Quamvis algeſcit, & presbiter ipſe ſeneſcit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando ſenex fueris, tibi plus amor imminet æris.

Avari odioſi ſunt omnibus.

Erras, ſi ſperes, quòd plus te diliget hæres
Sub terra poſitum, quàm tu te diligis ipſum.

Item:

Luxuriem fugito, ſimul & vitare memento
Crimen avaritiæ; nam ſunt contraria famæ.

Item:

Item:

Nunquam ſtat clarus, nec tutus dives avarus.

Avari timent aſſiduè.

Ad ciſtam domina vadit ſæpiſſimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona ſolus habere.

Item:

Qui binos una lepores ſectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque:

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repentè ſubit.

Dives aut iniquus, aut iniqui hæres.

Cùm moritur dives, concurrunt tres ibi lites:
Dæmon vult animam, conſanguineus quoque gazam,
Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quiſquis ditatur, rapidos milvos imitatur.

Lari ſacrificant avari.

Sic dat dona ſua, ſicut dat mella geniſta.

Nullus emptor difficilis bonum edit obſonium.

Caſeus eſt carus, ſic dixit præſul avarus,
Non inſcindatur, ſed pro feſto teneatur.

Item:

Non obolus ſolus pingue parabit olus.

Semper avarus eget.

Æſtimat eſſe parum ſibi, quicquid habet cor avarum.

Item:

Dives es ut Crœſus, ſed vivis pauper ut Irus.

Item:

Dives marceſcit, quanto plus copia creſcit.

Item:

Dives ſemper biat, pars major ut ſibi fiat.

Item:

Item:

Non eſt in mundo dives, qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla ditari ratione poteſtis avari:
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes theſauri nunquam ſatiant cor avari.

Item:

Omnia des cupido, ſua non perit inde cupido.

Item:

Orco ſive mari mens æquiparatur avari.

Item:

Perpetuo lignis creſcit creſcentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cùm plenius accumulantur,
Non ſatiant mentem ſemper majora petentem.

Item:

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygiis nec aqua fruitur, neque pomo:
Sic in divitiis aret avarus homo.

Item:

Vult oculus nequam prius impleri ſtomachus quàm.
Tenax requirit prodigum.
Aurum quod ſervas, & quicquid avarus acervas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item:

Injicies fiſco, quicquid non vis dare Chriſto.

Item:

Non ſibi, ſed aliis, aries ſua vellera portat:
Sic aliis cumulat dives avarus opes.

Item:

Prodigus eſt natus, de parco patre creatus.

Virtus

Item:

Nunquam ſtat clarus, nec tutus dives avarus.

Avari timent aſſiduè.

Ad ciſtam domina vadit ſæpiſſimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona ſolus habere.

Item:

Qui binos una lepores ſectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque:

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repentè ſubit.

Dives aut iniquus, aut iniqui hæres.

Cùm moritur dives, concurrunt tres ibi lites:
Dæmon vult animam, conſanguineus quoque gazam,
Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quiſquis ditatur, rapidos milvos imitatur.

Lari ſacrificant avari.

Sic dat dona ſua, ſicut dat mella geniſta.

Nullus emptor difficilis bonum edit obſonium.

Caſeus eſt carus, ſic dixit præſul avarus,
Non inſcindatur, ſed pro feſto teneatur.

Item:

Non obolus ſolus pingue parabit olus.

Semper avarus eget.

Æſtimat eſſe parum ſibi, quicquid habet cor avarum.

Item:

Dives es ut Cræſus, ſed vivis pauper ut Irus.

Item:

Dives marceſcit, quanto plus copia creſcit.

Item:

Dives ſemper biat, pars major ut ſibi fiat.

Item:

Item:

Non eſt in mundo dives, qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla ditari ratione poteſtis avari:
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes theſauri nunquam ſatiant cor avari.

Item:

Omnia des cupido, ſua non perit inde cupido.

Item:

Orco ſive mari mens æquiparatur avari.

Item:

Perpetuo lignis creſcit creſcentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cùm plenius accumulantur,
Non ſatiant mentem ſemper majora petentem.

Item:

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygiis nec aqua fruitur, neque pomo:
Sic in divitiis aret avarus homo.

Item:

Vult oculus nequam prius impleri ſtomachus quàm.
Tenax requirit prodigum.
Aurum quod ſervas, & quicquid avarus acervas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item:

Injicies fiſco, quicquid non vis dare Chriſto.

Item:

Non ſibi, ſed aliis, aries ſua vellera portat:
Sic aliis cumulat dives avarus opes.

Item:

Prodigus eſt natus, de parco patre creatus.

Virtus

Virtus poſt nummos.

Ad lucrum mores multi ſunt, non ad honores.

Item:

Qui ſtudet nummis, hic præfert infima ſummis,
Condita factori præponit & ejus amori.

AUDACIA.

Audentes fortuna juvat.

Qui plus exponit, plus lucri ſæpe reponit.

Nihil ſupra vires audendum.

Diſplicet ille labor, ſub cujus pondere labor.

Item:

Eſt durum clarè contra flumen natitare.

Item:

Exiguas in ſe vires alietus habendo,
Exiguas volucres depaſcit diripiendo.

Item:

Hoc attentabis, fieri quod poſſe putabis.

Item:

Non canit in templo, niſi quod ſcit presbyter, amplo.

Item:

Non tibi ſume jugum, quod vis tua ferre recuſat:
Pondere ſub modico tutius ire potes.

Item:

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item:

Si neſcis jacere lapidem, demitte jacêre.

Item:

Tu vires metire tuas: ſi fortis es, aude
Grandia: ſi fragilis, humeris impone minora.

Item:

Ultra poſſe viri non vult Deus ulla requiri.

AULA.

Aulæ ſummoperè vitandæ.

Retrò

Retrò ſedet januam, non invitatus ad aulam.

Item:

Stabit poſt valuam, non invitatus ad aulam.
Commoda ſi quæris, ne principibus ſocieris.

Item:

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item:

Regum ſollicita quicunque ſeneſcit in aula,
Aut fuit, aut ſemper poſtulat eſſe miſer.
Exeàt aula qui volet eſſe probus.
Non mihi ſit ſervus, medicus, propheta, ſacerdos,

Item:

Parens virtuti neſcit modò regibus uti.

Item:

Vita palatina dura eſt, animæque ruina.

BAPTISMUS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.
Induimur Chriſto, qui baptizamur in ipſo.

Item:

Inſons eſſe volens, iſto mundare lavacro,
Seu proprio premeris crimine, ſeu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis.
Eſt nulli certum, cui pugna velit dare ſertum.

Item:

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.
Nulla fides pietáſque viris qui bella ſequuntur.
Non amat hic Jeſum, qui fert ad prælia geſum.
Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.
Quid mihi cum bellis? ſervit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aſpicere.
Dat pyra, dat poma, qui non habet aurea dona.

Benefacile

Benefacite & mutuum date, nihil inde ſperantes.

Da citò, da gratis, da munera congrua cui ue:
Cùm dare non poteris munera, verba dabis.

Item:

Dans ut reddatur ſibi, juſtè decipiatur.

Item:

Gratia nulla datur, ſi munere munus ematur.

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui citò dat.

Bis non ſpondebis, quod mox præſtare valebis.

Item:

Da tua, dum tua ſunt: poſt mortem tunc tua non ſunt.

Item:

Dandi tolle moras, dando citò munus honoras:
Munus dedecoras, inveniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: ſed data raptim,
Munera plus laudis, plúſque favoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, ſi citò detur:
Sed ſi tardetur, ingratum munus habetur.

Item:

Plus valet hoc tribuo, quàm tribuenda duo.

Item:

Qui cito dat, bis dat: qui tardat munera, nil dat:
Par erit mutuo, qui dabit abſque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quandoque tua, ſi vis habere mea.

Item:

Item:

Debes parva dare, si vis majora rogare.

Item:

Fac bene, servitium quia non perit undique gratum.

Item:

Officiis gratus sis, ut fias adamatus.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei
Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult aliis, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si des plorando, perdes tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult, facile quit homo succurrere cuique.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CÆCITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamvis variis sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem adhibeas.

Cæcus agens cæcum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foveam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALUMNIA ET INfamia.

A vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum ſcelera prodi ſolent.

Eſt patriota meus, mea ſcandala dicere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item:

Qui ſe non noſcat, vicini jurgia poſcat.

Falſum probrum non perveniat ultra aures.

Si decus eſt morum, ne cures verba malorum.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Non eſt remedium adverſus ſycophantæ morſum.

Affligit tortor, gravis affligítque loquutor.

Item:

Cunctorum multis eget, implens ora farinis.

Item:

Dicitur abſente me, quod non me præſidente.

Item:

Lingua citò lædit, ſed læſio rarò recedit.

Item:

Os hoſtis rarò loquitur bona non ſibi charo.

Item:

Qui mea poſt terga dicit mendacia verba,
Vellem ut linguam perderet ipſe ſuam.

Item:

Scindit ventoſa gladio plus lingua doloſa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,
Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, ſabbatha pango,

Excito

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, uno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili emere studet.

Taxatur carè, quod vendetur preciosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobio crescit.

Carè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casta placent superis.

Despice fœtorem Veneris, sectare pudorem.

Item:

Dilige munditiam super omnia munera primam:
Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quam uri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte, læsa pudititia est.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, juventus.

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciva puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitiare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen.

CIBI ET POTIONES.

Non bene prandebit, potu quicunque carebit.
Non omne est salvum, temerè quod mittis in alvum.
Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum.

Acetum, vide infrà Cerevisia. Anguilla, vide infrà Caseus. Animalium viscera.

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo eſt, citò labitur ipſe:
Eſt melius cerebrum gallinæ quàm reliquorum.

Item:

Ilia porcorum bona ſunt, mala ſint reliquorum.

Aniſum.

Copia dulcoris, aniſi ſit melioris:
Emendat viſum, ſtomachum confortat aniſum.

Aquá.

Potus aquæ ſumptus comedenti incommoda præſtat,
Hinc friget ſtomachus, crudus & inde cibus.

Aves.

Nans avis eſt lentè, verrens torrenda repentè.

Item:

Sunt bona gallina & capo, turtur, ſturna, columba,
Quiſcula, phaſiades, merulæ, ſimul ortygometra.
Perdix, frigellúſque, otis, tremuluſque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, ſolvit ſine febre butyrum.

Item:

Mitem, nec mirum, dat ſenſum dulce butyrum.

Carnes.

Duſcior eſt caro, quæ magis oſſibus hæret ubique.

Porcinæ.

Carnes porcinæ cum cepis ſunt medicinæ.

Item:

Eſt caro porcina ſine vino pejor ovina:
Si tribuis vina, tunc eſt cibus & medicina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

Sunt

Sunt nutritivæ multum carnes vitulinæ.

Caseus.

Caseus allatus convivis est malè gratus,
Nam sua natura non signat fercula plura.

Item:

Caseus, anguilla mortis cibus ille velilla,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item:

Caseus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.

Item:

Caseus est nequam, quia digerit omnia, se quàm.

Item:

Caseus & cepæ veniunt ad prandia sæpè.

Item:

Caseus & panis sunt optima fercula sanis:
Si non sunt sani, tunc hunc non jungito pani.

Item:

Ignari Medici me dicunt esse nocivum:
Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.
Experti reor esse ratum, quia commoditate
Languenti stomacho caseus addit opem.
Caseus ante cibum confert, si defluat alvus:
Si constipetur, terminet ille dapes.

Item:

Non Argus, Largus, non Matthusalem, Madalene,
Non Job, non Lazarus, caseus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capillis
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.

Item:

De cepis Medici non consentire videntur.
Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus:
Phlegmaticis verò multùm putat esse salubreis.

Non modicum ſanas Aſclepius adſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulchrúmque creare colorem.

Ceraſa.

Si ceraſum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat ſtomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior toto corpore ſanguis ineſt.

Cereviſia.

Craſſos humores nutrit cerviſia, vires
Præſtat, & augmentat carnem, generátque cruorem,
Provocat urinam, ventrem quoque mollit & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus deſiccat acetum,
Frigidat, emacerátque, melanch. dat, ſperma minorat,
Siccos infeſtat nervos, & pinguia ſiccat.

Item:

Non acidum ſapiat cerviſia, ſit benè clara,
Ex granis ſit cocta bonis, ſatis, ac veterata:
De qua potetur, ſtomachus non inde gravetur.

Cibi benè nutrientes.

Nutrit triticum & impinguat, lac, caſeus, infans,
Teſticuli, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus guſtu jucundior, ova
Sorbilia, & ficus maturæ, uvaque recentes.

Item:

Ova recentia, vina rubentia, pinguia jura,
Cùm ſimila pura, naturæ ſunt valitura.

Cibi infirmis noxii.

Perſica, poma, pyra, & lac, caſeus, & caro ſalſa,
Et caro cervina, & leporina, bovina, caprina,
Atra hæc bilem nocent, ſúntque infirmis inimica.

Condimentum.

Salvia, ſal, vinum, piper, allia, petroſelinum,
Ex his fac ſalſam, ne ſit commixtio falſa.

Crocus.

Confortare

Confortare crocum dixerunt exhilerando,
Artus defectos reficitque hepar reparátque.

Item:

Crocus aſſumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, pravum purgátque cruorem.

Fœniculum.

Semen fœniculi pellit ſpiracula culi.

Fungi.

Uſu fungorum caveas ne decipiaris:
Nam ſunt mortiferi, vitiorum ſúntque dativi.

Halec.

Halec aſſatum Thuringis eſt benè gratum,
De ſolo capite faciunt ſibi fercula quinque.

Lac.

Lac *phthiſicoîs* ſanum caprinum, póſtque cameli,
Ac nutritivum plus omnibus eſt aſininum,
Plus nutritivum vaccinum ſit, quoque ovinum,
Adſit ſi febris, caput & doleat, fugiendum eſt.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum: febres fugat atque venenum,
Et purgat ſtomachum, lumen quoque reddit acutum.

Meſpila.

Multiplicant mictum, ventrem dant meſpila ſtrictum:
Meſpila dura placent, ſed mollia ſunt meliora.

Muſcatum.

Humorem pellit muſcatum ſæpe comeſtum,
Allevat pectus, cor, & præcordia pellit.

Muſtum.

Impedit urinam muſtum, ſolvit citò ventrem:
Hepatis *emphraxin*, ſplenis generat lapidémque.

Item:

Provocat urinam muſtum, citò ſolvit, & inflat.

Nuces.

Poſt piſces nux ſit, poſt carnes caſeus adſit.

Item:

Unica nux prodeſt, nocet altera, tertia mors eſt.

Ova.

Poſt ovum molle, bonum hauſtum tibi tolle:
Poſt durum bibe bis, ſic longo tempore vivis.

Item:

Regula presbyteri jubet hoc pro lege teneri,
Quòd bona ſint ova, candida, longa, nova.

Item:

Singula poſt ova pocula ſume nova.

Item:

Si ſumas ovum, molle ſit atque novum.

Panis.

Panis non calidus, nec ſit nimis inveteratus,
Sed fermentatuſque, oculatus, & bene coctus,
Et ſalſus modicè, & grani validis electus,
Non comedas cruſtam, choleram quia gignit aduſtam.

Item:

Quando deeſt panis, tunc eſt cibus omnis inanis.

Perſica.

Perſica cum muſto vobis datur ordine juſto
Sumere, ſic eſt mos nucibus ſociando racemos.

Piper.

Quod piper eſt nigrum, non eſt diſſolvere pigrum,
Phlegmata purgabit, concoctricémque juvabit:
Leucopiper ſtomacho prodeſt, tuſsíque doloríque
Utile; prævenit motum febríſque rigorem.

Piſa.

Piſum laudandum nunc ſumpſimus ac reprobandum:
Eſt inflativum cum pellibus atque nocivum:
Pellibus ablatis, eſt bona piſa ſatis.

Piſces.

Piſces.

Sint cocti vino piſces cum petroſelino,
Si piſces molles ſunt, magno corpore tolles:
Si piſces duri, parvi ſunt plus valituri.

Porrum.

Reddit fœcundas manſum perſæpe puellas,
Manantemque potes naris retinere cruorem,
Ungas ſi nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida ſunt, laxant, multùm proſunt tibi pruna.

Pulmentum.

Eſto pulmentum, quia non eſt læſio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux eſt medicina veneno.

Item:

Ægrotare potes, niſi vinum poſt pyra potes.

Item:

Cruda gravant ſtomachum, relevant pyra cocta gravatum.

Item:

Cum coquis, antidotum pyra ſunt: ſed cruda venenum.

Item:

Dum pyra manducas, pro conſuetudine ducas,
Ut citius potes quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra noſtra pyrus, ſine vino ſunt pyra virus:
Si pyra ſunt virus, ſit maledicta pyrus.

Item:

Poſt pyra da potum, poſt pomum vade cacatum.

Rapæ.

Rapa juvat ſtomachum, novit producere ventum,
Provocat urinam, præſtátque in dente ruinam:
Si malè cocta datur, tibi torſio ſic generatur.

Sal.

Sal.

Deſiccat humidum ſal, non ſapidúmque ſaporat,
Subtilat groſſum, fœtorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè inſipidúmque ſaporat,
Non ſapit eſca probè, quæ datur abſque ſale.

Item:

Urunt res ſalſæ viſum, ſeménque minorant,
Et generant ſcabiem, pruritum, ſive vigorem.

Serum.

Incidítque, lavat, penetrat, mundat quoque ſerum.

Sinapi.

Eſt modicum granum, ſiccum calidúmque ſinapi,
Dat lachrymas, purgátque caput, tollítque venenum.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat purum vinum tibi commoda plurima: primùm,
Confortat cerebrum, ſtomachum reddit tibi lætum,
Fumos evacuat, & viſcera plena relaxat,
Acuit ingenium, viſum nutrit, levat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robuſtam.

Item:

Dum ſaltant atomi, patet excellentia vini.

Item:

Gignit & humores melius vinum meliores,
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formoſa, & fragrantia, frigida, friſca.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,

Venter

Venter ſtipatus, vox limpida turbificatur.

Item:

Vinum lymphatum dulceſcit, lædere neſcit:

Item:

Vinum Rhenenſe decus eſt & gloria menſæ:

Item:

Vinum ſit clarúmque, vetus, ſubtile, maturum,
Ac bene dilutum, ſaliens, moderamine ſumptum.

Item:

Vina probantur odore, ſapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Viſum: quod minus eſt implet, minuit quod abundat.

Vvæ. vide ſuprà Perſica.

Vvæ paſſæ.

Paſſula non ſpleni, tuſſi valet, eſt bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitiæ vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia ſtringit.

Mutua defenſio tutiſſima.

Palmæ quando lavant mutuò, ſe mutuò mundant.

Item:

Utraque mundatur, dum palma palma lavatur.

Parvis dives concordia rebus.

Si concordemus, ſatis omnibus eſt quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confeſſio, nec reſeranda.

Qui peccatum fatetur, eſt innocens.

Crimina ne celes, magna eſt medicina fateri.

CONJECTURA.

Nidus teſtatur, ibi qualis avis dominatur.

De fructu arbor cogneſcitur.

Affectus mentis, operum patet experimentis.

Item;

Item:

Arbor ut ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item:

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoscitur avis.

Nequam per verba, per odorem noscitur herba.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ.

Curvum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item:

Urit maturè quæ vult urtica manere.

Vultus proditor animi.

Calvo virtutes variæ sunt atque salutes:
Est sapiens, hilaris, plus verax & liberalis.

Item:

Cautus homo cavit, quotquot natura notavit.

Item:

Cernitur in caliga, cruris quo fractio facta.

Item:

Cernitur in facie omnis secreta voluntas.

Item:

Distortum vultum sequitur distortio morum.

Item:

Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Item:

Hirsutus fallax, irascens, prodigus, audax.

Item:

In rufa pelle, vix est animus sine felle.

Item:

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item:

Noſcitur ad naſum mulier quæ vendit omaſum.

Item:

Per rubram barbam, debes cognoſcere nequam.
Multi non rubram, ſed habent cum crimine nigram.

Item:

Rarò breves humiles vidi, longos ſapientes,
Albos audaces, rufóque colore fideles.

Item:

Si non vis falli, fugias conſortia calvi.

Item.

Si quæras ſocium, nunquam jungas tibi luſcum:
Raro namque vident lumina luſca fidem.

Item:

Vultu ſæpe tacens ſigna loquentis habet.

Item:

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conſcientia mille teſtes.

Scandala me verè calidum rubrúmque dedêre:

Item:

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus aheneus eſto, nil conſcire ſibi.

Qui ſibi nil conſcit, ſecura mente quieſcit.

Nihil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius.

Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.

Item:

Degeneres trepidant animi, pejoráque verſant.

Item:

Heu miſerum, quid agam? porto ſub pectore plagam,
Tanquam ſi portem ſub eodem pectore mortem.

CONSENSUS.

Faciens & conſentiens eidem pœnæ obnoxii.

Pœnam

Pœnam consimilem clavus fert atque foramen.

Item:

Si quis delinquit, ut Paulus Apostolus inquit,
Qui consentit ei, sit reus ipse rei.

CONSILIUM.

Consilium post facta inutile.

Non ad præteritum consul valet, imò futurum.

Consilium senile juvenili præstat.

Utere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consilium capit.

Si breve consilium, dicitur esse bonum:

Multi pacifici sint tibi; & consiliarius unus de mille.

Auxilio multi sint, consilio tibi pauci.

Res sacra consultor.

Consilio factum, non pœnitet esse peractum.

Item:

Utere consiliis, ut sæpius inde juveris.

CONSORTIUM.

Claudi vicinus subclaudicare disces.

Ad mala facta malus socius socium trahit, & sic
Fit malus & nequam, qui fuit antè bonus.

Item:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.

Item:

Elige sanctorum consortia, non reproborum:
Qui conversatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris, qualem socium tibi quæris.

Item:

Illos devita, quos infamat mala vita.

Item:

Per pravum socium, vir venit in vitium.

Item:

Qui

Qui juxta claudos habitat, ſubclaudicat idem:
Admixtúſque malis, dicitur eſſe malus.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt pejora venenis:
Perverſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Item:

Si ſanctos ſequeris, ſanctus ſic efficieris:
Sed perverteris, ſi perverſis ſocieris.

Item:

Sordibus implicitos pravóſque cavebis amicos:
Elige conſortem, qui ſanctam det tibi ſortem.

Item:

Surgit origo mali, de turpi ſæpe ſodali.
Paulum fermenti totam fermentat maſſam.
Hoc ſcio pro certo, quando cum ſtercore certo,
Vinco ſeu vincor, ſemper ego maculor.

Item:

Læditur à ſtimulo, quicunque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat pix calefacta.

Item:

Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum citò corrumpit ſibi junctum.

Item:

Unica prava pecus, inficit omne pecus.
Simile ſimili gaudet.
Cognitus in parte, ſit per ſocium vir apertè.

Item:

Noſcitur ex comite, qui non cognoſcitur ex ſe.
Societas leonina. Vide Dominum.
Ludi ſtultorum, dominorum, ſive luporum,
Non bene luduntur: quia ſeria ſæpe ſequuntur.

Item:

Item:

Non bonus eſt ſocius, qui comedit omnia ſolus.

CONSUETUDO.

Ab aſſuetis non fit paſſio.

Læditur in clune vir rarò ſolens equitare.

Item:

Natis ſcintilla fabrorum non nocet ulla.

Difficile eſt aſſueta derelinquere.

Cattus de caſeo tardè depellitur eſo.

Item:

Conſuetudo potens natura fortior ipſa eſt.

Item:

Fallere qui didicit, fallere ſemper amat.

Item:

Ire catenatus neſcit canis inveteratus.

Item:

Qui pedit, dum vult, pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod nova teſta capit, inveterata ſapit.

Item:

Quod puer aſſueſcit, leviter dimittere neſcit.

Lex eſt, & regio.

Fœmina caſta, ſecuris acuta, cliénſque fidelis,
Hæc tria Parrhiſiis nunquam vel rarò videbis.

Item:

Garrulus eſt Suevus, malus Hæreticúſque Hiſpanus,
Bavarus incæſtat, Francus per numina jurat,
Omnis hypocriſat Miſnenſis, Saxóque potat,
Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani poſſunt cunctos tolerare labores:
O utinam poſſent ſic tolerare ſitim.

Item:

Hæc

Halec affatum Thuringis eſt bene gratum,
De ſolo capite faciunt ſibi fercula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo ſaltat quaſi pica.

Item:

Parrhiſius locus egregius, mala gens, bona villa,
Nam duo paſtilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos eſt, hoc terræ ſemper honos eſt.

Item:

Si fueris Romæ, Romano vivito more:
Si fueris alibi, vivito ſicut ibi.

Item:

Sunt loca, ſunt gentes, quibus & mactare parentes,
Eſt fas & pietas dum longa ſupervenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.

Item:

Te ſervare decet mores, illámque loquelam,
Ejus telluris, incola cujus eris.

Item:

Vita, genus, linguæ variæ, variant regiones:
Una nequit cunctos regula diſtinguere mores.

Item:

Weſtphalicus vir catholicus, nullius amicus,
Dum tibi dicit Ave, ſicut ab hoſte cave.

CONTEMPTUS ET VILITAS.

Ex capillus unus.

Nullus tam pravus ſaccus, quin ſit prece dignus.

Item:

Quamvis ſint modica, proſunt tamen omnia lucra.

Ex granis acervus.

Multa juvant collecta ſimul: nam plurimus amnem

Rivulus exiſtens gignit, ſcintillâque flammam.

Item:

Multa ſimul modica, magnum faciunt cumulata.

Fruſtrà nihil.

Nil eſt tam pravum, quod ad ullum non valet uſum.

Item:

Tam malè nil cuſum, quod nullum profit ad uſum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur, tunc piſcis captus habetur.

Item:

Non panis nullus, ſed dimidius valet ullus.

Item:

Plus valet il quàm nil: ſit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego novi, plus teſta pars valet ovi.

Merx ultronia putet.

Dicitur oblatum fore ſervitium malè gratum.

Neminem præ te contemnas.

Parva necat morſu ſpatioſum vipera taurum,
A cane non magno ſæpe tenetur aper.

Item:

Tu qui ſumma potes, ne deſpice parva potentem:
Nam prodeſſe poteſt, ſi quis obeſſe nequit.

Non curat teſtudo muſcas.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Item:

Si te contemnunt homines, & frivola dicunt,
Nil contra riſus debes, quàm dicere, Miſus.

Qui parvum contemnit, indignus eſt magno.

Carnibus eſt dignus, qui bene mandit olus.

Item:

Dignus erit magno, qui parva capit jubilando.

Item:

Item:

Parvum ſervabis, donec majora parabis.

Ruſticanum oratorem ne contempſeris.

Non contemnatur, quiſquis bene conſiliatur.

Item:

Non ſit neglecta ſervi ſententia recta.

Item:

Sæpe etiam ſtultus fuit opportuna locutus:
Et celat nucleum arida teſta bonum.

CONVIVIUM.

Conſecratio menſæ.

In menſa reſidens, & panem non benedicens,
Ille ſedet quaſi ſus, & ſurgit ſicut aſellus.
Alma Dei dextra benedicat prandia noſtra.

Item:

Eſcas præſentes benedic Deus & comedentes,
Potum ſervorum benedic Deus alme tuorum,
Et reliquum munus benedicat trinus & unus.

Item:

Hic cibus & potus à Chriſto ſit benedictus.

Item:

Nos convivantes benedic Deus, & epulantes,
Ut laudem referant, & ſemper te benedicant.

Item:

Per te rex Chriſte benedictus ſit cibus iſte.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi ſit rex Chriſte creator,
Qui nos paviſti potu, dapibus ſatiaſti.

Mores menſæ.

Abſint à menſa, detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia ſumatur potus & eſca.

Item:

Abſint offenſæ, cum ſit celebratio menſæ.

Item:

Baltea laxabis, ad mensam quando meabis,
Ne sedeas mœstè nec dissolvas inhonestè.

Item:

Dum cibus extat in ore tuo, potare caveto.

Item:

In vasis offare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculósque fluentes.

Item:

Dum convivaris, caveas ne multa loquaris.

Item:

Pocula dum sumis, immerge labra modestè:
Qui propè fert nasum, potum non sumit honestè.

Item:

Qua prandes hora, cultrum male mittis in ora.

Item:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam veritam noverit esse sibi.

Item:

Sal primò poni debet, primóque reponi:
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

CURA.

Cor ne edito.

A nimiis animum curis procul exime nutu:
Fiunt & veniunt omnia námque Dei.

Item:

Cura facit canos, quamvis homo non habet annos.

Item:

Mox erit antiquus curarum semper amicus.

Item:

Triste cor, ira frequens, mens rarò gaudia volvens,
Hæc tria consumunt corpora sicca brevi.

CURIO-

CURIOSITAS.

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex:
Unum sed melius volvere sæpe librum.

Item:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item:

Qui binos una lepores sectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque.

Nihil inanius quàm multa scire.

Hic digitos maculat, qui cuncta foramina tentat.

Nodum in scirpo quærere.

Si cœlum caderet, stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Ad secreta poli, curas extendere noli.

Item:

Scire rudes quærunt, quod docti non docuerunt.

CURSUS.

Currens lassatur, quò præcurrens agitatur.

CUSTODIA.

Pax ibi servatur, custodia quo dominatur.

DAMNUM.

Vexatio dat intellectum.

Nescit homo verè quod habet, nisi cesset habere.

Item:

Quæ pro parte nocent, plurima sæpe docent.

DEBITUM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor huic præstat, qui solvere debita curat.

Item:

Debita solve citò, ne damnum detur amico:
Si citò non solvis, te sponte crimine volvis:
Solvere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item:

Expectans longè, non vult dimittere quæque.

Item:

Mutua quæ debes, ridendo ſolvere debes.

DEUS.

Creator per creaturas cognoſcendus.

Emicat ex ipſis divina potentia rebus:
Et levis eſt cæſpes, qui probet eſſe Deum.

Item:

Floribus è mediis ſpirat divina poteſtas:
Qua paſcente, levis pabula paſſer habet.

Item:

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item:

Vel mihi planta ſuis Numen demonſtrat ab herbis,
Præſentémque refert una vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si Deus eſt, ſi cuncta tenet, ſi cuncta creavit,
Nec domibus claudi voluit, neque munus amavit:
Quærit adorari, non ſibi dona dari.

Deus ubique eſt.

Enter, præſenter Deus eſt, & ubique potenter.

Item:

Omnem habitum mundi totus Deus implet, & ambit,
Quem templo cordis mens pia ſemper habet.

Item:

Stans Deus hîc & ibi, regnat utrinque ſibi.

Dei prædeſtinatio.

Simpliciter Dominus electos ſemper amavit,
Odivit reprobos, niſi quantum ſunt opus ejus.

Dei providentia.

Nulla creatura fuerat, ſed cuncta futura:

Omnia

Omnia mente Dei poterant priùs illa teneri,
Ejus & obſequiis quaſi facta potenter haberi:
Quippe Deo præſens, tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Deitas, nec habet variari,
Creſcere vel minui, majórve minórve putari,
Nec magis eſt locuples, plúſve minúſve potens.
Sed Deus antè fuit, quàm res quæ tempora præſtant,
Hinc igitur reſtat, quia temporibus prior extat,
Principium ſine fine Deus, lux prima deorum,
Ejus ad imperium ſæcula ſunt & erunt.

Deo nihil occultum.

Quàm vetus eſt Luna, ſcit cuncta creans Deus una.

Dominus dedit, Dominus abſtulit.

Dat Deus, & recipit ſæpè, quod ipſe dedit.

Item:

Deſtruit & rodit ſors omnia, quæ Deus odit.

Ex Deo omnia, & per illum, & in illum.

Auro quid melius? Jaſpis: quid Jaſpide? virtus:
Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil.

Item:

Cuncta poteſt facere Deus omnipotens, ſcio verè.

Item:

Eſt ſuper omne Deus, Rex Dominúſque meus.

Item:

Factum factori ſummo præponere noli.

Item:

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Utque carent numeris fulgentia ſydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta ſigna Dei.

Multa noris oportet, quibus Deum fallas.

Fallere mortalem, res eſt tenuiſſima, viſum:
Lumina quis fallet ſemper aperta Dei?

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne ſuperbum:
Ah miſer, hunc qui ſe fallere poſſe putat.

Serò Iupiter diphteram inſpexit. Vide Peccatum.

Scit connivere Deus, ergo Deum reverere.

Si Deus nobiſcum, quis contra nos?

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus eſt, promiſſa fideliter implet:
Credite, deſertos non ſinit eſſe ſuos.

Sine ope divina nihil valemus.

Abſque Deo facta ſua qui diſponere curat,
Hujus amor verè non multo tempore durat.

Item:

Doctores opifex Deus efficit & ſapientes.

Item:

Ex ope cœleſti fit, ſi quid habetur honeſti:
Et venit à ſuperis, ut agas bene vel mediteris.

Item:

Fruſtrà conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item:

Providet & tribuit Deus: labor omnia nobis,
Proficit abſque Deo nullus in orbe labor.

Item:

Virtutum munus præſtare poteſt Deus unus.

Timor Dei initium ſapientiæ.

Cum quis turpe facit, & me ſpectante rubeſcit,
Cur ſpectante Deo non magis ille rubet?

Item:

In ſtudiis toto Dominum cole pectore Chriſtum;
Is parvi merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis, peragendis ſive peractis,

Debet

Debet proponi, Deus humanæ rationi.

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratríſque ſalutem
Reſpice: de fructu viderit ipſe Deus.

Vltrò Deus ſuppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex piſciculis quoque binis,
Manus divina ſatiavit millia quina.

Item:

Nullus cenſetur pauper nec egenus habetur,
Quin citò ditetur, Deus huic ſi propitietur.

CHRISTUS.

E templo gentes Chriſtus percuſſit ementes.
Morbus, ſigna, cibus, blaſphemia, dogma, fuêre
Cauſæ cur Dominum turba ſecuta fuit
Prima domus Chriſti, fuit alvus virginis almæ:
Altera præſepe, crux tertia, quarta ſepulchrum.

Chriſtus eſt via, veritas, & vita.

Eſt Chriſtus lignum vitæ de virgine naſcens,
Nos verbis, nos exemplis, nos nectare paſcens.

Item:

Filius ipſe Dei ſpes noſtræ progenici,
Auctor honeſtatis, fons perpetuę bonitatis.

Item:

Qui moritur Chriſto, vivit: qui vivus in illo eſt,
Non moritur; non eſt mors ubi Chriſtus adeſt.

Item:

Tu via, vita, ſalus, Jeſu: credamus (Ieſu)
Fac, quòd tu nobis ſis via, vita, ſalus.

Item:

Vita labor noſtra eſt: relevas tu Chriſte laborem:
In te fit noſter, vita beata, labor.

Chriſtus excitatus eſt propter juſtificationem noſtram.

Nobis

Nobis ſurrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Chriſte tuus, tua mors, ſunt omnia noſtra:
Et noſtrum eſt, cœli templa quòd alta ſubis.

Chriſtus morte ſua mortem abolevit.

Aſpice ſeruve Dei, ſic me poſuere Judæi:
Aſpice devote, quoniam ſic pendeo pro te:
Ut vivas, morior: non eſt dilectio maior:
Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Eſt pugil fortis, qui frangit vincula mortis.

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera ſævi:
Chriſtus enim victor ſceptra paterna tenet.

Item:

Mors tua, Chriſte, mihi vita eſt, victoria, regnum:
Labe mea morior, ſanguine vivo tuo.

Item:

Nil Iſaac patitur, aries fit victima Chriſto,
Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Chriſte tuliſti,
Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratiâ Chriſti ſalvamur, non operibus.

Chriſtus, confeſſum, licet omni crimine preſſum,
In quavis hora ſuſcipit abſque mora.

Item:

Nemo petit cœlum, niſi per te Chriſte redemptus:
A te vera ſalus, non aliunde venit.

Item:

Nudus ut in mundum veni, ſic nudus abibo,
Vulneribus Chriſtus ſit medicina meis.

Item:

Sola

Sola divina ſalvandus ſum medicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virtus ſola Dei nos crimine purgat ab omni.

In Chriſto omnes theſauri ſapientiæ reconditi.

Hoc eſt neſcire, ſine Chriſto plurima ſcire.

Item:

Quæ pietate caret, non eſt doctrina putanda:
Et Chriſtum ignorans bellua totus homo eſt.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurum.

Qui recipit vos, me recipit.

Charus legatus Chriſti, ſi Chriſtus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Chriſtum omnes vivificabuntur.

Adam primus homo damnavit ſæcula pomo:
Abſtulit at damnum Filius ipſe Dei.

Item:

Arbore ſub qua-	uer.	dictavit clericus A-	dam.
Quod primus A-		peccavit in arbore qua-	
Sed poſtremus A-		natus de virgine qua-	
Damna prioris A-		reparavit in arbore qua-	
Si non primus A-		peccaſſet in arbore qua-	
Non poſtremus A-		moreretur in arbore qua-	

Verbum caro factum eſt.

Chriſtus homo, Deus eſt, idē Deus, eſt homo Chriſtus.
Si Deus eſt & homo, vult atque poteſt miſereri.
Quod velit, hoc homini confero: poſſe, Deo.

Item:

Chriſtus verus homo, verus Deus eſt crucifixus:
Sed caro non Deitas, hoſtia mortis erat.

Item:

Non

Non pater, aut flatus, ſed filius eſt homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, jurè refecit.

Item:

Sum quod erã, nec erã quod ſum, nunc dicor utrunq;.

SPIRITUS SANCTUS.

Corpus veſtrum templum eſt habitantis in vobis Spiritus Sancti.

Quàm felix anima eſt, in qua ſibi ponere ſedem
Dignatur ſummi Spiritus ipſe Dei.

Item:

Qui nectit fraudes, æſtúque libidinis ardet,
Ille nequit templum Flaminis eſſe ſacri.

TRINITAS.

Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, unus Deus in tribus Perſonis.

Eſt Pater, eſt natus Deus, eſt & Spiritus almus,
Sol tibi ſplendorem ſemper parit atque calorem.
Sol, calor, & ſplendor ſed ſimul eſſe ſolent:
Tres quoque perſonæ ſic ſunt Deitate ſub una.

Item:

Nix, glacies, & aqua, tria nomina, res tamen una:
Sic in perſonis trinus, Deus eſt tamen unus.

Item:

Omnia qui verbo motum ſpirante creavit,
Omnia nunc patrio ſervat amore Deus.

DIABOLUS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipſe crucem fugit, ut malus undique lucem.

Item:

Dæmon lucratur à quo Deus expoliatur.

Item:

Lucifer ipſe Deo ſimilis fieri meditatus,
Mox quaſi peccator pro crimine precipitatus:

Quippe

Quippe Deo ſimilis non erat eſſe datus.

Satanas transfiguratur in angelum lucis.

Angelico lucet ſæpe colore Satan.

Item:

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum,
Nititur ut longum ſibi circumponat amictum.

Item:

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,
Illuc legatos deſtinat ire ſuos.

Item:

Præco venit Satanæ, quò non valet ipſe venire.

DIFFERENTIALES.

Accuſo, incuſo.

Incuſo dominos, accuſo ſæpe minores.

Acies, acumen.

Eſt acies belli, ſed acumen ſit tibi cultri.

Item:

Eſt acies oculi, ferri, bellique caterva.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus us: Acus eris.

Puncta pungit acus, gallinis ſpargitur acus.

Adeps, aruina, pinguedo.

Intus adeps, aruina foris, pinguedóque quævis.

Æger, ægrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus.
Æger langueſcit, mentis vitium quia creſcit.

Æquor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, eſſe fretum: mare dicas, cum ſit amarum:
Pontus, ponte caret: ſed ab æquo, diſcitur æquor.

Æquus, equus.

Miles pungit equum, ſed judex judicat æquum.

Item:

Non

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur urbs Alba, vestitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si volat, volucris: ales, si gesserit alas.

Altercari, litigare.

Litem dant homines, altercantúrque sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Alvus, venter, uterus.

Venter consumit, uterus parit, egerit alvus.

Amita, avunculus, matertera, patruus.

Sunt patrui, patris fratres: amitæque sorores:
Frater, avunculus est: soror est matertera matris.

Amurca, fæx.

Fæx vini tibi sit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Est dubius anceps, volucrem sed decipit auceps.

Anus, us: anus, i.

Forma senelis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge: Epenthesis, syncope.

Syncope de medio tollit, quod epenthesis auget:
Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrem: ventum dicas aquilonem.

Ara. hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx munit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:

Hæc

Hæc amat, hic ſplendet, hic urit, & uritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitatur arundo.

Item:

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, creſcit arundo.

As.

As obolus, pondus, as eſt poſſeſſio tota.

Aſilus, aſylum.

Turbat aſilus apes, miſeris ſuccurrit aſylum.

Aſſenſus, conſenſus.

Aſſenſum verbis, conſenſum dic fore factis.

Avarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus eſt, animi vitio retinenda profundens,
Largus, qui ſumptu facit ex ratione libenter.
Parcus, qui retinet quicquid non poſtulat uſus,
Nam retinet cupidè, quod res depoſcit, avarus.

Aura.

Aëra, ſplendorem, ventum ſimul atque favorem,
Quatuor hæc aura ſignificare ſolet.

Baſium, oſculum, ſuavium.

Baſia conjugibus, ſed oſcula dantur amicis,
Suavia laſcivis miſcentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Militis eſt bellum, fortis pugiliſque duellum,
Pugnáque virorum, ſed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui ſculpit, cælat: ſervans abſcondita, celat.

Cæſaries, coma, crinis, juba.

Eſt coma quadrupedis, colubri juba ſive leonis,
Cæſaries hominis, crinis proprie mulieris.

Calx.

Pars

Pars pedis est hic calx, combustus calculus hæc calx.

Camera, thalamus.

Sit thalamus sponsi, cameram dic esse scholaris.

Candeo.

Candida res candet, & ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in astris.

Capistrum, frænum.

De ferro frænum, constat de fune capistrum.

Carbo, pruna.

Dum calet, est pruna: carbo, dum deficit ignis.

Cassis, is: cassis, idis.

Fallit aves cassis, munit caput ænea cassis.

Item:

Hæc cassis, galea: hic cassis, rete vocatur:

Caulis, Caula.

Dic caules olera, dicuntur ovilia caulæ.

Cerno, considero.

Corporeis oculis cerno, considero mente.

Cetus, cœtus.

Est piscis cetus, populi collectio cœtus:
Cetus, ti, piscis: cœtus, tus, concio plebis.

Cingula, cingulum.

Cingula sunt hominum, cingula stringit equum.

Claritas, claritudo.

Claritas splendoris, claritudo nobilitatis.

Clava, clavis, clavus.

Clava ferit, clavis aperit, clavus duo jungit,
Induo te clavo, rego clavi, percute clava.

Cochlea.

Dic cochleam, turris scalam, testámque limacis.

Cœno, jento.

Jentamus manè, cœnamus vespere facto.

Cœpi,

Cœpi, memini, novi, odi.

Bis duo sunt, odi, novi, cœpi, meminique,
Quæ retinent sensum præsentis, præteritique.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes conjungit amor, socios labor unus,
Missio collegas ad eundem copulat actum,
At eadem comites unit via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atque parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longè, sed cominus ad propè spectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit alvo.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium: locat, accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor sponte, fateor mea facta coactè.

Consulo.

Consulo te, quærens: tibi consulo, consilium dans.

Consultor, consultus.

Consultor poscit, quod consultus bene noscit.

Consummo, consumo.

Consummare volo mea, sed consumere nolo.

Conventus, conventiculum.

Est monachorum conventus, vel monacharum,
Sed conventiculum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum.

Virginis est sertum, clericque corona, poëtæ
Laurea, rex gestat diadema vel induperator.

Coruscо, micо, radio.

Sol radiat, micatque micat, fulgorque coruscat.

Creo, ſcreo.

Jactans ſputa ſcreat, res Deus ipſe creat.

Cruor, ſanguis.

Sanguis alit corpus, cruor eſt à corpore fuſus.

Crux.

Crux eſt tormentum, crux eſt mirabile ſignum.

Cubo cum compoſitis.

Accumbens dormit, diſcumbens fercula ſumit,
Concumbens violat, procumbens numen adorat,
Occumbens moritur, victus ſuccumbere fertur,
Qui cubat, ille jacet, vigil excubat, incubat ales.

Cubitum, cubatum.

Sanus eo cubitum, malè ſanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In ſylvis cuculum, in clauſtris quære cucullum.

Decedo, diſcedo.

Decedit moriens, diſcedit ab urbe recedens.

Décoro, decóro.

Quem veneror, decoro: quẽ pulchrum reddo, decóro.

Decorus, pulcher.

Te veſtis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum, peccatum.

Sit tibi delictum, ſi non facies facienda.
Sit tibi peccatum, facies ſi non facienda.

Dii, di.

Scribe dii, lege di, ſi vis urbanus haberi.

Dives, fœlix.

Vir dives propriè, cui res ſuccedit abundè:
Fœlix poſſeſſa renet cum proſperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus: ſed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir ſponſam ducit, ſed viro fœmina nubit.

Edico,

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, sum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisque facetus.

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus sæpe mutatur.

Facultas.

Artes, divitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto sata, tondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax urit, faux quoque mandit.

Falx, fas, fax, faux.

Fa. x est, fásque licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis, Fasces.

Pondera sunt fascis, fasces dicuntur honores.

Fistula.

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, fragro.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fœdus, i. fœdus, eris.

Sordidus est fœdus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, ceps ferri, péxque pilorum.

Item:

Forfex fila, pilum capt forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis.

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis sit.

Item:

Frons frontis caput est fron frondis in arbore crescit.

Fruor, fungor, potior vescor, utor.

Divinis fruimur, mundanis vescimur escis,
Vescimur & potu, fungimur officio,
Utimur utilibus, exoptatisque potimur.

Fugio fugo.

Audacem fugio, sed timidum fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gemma nitet, sydus fulget, candelaque lucet.

Fundo, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur, furfur.

Fur simplex latro est, geminatum fit cibus apro.

Fur, latro.

Fur latet in furno, latro se fert obvius ultrò.

Item:

Fur non est latro, quia tempore fur rapit atro,
Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea, galea.

Miles habet galeam, sed habet pirata galæam.

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pileus est juvenum, peregrinantiumque galerus,
Præsulum est mitra, sit nobilissimque tiara.

Gallus.

Gallus avis, populus, fluvius, Bacchique sacerdos.

Genero, gigno, pario.

Fœmina sola parit, generat vir, gignit uterque.

Gestio, gesto.

Gestio, dum cupio: gesto, dum pondera porto.

Glans.

Fundajacit glandes, nascuntur in arbore glandes.

Glus,

Glis, ris: glis, ſſis: glu, tis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia ſit Chriſto, grates referamus amico.

Hoſpes.

Eſt qui ſuſcipitur, & qui me ſuſcipit hoſpes.

Hoſtia, victima.

Victima pro victis, datur hoſtia pro ſuperandis.

Humus, ſolum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram terit uſus aratri,
Eſtque ſolum ſolidum, tellus ſe tollit in altum.

Iacto.

Qui jacit, hic jactat: qui laudat ſe, quoque jactat.

Iam.

Jam præſens, jam præteritum, dic jamque futurum.

Imber, nimbus, pluvia.

Dum pluit, eſt pluvia: nimbus, dum nubibus hæret:
Dum tactu terram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit intricat, nec non involvere ſignat.

Iudex, ſequeſter.

Dicitur in cauſis judex, in lite ſequeſter.

Labium, labrum

Sunt labra virorum, ſed labia ſunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo lac ſugo: lacto, lac præbeo nato.

Lar.

Lar caſa, lar domus, lar ignis, lárque foramen:
Lar proprium nomen, genitivus ſit tibi Lartis.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, libróſque
Clericus, æquivocè ſingula quiſque legit.

Lens, dis: lens, tis.

Lens animal, lendis: lens pro legumine lentis.

Item:

Lens lendis capiti, lens lentis convenit ori.

Item:

Lens mordit per d, mordetur si capeat t.

Lepus, lepor.

In sylvis léporem, in verbis quære lepórem:
Nam lepus est animal, lepor est facundia fandi.

Libens, libo, libum.

Liba libens libo, libando libentius ibo.

Liber, beri, liber, bri.

Liber est Bacchus, vel vir sine compede natus:
Ac liber est codex, vel raptus ab arbore cortex.

Lira, lyra.

Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.

Littus, margo, ripa.

Margo tenet fontes, mare littus, ripa fluentes.

Lotium, urina.

Urinas hominum, sed lotia dic asinorum.

Luo.

Ære luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.

Lustrum.

Lustra cubile feræ, quinquennia lustra fuere,
Lustrum circuitus spacium, purgatio, sylva.

Luteus.

Vas luteum fragile toga lutea tegmen herile.

Magister, minister.

A majore statu nomen traxere magistri:
A minore statu nomen traxere ministri.

Malus.

In rate triste malum, cum frangit navita malum.

Mamilla, mamma, uber.

Mamillas vir habet, pecus ubera, fœmina mammas.

Manser,

Manſer, nothus, ſpurius.

Natus adulterio nothus, manſer meretrice,
De concubina ſpurius eſſe ſolet.

Mentiri, nugari.

Tunc homo nugatur, cum falſa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, ſibi diſcors cum reperitur.

Merces, merx.

Venduntur merces, operantibus eſt data merces.

Mola, moles.

Non levitate molæ, ſed aquæ currit rota mole.

Muſſo.

Muſſat qui dubitat, muſſat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, ſed mutuor accipiendo.

Nervus.

Nervo torqueris, in cippo quando teneris:
Membráque firmantur nervis, quibus oſſa ligantur.

Noxa, noxia

Noxia delictum, delinquens noxa vocatur.

Nunquam, nuſquam.

Ad tempus nunquam, ſed pertinet ad loca nuſquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus eſt maculatus.

Opus, opes.

Quærit pauper opem, quærit avarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus eſt ſine patre.

Os, ris: os, ſis.

Devorat os oris, quicquid lucratur os oſſis.

Pabulum, paſcuum.

Pabula ſunt hominis, ſed paſcua dic animalis.

Palma.

Palma manus, palma eſt arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma notat laudem belli, victoria finem.

Palpo.

Palpo manutractans, & palpo vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantavi, pepigi, dum fœdus inivi:
Dum quid conjunxi, poſſum benè dicere pegi.

Parens.

Non ſum prole parens, non ſum niſi pareo parens.

Pareo, pario, paro.

Pareo præceptis, paro menſam, pario prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic eſſe patentes.

Pater.

Eſt pater hic cura, pater eſt alius genitura,
Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies.

Pax adſit vivis, requies æterna ſepultis.

Pecus.

Eſt pecus hoc quod arat, pecus hæc quæ non juga portat.

Pendeo, pendo.

Pendeo ſuſpenſus, pendo dum ſublevo pondus.

Item:

Pendere vult juſtus: non vult pendere malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, ſed pignus in e vadiatum.

Plaga.

Vulnera ſunt plagæ, regio plaga, fit plaga rete.

Populus

Populus eſt arbor, populus collectio plebis.

Poſſe, poteſtas.

Da poteſtatem Domino, ſed poſſe cuivis.

Proceres, procerus.

Eſt procerum verè, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, at tatémque puella.

Quia, ſi, ut.

Scito quòd, Ut modus eſt, Si conditio, Quia cauſa.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque ſolis.

Regia, regio

Eſt regio, terra: ſed regia, manſio regum.

Regulus.

Regulus eſt ſerpens, avis, & rex parvulus omnis.

Robur.

Nemo poteſt longe robur ſine robore ferre.

Ruſticus, villicus.

Ruſticus à rure, quoniam rus eſt ſibi curæ:
Villicus à villa, quia res diſponit in illa.

Sal.

Sal doctum reddit, ſal condit, ſal reprehendit.

Satio, ſaturo.

Uno me ſatio, ſaturant me fercula multa.

Securis, ſecurus.

Non ſunt ſecuri, qui dant ſua colla ſecuri.

Sepio, vallo.

Vallamus propriè caſtrum, ſepimus ovile.

Sera, ſerus.

Fur obſtante ſera, non furta facit niſi ſera.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic eſſe ſerenum.

Socer, ſocrus.

Eſt ſocer uxoris genitor, ſocrúſque genitrix.

Tela, telum.

Eſt

Eſt panni tela, dicuntur ſpicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, removet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tundo.

Tondemus barbas vel oves, ſed tundimus herbas.

Vas, dis: vas, ſis.

Vas vadis eſt obſes, vas vaſis ſit tibi capſa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio ſine nummis.

Virtus, vis.

Gorpus habet vires, animis eſt inſita virtus:
Vis in utroque viget, vis ratione caret.

Viſito, viſo.

Viſitat infirmum, ſed amicus viſit amicum.

DISCORDIA.

Odium, & rixa.

Eſt longum bellum non non, eſt eſtque, duellum.

Amantium ira, amoris redintegratio eſt.

Chari rixantur, per ſe quoque pacificantur.

Item:

Ira perit ſubito, quam movit amicus amico.

Contentiones fugiendæ.

Certamen, lites, rixas & jurgia vites.

Item:

Laudo quod vites, fili chariſſime, lites.

Item:

Lis odium gignit, charos concordia ſtringit.

Item:

Lites præteritæ facilè fiunt renovatæ.

Item:

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum æmulatione.

Inter germanos major ſubſtantia lites.

Sæpè

Sæpè movet, remanent tamen ſine turbine mites.

Item:

Semper devites cum charo quærere lites.

De aſini umbra rixari.

Pro modico, chari, nolite cani ſimilari.

Item:

Quiſquis rixatur modico, vilis reputatur.

Diſcordia dilabuntur res maximæ.

Gaudent prædones, dum diſcordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis, dum ſpargimus ipſum.

Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.

Laudantur vetera plus debita, quàm vetus ira.

Item:

Nil odio pejus, fugit omne bonum locus ejus.

Item:

Quatuor iſta, timórque, odium, dilectio, cenſus,
Sæpè ſolent boni rectos pervertere ſenſus.

Item:

Qui fratres odit, eſt homicida, ſuos.

DIVERSA STUDIA.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non credo quòd modò vivat.

Item:

Multum deliro, ſi cuique placere requiro:
Cuncta qui potuit, hac ſine dote fuit.

Non omnia poſſumus omnes.

Aptetur reliquo, qui non eſt aptus in uno.

Item:

Conſilio pollet, cui vim natura negavit:
Ingenio redimi corpora parva ſolent.

Item:

Diverſis diverſa valent medicamina morbis.

Item:

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus.

Item:

Prævalet in lingua, qui non eſt fortis in armis.

Item:

Qui ſervit raſtro, ſervire nequit benè caſtro.

Item:

Vix erit immenſus in magno corpore ſenſus.

Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Æger & athleta ſunt diſpare ſæpè diæta.

Item:

De morbo gaudet medicus, de morte ſacerdos,
Miles equis, piſcator aquis, & clericus hymnis,
Nauta fretis, pugiles marte, poëta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras corvis, vanáque vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Mille docent hominem, prope callem qui ſtruit ædem.

Item:

Non uno doctrina modo ſe mentibus infert;
His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium ſpeciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem.
Bos ad præſepe conatur currere ſæpè.

DIVITIÆ ET PE-cunia.

Antiqua rerum poſſeſſio nobilitat, vide Nobilitas.

Beatus dives qui non ſperavit in pecunia.

Eſt dives verè, qui non ea gliſcit habere.

Item:

Item:

O dives, dives, non omni tempore vives:
Fac bene dum vivis, post mortem vivere si vis.

Item:

Quis vere locuples? cui famulantur opes.

Divitiæ authoritatem conciliant.

Dum dives loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Qui dives est nummis, incedit ille cum summis,
Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potest is Deo servire & mammonæ.

Divitis est rarò sanctificata caro.

Item:

Divitiis uti, res est adversa saluti.

Item:

Tempus adhuc veniet, quòd dives cui modò gaudet,
Assidue flebit, dum pauper in corde ridebit.

Nulla cœlum reparabile gaza

Quid tunc thesauri, quid acervus prodest auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & excæcat animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Bursula calcatur, dum grandi bursa paratur.

Item:

Divitiæ mores mutant non in meliores.

Item:

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item:

Excæcat sensus, diversi copia census.

Item:

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

Item:

Item:

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor iſta, timórque, odium, dilectio, cenſus,
Sæpè ſolent rectos hominis pervertere ſenſus.

Item:

Sæpè ſolent cenſus hominis pervertere ſenſus.

Pecuniæ obediunt omnia.

Burſa referta, reos ſoluit, peccata relaxat:
Quæ non peccatis, evacuata ligat.

Item:

Copia nummorum trahit ad ſe corda virorum.

Item:

Cum moritur dives, concurrunt undique cives,
Æs ſonat, urbs plorat, vir humatur, presbyter orat.

Item:

Dum mea burſa ſonat, hoſpes mihi fercula donat:
Dum mea burſa vacat, hoſpes tunc oſtia monſtrat.

Item:

Eſt nihil & nihilum, niſi certa pecunia totum.

Item:

In terra ſummus rex eſt hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quaſi rex ſuper omnia ſummus.

Item:

Lenonem lena non diligit abſque crumena.

Item:

Nihil bene pauper egit: ſed pro ratione tenetur
Quicquid agat dives, ſeu bene, ſive malè.

Item:

Non qualis ſis tu, ſed quantus, quæritur, es tu?

Item:

Nummus honoratur, ſine nummo nullus amatur.

Item:

Item:

Nummus in exilio comes optimus est peregrino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, justitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & sumitis omnia gratis,
Vobis salvere duplicatur atque valere.

Plus est solicitus, magis beatus.

Divitiæ trepidant, libertas libera res est.

Item:

Dormit nocte parum, possessor divitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat, quem gaza superflua ditat.

Item:

O quantas curas,, ô quanta pericula dives
Sustinet, & falsi portat honoris onus.

Item:

Quid facies dives? nusquam tutus bene vives:
Quò te convertes, quò cursum, perdite, vertes?
Quò vertes cursum? non tutus es hic neque sursum.
Si miser ascendis cœlos, vel ad infima tendis,
Nusquam tutus eris, sed ubique repertus haberis.

Item:

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Se malè custodit, quem dives copia prodit.

Qui nil cupit, dives est.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere:
Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere:
Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:

Et

Et non paupertas, ſed mentis hiatus, egentem.

Item:

Non rerum cumulus, ſed ſufficientia mentis
Ditat: ſufficiant paucula, dives eris.

Item:

Qui non curaret plus quàm natura rogaret,
Dives ſic eſſet, gula res ſibi nulla deeſſet.

Item:

Semper egenus eris, ſi ſemper plus tibi quæris:
Cum contentus eris, tunc dives efficieris.

Item:

Summa quies, nil velle ſupra quàm poſtulet uſus.

DOMINIUM ET potentia.

Expectans longè, dominus ſit ſolus in orbe.

Intendam eſt imperare.

O quàm dulce foret, hic in mundo dominari,
Si mors non poſſet dominantibus inſidiari.

Item:

Servus teſtatur, quod fœlix qui dominatur.

Vir eſt in armis.

Scitis, quòd gravius præponderat undique pondus.

Magiſtratus bonus, Dei donum eſt.

Gaudeat illa domus, quando bonus eſt ſibi promus.

Item:

Impietas, ſed non pietas, reges dat egere:
Et pietas, non impietas, dat regna manere.

Majorem vitato virum, vide Aula.

Brumales tenebræ, favor aulæ cum mulieris,
Sicut vertebræ ſunt in vertigine crebræ.

Item:

Gratia magnatum neſcit habere ſtatum.

Item:

Gratia

Gratia multorum non conſtans eſt dominorum.

Item:

Gratia regalis non eſt res perpetualis.

Item:

Neſcit durare favor herilis, ſcio clarè.

Item:

Ridenti domino, nec cœlo crede ſereno:
Ex facili cauſa dominus mutatur & aura.

Perſona publica privatam depone.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:
Nam quæ ſæpe licent, poterunt tentata nocere.

Potentum preces mandata.

Eſt orare ducum, ſpecies violenta jubendi:
Et quaſi nudato ſupplicat enſe potens.

Reddite quæ ſunt Cæſari, Cæſari: & quæ Dei ſunt, Deo.

Aſtra Deo nil majus habent, nil Cæſare terræ,
Sic Cæſar terras, ut Deus aſtra regit.

Item:

Cæſar in hoc mundo, celſo Deus æthere regnat:
Cæſaribus fas eſt ferre Deóque ſua.

Item:

Cum Deus in cœlis, Cæſar regat omnia terris,
Cenſum Cæſaribus, ſolvite, vota Deo.

Item:

Dignus amore Deus, dignus quoq; Cæſar honore eſt:
Alter enim terras, alter & aſtra regit.

Item:

Inferiora regit Cæſar, Deus alta gubernat;
Cæſar honore ſuo dignus, amore Deus.

Item:

Principibus pare, vitam ſine crimine dege,
Et famulus triſtem fer patienter herum.

Item:

Regna gubernat humi Cæsar, Deus ardua cœli
Sydera: laus istis justa duobus eat.

Item:

Vota Deo, census debetur Cæsaris aulæ:
Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item:

Vota, preces, laudem: censum, vectigal, honorem:
Mitis redde Deo, principibúsque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox,
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item:

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item:

Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item:

Parcere subjectis scit nobilis ira leonis.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum
vide exempla.

Corrige te citius, si corripis acta tuorum:
Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item:

Quanto major eris, moderatior esse teneris.

Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum,
Ossáque dant servis, sine carnibus, & sine nervis.

Item:

Cum domino cerasum, res est mala, mandare servum,
Tollit matura, tibi projicit omnia dura:
Consumptis illis, cupiet jactare lapillis.

EBRIETAS ET VINUM.

Si nocturna tibi nocear potatio vini,

Hoc

Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

Crapula sanitati plurimum obest.

Damna quot hinc sentis, quot nascuntur mala mentis?
Fit gressus nutans, & visio lumine mutans.

Item:

De plenis cyathis multos periisse sciatis.

Item:

Nullus homo credit, quòd tantum pectora ladit:
Immodicè potum, sapiet citò toxica totum.

Item:

Sicut sobrietas facit ut sit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ breviare diætas.

Item:

Strangulat in mensis plures gula, quàm necat ensis.

Item:

Vivere vis lætus, vel sana mente quietus?
Dæmonis ut limum, sic mordax effuge vinum.

Ebrietas, opes & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam qui sequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

O fili sperne delectamenta tabernæ:
Tali dulcore multi privantur honore.

Item:

Pisces, perdices, vinum, nec non meretrices,
Currumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Fluit melius post pocula sermo.

Post sumptum vinum loquitur mea lingua Latinum:
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister.

Item:

Post vinum verba, post imbrem nascitur herba:
Post studia scire, post otia sæpe perire.
Post florem fructus sequitur, post gaudia luctus.

Item:

Qui bona vina bibunt, vates bona carmina scribunt.

Quanto plus biberint, tanto plus sitient Panthi.

Omnibus est notum, quòd valdè diligo potum:
Si possem, vellem pro potu ponere pellem.

Item:

Primò quando bibo, cupio plus gutturis imo:
In cordis fundo jubilo, dum bibo secundò:
Per ternum potum jam vinum fit mihi notum,
Me potus lætum quartus facit atque facetum,
Et potus quintus lætam mentem facit intus,
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister,
Potu septeno velut equus sum sine fræno,
Potus bis quartus sensus mihi tollit & artus,
In potu nono vini vix sentio quò no,
In potu deno demens sum gutture pleno.

Quod in corde sobrii, id in lingua ebrii.

Ebrietas prodit quod amat cor, sive quod odit.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vino obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Ebrietas frangit, quicquid sapientia tangit.

Item:

Ebrius & satur nunquam bene philosophatur.

Item:

Ebrie, quid faris? vivis, vel morte gravaris?

Quid

Quid facias, nescis: crucius sine mente quiescis.

Item:

Fœcundi calices rarò faciunt sapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nihil hic devotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter, fatóque sepulcrum:
Flat tibi adhuc parcè de cordis spiritus arce.

Item:

Potatum vinum jacere facit ut supinum:
Et vomere ut porcum, qui saginatur ad orcum.

Item:

Quando venit potus, cessat sermo quasi totus.

Item:

Reddunt delirum sermonem, vina, virum.

Item:

Si per vina labes, non vini, sed tua labes.

Item:

Vino mutatur sensus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis.

Mortalem læsum vinum facit atque facetum.

Item:

Vinum dat festum, frigus convertit in æstum:
Lætificat mœstum, unctum quoque reddit honestum.

Item:

Vinum subtile facit in sene cor juvenile:
Sed vinum vile reddit juvenile senile.

Item:

Vivat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat illum, mala passio torqueat illum.

Vinum varie efficit homines.

Ebrius atque satur his modis ecce vagatur.

Hic canit, hic plorat, hic eſt blaſphemus, hic orat,
Hic eſt pacificus, hic eſt nullius amicus,
Hic ſaltat lætus, hic eſt ſermone facetus,
Hic loqui neſcit, hic cæſpitat, ille pigreſcit,
Hic eſt clamoſus, hic eſt verbis vitioſus,
Diſputat hic, ille currit per compita villæ,
Nunc ſervit Veneri, ſomno vult ipſe teneri,
Nunc vomit, nunc vorat: ſic Bacchi turba laborat.

Item:

Bis ſex, credatis, ſpecies ſunt ebrietatis:
Eſt vilis primus, ſapiens eſt alter opimus,
Ternus grande vorat, quartus ſua crimina plorat,
Quintus luxuriat, ſextus per omnia jurat,
Septimus attendit, octavus ſingula vendit,
Nonus nil celat, quod habet ſub corde revelat,
Somnia denus amat, undenus turpia clamat,
Et cum ſit plenus, vomitum facit duodenus.

Vina parant animos veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus mea, domus orationis vocabitur.

Cum citò templa ſubis, recolescitur ſis homo natus,
Aut lege, vel canta, vel Chriſto funde precatus.

Item:

Templa ſacrato ſi quis ſedet atque moratur,
Ni legat, aut cantet, aut audiat, egrediatur.

In Eccleſia Dei omnia ſancta.

Filia pulchra Sion ſine rugâ, labe carentem
Exprimit Eccleſiam, fidei candore nitentem:
Quam turbant hæreſes & earum turba rebellis,
Quæ ſubjecta jacet mundanis ſæpe procellis.

Primum quærite regnum Dei.

Non unctura rotam, nec tardat miſſa dietam,

Sacra

Sacra celerius absolvenda.

Missa brevis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult usus habere.

Item:

Missam curtatam, longum farcimen & offam,
In carnispriuio concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat flamen, respondet clericus Amen.
Dum mare siccatur, dum dæmon ad astra levatur,
Tunc primò laicus clero fit fidus amicus.
Imber descendit, monachus dum pergere tendit.
Ludere cum talis, non est res spiritualis:
Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.
Non decet ut monachus vadat sine compare solus.
Ut valeas esse monachus, tibi crede necesse,
Rostrum porcinum, dorsumque geras asininum,
Osque columbinum, cor ovinum, crúsque bovinum.

Taxatio morum Ecclesiæ.

Angarians clerum jacet in finibus mulierum,
Hic fuit electus, non propterea quia rectus.
Ex meritis morum sit: sed quia canonicorum
Donis nummorum subvertit corda suorum:
Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,
Et neque baptisma gratis confert, neque chrisma:
Sed per numisma fidei parat undique schisma,
Devorat & portat, natam cum conjuge dotat,
Pro grege non orat, pro vana laude laborat,
Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,
Militis arma gerit: quæ sunt sua, non tua, quærit:
Armiger in castris, non curat quid sit in astris:
Non mulcet flentem, non consolatur egentem,
Non vestit nudum: sed amat cum tessera ludum:
Quæ per eum detur, elemosyna nulla videtur:

Attendénsque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vita pejores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus.

Item:

Quis Satanæ similis? presbyter haud humilis.

Avaritia.

Cedit papa papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit unam.

Item:

Quamvis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum causam funeris audit.

Item:

Clericus in messe, semper vult rusticus esse.

Item:

Curia Romana non quæ tripodem sine lana,
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit; quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo:
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Stygias Pluto tentare, quod audet,
Effrænis monachus, plenáque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella promptus, lasciva puella,
Martius in flore, carcerhorum finis honore.

Item:

Item:

Roma quid insanis toties? quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma jacent, tu bella domestica tentas,
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes, & paris omne nefas:
Fas & jura negas, homines & numina fallis,
Nec Jovis imperium, nec Phlegetonta times.
Singula texentem convitia deseris ætas,
Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus.
Vivere qui sanctè cupitis, discedite; Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc surgunt lentè, Miserere tanunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas, cum pisces comedit abbas:
Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morem servant violando decorem,
Quàm Christum passum, piscem quærunt magis assum.

Item:

O Monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus uxorem qui ducit, perdit honorem,
Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum privaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Item:

Item:

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perodit te:
Quandam presbyteri poterant uxoribus uti,
Hoc destruxisti, postquam tu papa fuisti.

Item:

Offa, sacerdotum mulier communia totum.

Imperitia.

Clericus edoctus, semper non est sale coctus.

Item:

Mors est prælatis, dare præbendas benè natis,
Aut benè nummatis aut eorum sanguine natis.

Levitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
Non faciunt fructum, nisi sint benè combaculata.

Item:

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item:

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
Sed cùm convaluit, mansit ut antè fuit.

Simonia.

Crimen avaritiæ, dirúmque nefas Simoniæ,
Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item:

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas;
Si bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas.
Si dederis marcas, & eis impleveris arcas,
Culpa solveris, quacunque ligatus eris.

Item:

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Item:

Item:

Res nimis injusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, justitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & ubique sepultis,
Ut sint in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud.

Hic jacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud.

Quod sumus, iste fuit: erimus quandoq; quod hic est.

Aliud.

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui jacet intus.

Aliud.

Vivens pollebam, faciens quæcunque volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere, quàm male currere.

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

EXCELLENTIA.

Majori cedendum.

Cedere majori, non est pudor inferiori.

Item:

Ejicitur magno parvus veniente magistro.

EXEMPLA.

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

Item:

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura caveri.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis salvari, semper studeas imitari
Viram justorum, fugias exempla malorum.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Ludendum licitè, talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem,
Ipseque lege carens populum dat lege carentem.

Item:

Qui pascis plebes, prudenter vivere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautior esse solet.

Item:

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

Experientia ad scientiam acquirendam maximè confert.

Consilium verum docet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama, docet experientia juncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitque cursu: res agitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item:

Ex minimo crescit, sed non citò fama quiescit.

Item:

Fama repleta malis, velocibus evolat alis:

Fama

Fama boni lentè volat, invidiâ retinente.

Item:

Fama volat, transitque modum, quocunque feratur.

Item:

Quòd malè mentitur, audita loquens reperitur.

Non omnino temerè, quod vulgò dicitant.

Sic dicunt gentes, sequitur mala fama nocentes.

Item:

Signa prius vera, non sunt mendacia mera.

Item:

Tantum clamatur, quod Pascha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optimum condimentum.

Dulcem rem fabas facit esuries tibi crudas.

Item:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse:
Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Item:

Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca:
Qui nunquam didicit, quid foret ipsa fames.

Item:

Ori dulcescit faba frigida, quando famescit.

Molestius interpellator venter.

Est sitis atque fames moderata bonum medicamen:
Cúmque superfluitant, important sæpe gravamen.

Item:

Esuriens venter, non vult studere libenter.

Item:

Lendes & pulices plus mordent esurientes.

Item:

Mentiri ventri nullus valet esurienti.

Item:

Multum mordentes muscæ sunt esurientes.

Item:

Item:

Pœnalis gladius est magna fames & acutus.

Item:

Quòd lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens dens.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum manè surgunt pueri sine pane.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Luxuriat rarò non bene pasta caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vir non ascendat asellum.

Festina lentè.

Differ, habent parvæ commoda magna moræ.

Nimium properans, seriùs absolvit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod citò fit, citò perit.

Quæ subitò veniunt, subitò quandoque recedunt.

Item:

Quod citò lucratur, citò perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Servant sacratæ semel anno festa capellæ.

Ignavis semper feriæ.

Qui vult servare sanctorum singula festa,
Non poterit clarè cum Codice scire Digesta.

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

Quod festo netur, nihilari sæpe videtur.

FIDES ET DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?

Item:

Qui violare fidem solet, & violetur eidem.

Nemini fidas, nisi cum quo modium salis absumpseris.

Ni sit nota fides, ignoto non bene fides.

Item:

Item:

Qui leviter credit, deceptus sæpe recedit.

Nusquam tuta fides.

Heu quàm parva fides reperitur nunc apud cives!
Jam frater fratrem, jam linquit filia matrem.

Item:

Quisnam pro socio qui velit solvere? nemo.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Visus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Non holocausta Deus, sed corda fidelia quærit:
Hæc qui dona gerit, lege beatus erit.

Item:

Præcipuum donum est, salvanti fidere Christo:
Quem penes hoc unum est, omnia solus habet.

Item:

Sola fides salvat, sola impetrat omnia rectè
Publica cum propriis exequiturque fides.

Probate spiritum, an ex Deo sint.

Omni spiritui tu semper credere noli.

Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te cõstituam.

Ad majora subit, qui gessit ritè minora:
Grandia nec, parvum qui malè gessit, habet.

Item:

In minimis rebus qui deficit, ille putatur,
In magnis nullam velle tenere fidem.

Item:

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè,
Solerti studio legitimáque fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet unda.

Exitus acta probat.

A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Item:

Contentum fitur, ſaccus dum poſt aperitur.

Item:

Exitus oſtendit, quo mundi gloria tendit.

Item:

Finis portabit onus, & factum reſerabit.

Item:

Laus in fine ſonat, virtus in fine coronat.

Item:

Non datur exemplò bona poſt primordia merces:
Congrua ſed rectus præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum, niſi ſit citò vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum.
Ut ſcriptura ſonat, finis, non pugna, coronat.

Item:

Principium laudo, quod conſequitur bona cauda.

Item:

Quando tumet venter, produntur facta latenter.

Item:

Qua ſuffocatur quiſquam, mala mica patratur.

Item:

Si bonus eſt finis, bona cuncta fuiſſe feruntur:
In rebus finis ſit bonus; ergo ſtude.

Item:

Si finis bonus eſt, totum laudabile tunc eſt.

Item:

Sub nive quod tegitur, dum nix perit, omne videtur.

Item:

Te modicum jacta, quoniam probat exitus acta.

Item:

Totum laudatur, ſi finis laude beatur.

FORMA

FORMA ET DEFORMITAS.

Esca fit insipida, quam coxit fœmina pulchra.

Lis est cum forma, magna pudicitiæ.

Esse solet rarò pulchra pudica caro.

Item:

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem;
Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item:

Nitere, formose, formosa mente nitere.

Item:

Si bene barbatum faceret sua barba beatum,
Nullus in hoc circo queat esse beatior hirco.

Item:

Si facere doctos mortales barba, quid obstat
Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTUNA BONA & mala.

Alia vita, alia dieta.

Quilibet excessus mutant hominis citò gressus.

Amici multi fœlicium.

Qui remigat prosper, socius fit postulo, noster.

Arbore dejecta, quivis colligit ligna.

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misera, cum surgit in altum.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item:

Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.

Item:

Fiunt Nerones miseri facti locupletes.

Item:

Non vult scire socrus, quòd fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Huic puero panis datur, alter transit inanis.

Item:

Non est æqualis sors omnibus & generalis.

Item:

O bona Fortuna, cur non es omnibus una?
Dixit Fortuna: Si starem rota sub una,
Et non mutarer, tunc non fortuna vocarer.

Fœlix se erigendo fœlicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Fœlicitas, est voluptas, quàm pœnitudo nulla sequitur.

Cui sors arridet bona, gaudens pectore ridet.

Item:

Omnes lætantur, dum prosperitate beantur.

Fortuna fovet ignavos.

Optima pejori datur ascia nunc operanti.

Item:

Quò nequam [illegible] cantò sors est sibi major.

Item:

Fortuna quem nimium fovet, stultum facit.

Forma, favor populi, fervor juvenilis, opesque,
Subripuêre tibi noscere, quid sit homo.

Item:

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item:

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cras.

Fortuna vitrea est: cum splendet, frangitur.

Rebus tranquillis, metuas adversa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis, sors est contraria stultis.

Item:

Noli fortunam semper reprehendere cæcam.

In proclivi mala.

Aures non claudit mala fors, velociter audit.

Nihil agere, infœlici semper est optimum.

Pejor equus glaciem primus frangit pede mollem.

Nihil ex omni parte beatum.

Est homo vix natus ex omni parte beatus:
Non ergo sine væ, nunc vivit filius Evæ.

Omnium rerum vicissitudo est. vide Gaudium.

Alterat humanos fors malefida status.

Item:

En, modò vadit eques, qui solet ire pedes.

Item:

Forma perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item:

Gaudia dat luctus, est bonus post tristia fructus.

Item:

Glorior elatus, descendo mortificatus,
Infimus axe tetor, rursus ad astra ferot.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Insidias ponit semper fors aspera blandè,
Anticipátque fugam melior fortuna repentè.

Item:

Largitur quodcunque libet fortuna rapitque:
Est gracilis subitò, qui modò crassus erat.

Item:

Non sibi concordem spondent exordia finem.

Item:

Si bene succesſit, ne prima sed ultima spectes:
A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Speret qui servit, desperat qui dominatur:

Nam fortuna levat infima, ſumma premit.

Item:

Sub meliore ſtatu ſemper pejora cave tu.

Item:

Tempora paſſiva fugiunt, redeúnque dativa.

Item:

Ut ſol effectus proprios alternat in aura,
Sic fortuna ſuas ſolet variare vices: nam
Hos premit, hos elevat, hos dejicit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem deſcendere caſus:
Regna dat & tollit, levat, opprimit atque reſolvit.
Quos vocat, ejicit, erigit, obruit, omnia volvit.
Ergo time quiſquis celſos aſcendis honores,
Atque ruinoſo ſtare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Creſcit, decreſcit, in eodem ſiſtere neſcit.

Plus eſt ſollicitus, magis beatus. vide Divitiæ.

Commoda qui ſentis, jungas onus emolumentis.

Item:

Ima petit levius quod ſurgit in ardua pondus.

Item:

Nil fœlicis habet, qui fœlix eſſe putatur:
Proſperitas igitur eſt proſperitate carere.
Nam venit ex ſola proſperitate dolor.
Sic qui ſumma petit, cadit aſperiore ruina,
Qui jacet inferiùs, non habet unde cadat.

Item:

Sæpe natatores ſubmerguntur meliores:
Sic & ſcanſores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius qui ſcandere norunt.

Item:

Semper

Semper habet fortis morbos, quasi jurgia mortis.

Item:

Si gradus est altus, gravior fiet tibi saltus.

Item:

Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item:

Tutior in terris locus est, quàm sedibis altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item:

Non quò propositum, sed quò sors ducit, eundum.

Item:

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,
Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item:

Ut stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper fœliciter cadunt Iovis taxilli.

Fœlicis sponsæ gremium perfunditur imbre.

Semper Ilio mala.

Naves pejores nant, portu stant meliores.

Item:

Pauper pejorem restis tenet undique partem.

Solatium est miseris, socios habere pœnarum.

Mitior est pœna, quanto communior ipsa.

Item:

Ut mala prudenter tua portes & sapienter,
Inspice majores aliorum sæpè dolores.

Sors omnia versat.

Quos vult, sors ditat: quos non vult, sub pede tritat:
Incertáque via volvitur ipsa rota.

Item:

Vulgo narrante, bona sors est pòst velut antè.

Vbi non sis qui fueris, non est tur velis vivere.

Dulcius eſt miſeris, alienis vivere terris.

FRUGALITAS.

Sapientis eſt, conſervare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæſita labore.

Item:

Si ſervas quod habes, commendant te ſapientes.

Tecum habita, & noris quàm ſit tibi curta ſuppellex.

Parca manus, labor aſſiduus, deſignat habere:
Larga manus, labor inſolitus, deſiſtit habere.

Item:

Ultrà quàm veſtes non extendas tua crura,
Ne nimis expendas, ſi vivere vis ſine cura.

FUGA.

Cùm licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit juſta tutius eſſe fuga.

Item:

Tutius eſt verè, morſum fugiendo cavere,
Quàm propè ſerpentem procumbere virus habentum.

FURTUM.

Aquæ furtivæ dulces.

Furtivus potus plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur, non eſt latro: quia tempore fur rapit atro;
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item:

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures reſte puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item:

Fur furatur equum, ſuſpenditur, & manet æquum.

Item:

Hiſtrio poſt victum nummos quærens & amictum,
Non eſt delictum, ſi quis ſibi porrigat ictum.

Item:

Item:

Nulla valet diplois contra ſuſpendia furis.

Item:

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item:

Tunc fiunt paces, cùm pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupus.

Quòd lupus eſt gratas, narratur, oves numeratas.

Occaſio facit furem.

Fur malè furatur, ſi fur domui dominatur.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non ſua tollunt.

Item:

Si fur ceſſaret, nunquam canis ulla latraret.

Item:

Si videor, ludo: ſi non, tunc furta recludo.

FUTURA.

Futura incerta.

Curſus fatorum neſcit pars ulla virorum,
Solius eſt proprium ſcire futura Dei.

Item;

Præterit iſta dies, neſcitur origo ſecundi,
Sit labor, an requies: ſic tranſit gloria mundi.

GARRULITAS.

Infræni oris finis aut victigal, calamitas.

Ex lingua ſtulta veniunt incommoda multa.

Item:

Fac mala, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.

Item:

Non domus eſt pacis, ubi regnat lingua loquacis.

Item:

Os qui non claudit, quod non vult ſæpiùs audit.

Item;

Sæpè ſibi atque aliis gārrula lingua nocet,

Item:

Si cupias pacem, linguam compeſce loquacem.

Item:

Si quis amat pacem, ſocium fugit ille loquacem.

Item:

Verboſi lites, fili chariſſime, vites.

Non eſt ejuſdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult urbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, ſtultiſſimus eſſe probatur.

Item:

Qui ſapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item:

Reſpice, multiloquax quòd ſit ſæpiſſimè mendax.

Item:

Sæpè loquens multa, loquitur mendacia multa.

Tacenda loqui, laudabile non eſt.

Eſt puer ingratus, mala qui fumare paratus.

Item:

Futile vas illud, quod nulla receptio claudit:
Sic homo futilis eſt divulgans omne quod audit.

Item:

Pondus valde grave, verboſum vas ſine clave.

Item:

Rarò charus erit, divulgans omnia quæ ſcit.

GAUDIUM.

Gaudii memor eſt comes.

Exundans pluvia ſequitur poſt gaudia ſicca,

Item:

Item:

Fel latet in melle, nec mel bibitur ſine felle.

Item:

Frigora poſt ſoles, poſt gaudia ſæpe dolores.

Item:

Gaudia terrena non eſſe queunt ſine pœna:
Gaudia divina ſemper ſunt abſque ruina.

Item:

Hoc eſt conſuetum, comitantur triſtia lætum.

Item:

Nulla fides rerum, ſequitur poſt mella venenum:
Et claudit nox atra diem, nubilæque ſerenum.

Item:

Poſtquam gaudebis, rurſum poſt gaudia flebis.

Item:

Riſus habet fletum, nectárque moleſtat acetum.

Iucunditas cordis, eſt vita hominis.

Spiritus exultans facit ut tua floreat ætas:
Eſt cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodilus.

Cura plenus eris, ſi vis ut glorificeris.

GRATIA.

Gratia ſit pluris quàm tota ſcientia Juris.

GRATITUDO.

Beneficii accepti memor eſto.

Arbor honoretur, cujus nos umbra tuetur.

Item:

Palma quando datur, quid palmæ reſtituatur?

Item:

Pondus curarun facit, qui dat mihi charum.

Item:

Sit cordis feſtum, panem meminiſſe comeſtum.

HÆRE-

HÆRETICI.

Sectarum authorem hominem fuge.

Hoſtes Eccleſiæ ſunt hi qui ſchiſmata fingunt,
Chriſticoláſque novos fraudis nigredine tingunt,
Qui cor ſimplicium ſermonis acumine tangunt,
Ac in eis veræ fidei munimina franguat.

HERBÆ.

Chriſtus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis majorem gemmis, herbíſque minorem.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Braſſica.

Jus caulis ſolvit, cujus ſubſtantia ſtringit:
Utráque quandò datur, venter laxare paratur.

Chærefolium.

Appoſitum cancris tritum cum melle medetur:
Cum vino potum, lateris ſedare dolorem
Sæpè ſolet: tritam ſi nectis deſuper herbam,
Sæpè ſolet vomitum ventrémque tenere ſolutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius ut ſcripſit) Quamvis ſint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia ſana:
Cum ſucco rutæ ſuccus ſi ſumitur ejus,
Affirmant ruptis quòd proſit potio talis.

Hyſſopus.

Hyſſopus purgans herba eſt è pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda jugata.
Vultibus eximium ſertur præſtare decorum.

Malva.

Dixerunt malvam veteres, quòd molliat alvum:
Hujus radices raſæ ſolvunt tibi fæces,

Vulvam

Vulvam moverunt, & fluxum ſæpè dederunt.

Mentha.

Mentitur mentha, ſi ſit depellere lenta
Veneris lumbricos, ſtomachi verméſque nocivos.

Naſturtium.

Illius ſuccus crines retinere fluentes
Illitus adſerjtur, dentíſque levare dolorem:
Lichenas ſuccus purgat cum melle perunctus.

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appoſitam veterem dicunt ſedare podagram.

Ruta.

Nobilitas rutæ hæc, quòd lumina reddit acuta,
Auxilio rutæ vir quippè videbis acutè.
Cruda comeſta retens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem, mulieribus addit.
Ruta facit caſtum, dat lumen, & ingerit aſtum,
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infuſus vermes ſuccus necat ejus:
Cortex verrucas in aceto cocta reſolvit.
Hujus flos ſumptus in aqua, frigeſſere cogit
Inſtinctus veneris cunctos acres ſtimulantes,
Et ſic deſiccat ut nulla creatio fiat.

Salvia.

Cur moriatur homo, cui ſalvia creſcit in horto?
Contra vim mortis non eſt medicamen in hortis.
Salvia confortat nervos, manuúmque tremorem
Tollit, & ejus ope febris acuta fugit.
Salvia, caſtoriúmque, lavendula, primula veris,
Naſturt. Athanas: hæc ſanant paralytica membra.
Salvia ſalvatrix, naturæ conſiliatrix.

Viola purpurea.

Crapula

Crapula diſcuntur, capitis dolor, atque gravedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Vrtica.

Ægris dat ſomnum, vomitum quoque tollit, & uſum
Illius ſemen colicis cum melle medetur,
Et tuſſim veterem curat, ſi ſæpè bibatur:
Frigus pulmonis pellit ventriſque tumorem,
Omnibus & morbis ea ſubvenit articulorum.

HOMO

Homo ex anima & corpore compoſitus eſt.

Mentem de cœlo, corpus trahit ex elementis,
Ut terras habitet corpore, mente polum.
Mens, corpus, diverſa licet, junguntur adunatur,
Ut ſacra complacitum nexio reddat opus.
Divus erit, terrenus erit, curabit utrunque:
Conſiliis mundum, religione Deum.
Naturis poterit ſic reſpondere duabus,
Et ſic principiis congruus eſſe ſuis.
Cum ſuperis commune bonum rationis habebit,
Diſtrahet à ſuperis linea parva hominem.
Cuncta ſuos ortos repetunt matrémque requirunt,
Et reddit in nihilum quod fuit antè nihil.

Hominis formatio.

Sex in lacte dies, ter ſunt in ſanguine trini,
Bis ſeni carnem, ter ſeni membra figurant.

Item:

Suſceptum ſemen ſex primis credo diebus
Eſt quaſi lac, reliquiſque novem fit ſanguis, ab inde
Conſolidat duodena dies, bis nona deinceps
Efficiat totum, tempúſque ſequens oriundum.

Hominis partes.

Cor ſapit, ac pulmo loquitur, fel commovet iram,
Splen ridere facit, cogit amare jecur.

Item:

Item:

Dat cerebrum ſenſum, cor vitam, hepar nutrimentum.

Item:

Guſtus & olfactus, auditus, viſio, tactus,
Sunt ſenſus quinque, quorum peccata relinque.

Item:

Naſus fœtores, naſus diſcernit odores.

Item:

Oſſibus ex denis bis centeníſque novenis
Conſtat homo, denis bis dentibus & duo denis,
Ex ter centenis decies ſex quinquéque venis.

Hominis vita, militia.

Eſt homo ſpiritibus commiſſus quiſque duobus:
Unus cuſtodit, alter pervertere quærit.

Hominum complectiones.

Quatuor humores in humano corpore conſtant:
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis, aqua confertur pituitæ,
Aër ſanguineis, ignea vis choleræ.
Hi ſunt humores, qui præſtant cuique colores:
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque ruſus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera rixatur, ſanguis potu dominatur.

Sanguinea.

Natura pinguis iſti ſunt atque jocantes,
Rumoréſque novos cupiunt audire frequenter:
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, riſus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:
Omnibus inſtudiis habiles ſunt, & magis apti:
Qualibet ex cauſa non hos facilè excitat ira:
Largus, amans, hilaris, ridens, rubeique coloris,
Cantans, carnoſus, ſatis audax atque benignus.

Item:

Item:

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus,
Inflantur genæ, corpus nimiùmque gravatur,
Eſt pulſúſque frequens, plenus, mollis, dolor ingens.
Imprimis frontis, fit conſtipatio ventris,
Siccáque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcor adeſt ſputi, ſunt acria dulcia quæque.

Cholerica.

Eſt humor choloræ, qui competit impetuoſis,
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis,
Hi leviter diſcunt, multum comedunt, citò creſcunt,
Inde & magnanimi ſunt, largi, ſumma petentes:
Hirſutus fallax, iraſcens, prodigus, audax,
Aſtutus, gracilis, ſiccus, croceique coloris.

Item:

Accuſat choleram dextræ dolor, aſpera lingua.
Tinnitus, vomitúſque frequens, vigilantia multa,
Multa ſitis, pinguíſque egeſtio, tormina ventris:
Nauſea fit, morſus cordis, langueſcit orexis:
Pulſus adeſt gracilis, durus, velóxque, caleſcens:
Aret, amareſcítque, incendia ſomnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latóſque brevéſque
Phlegmata facit pingues, ſanguis reddit mediocres,
Ocia non ſtudio tradunt, ſed corpora ſomno.
Senſus hebes, tardus motus, pigritia, ſomnus;
Hic ſomnolentus, piger, & ſputamine plenus:
Eſt huic ſenſus hebes, pinguis, facie color albus.

Item:

Phlegma ſupergrediens proprias in corpore leges,
Os facit inſipidum, faſtidia crebra ſalivas,
Coſtarum, ſtomachi, ſimul occipitíſque dolores.
Pulſus adeſt rarus, tardus, mollis, quoque inanis:

Præcedit

Præcedit fallax phantaſmata ſomnus aquoſa.

Melancholica.

Reſtat adhuc, triſtis choleræ ſubſtantia nigræ,
Quæ reddit parvos, pertriſtes, pauca loquentes:
Hi vigilant ſtudiis, nec mens eſt dedita ſomno,
Servant propoſitum, ſibi nil reputant fore tutum:
Invidus & triſtis, cupidus, dextræque minacis,
Non expers fraudis, timidus, luteíque coloris.

Item:

Humorum pleno dum fæx in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pulſus, tenuíſque urina,
Sollicitudo, timor, triſtitia, ſomnia tetra,
Coaceſcunt ructus, ſapor & ſputamînis ambo,
Lævâque præcipuè tinnit vel ſibilat auris.

Hominum ingenia diverſa. Vide Diverſa ſtudia.

Omni animali facilius eſt imperare, quàm homini.

Sus ſe ſorde levat, ſaltem dum colligit eſcas,
Cur nunquam ſurgit ſorde volutus homo?
Omnia quippe ſuæ naturæ debita ſolvunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Pulvis & umbra ſumus. Vide Vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes
Menſtrua: putredo, finis: origo, lutum.

Item:

Cùm fæx, cùm limus, cùm res viliſſima ſimus,
Unde ſuperbimus? ad terram terra redimus.

Item:

Cur caro lætatur, quæ vermibus eſca paratur:

Item:

Cur non prava finis? pulvis es atque cinis.

Item:

Eſt caro noſtra cinis: modò principium, modò finis.

Item:

Item:

Eſt caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum,
Aridulum, fragilis glebula, ſaccus olens.

Item:

Eſt homo fragilis, & durans tempore parvo:
Eſt igitur ſimilis flori, qui creſcit in arvo.

Item:

Eſt hominum ſtatus, per florem ſignificatus:
Ut flos citò perit, ſic homo pulvis erit.

Item:

Factus, non natus, ſtat Adam tellure creatus:
Nos quoque terra ſumus, nam caro fiet humus.

Item:

O homo, ſi ſcires, quidnam eſſes, unde venires;
Nunquam gauderes: ſed in omni tempore fleres.

Item:

Omnes terra ſumus: hæc vita fugit quaſi fumus.

Item:

Pulvis & umbra ſumus, pulvis nihil eſt niſi fumus:
Sed nihil eſt fumus: nos nihil ergo ſumus.

Item:

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item:

Quid ſis, quid fueris, quid eris, ſemper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis ſubjicieris.

Item:

Sperma priùs, modò ſaccus olens, pòſt vermibus eſca.

Item:

Terra caro facta, quinis fit ſenſibus apta:
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIUM.

Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.

Exemplum, mens, lingua, manus, ſubtractio, victus

Corporis

Corporis ac animæ, dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde ſtat inflato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores homines, cum dantur honores.

Item:

Sæpe ſuos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor eſt dulcis, ſed magnum pondus honoris.

Opinio bona carior eſt pecunia.

Semper ametur honor, ſit denarius quoque maior.

HOSPES.

Aſſideat valuæ, non invitatus honeſte,
Regula burſalis ſit omni tempore talis:
Fercula fer tecum, ſi vis comedere mecum.

Hoſpitatem eſtote invicem ſine murmuratione.

Hoſpes honoretur, & honor ſemper ubi detur.

Item:

Hoſpite ne careas, hoſte carere volens.

Item:

Hoſpitij rector ſemper ſit lætus ut Hector,
Ut Iob ſit patiens, utque Sibylla ſciens.

Piſces aquam vis recens.

Poſt tres ſæpe dies piſcis vileſcit & hoſpes.
Ni ſale conditus ſit, aut ſpecialis amicus.

HUMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba ſolent, odium lingua ſidemque parit.

Item:

Frangitur ira gravis, cum ſit reſponſio ſuavis:
Et ſis accreſcit, ubi ſtultus cedere neſcit.

Item:

Gratum qui dat ave, reſponſum ferto ſuave.

Item:

Iras ſuſtollis, ſi ſit reſponſio mollis.

Item:

Mollificat diram reſponſum mollius iram:

Item:

Si vis eſſe comes mihi, mores accipe comes.

HUMILITAS.

Bene qui latuit, bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos ſtabili claudere fine dies.

Item:

Si ſapis, ergo late: bona res eſt, vivere pace.

Calcat jacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua pronior eſſe putatur.

Item:

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur:
Qui nimis eſt humilis, hic pro ſtulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris major, cunctis te crede minorem.

Item:

Spernere mundum, ſpernere nullum, ſpernere ſeſe,
Spernere ſe ſperni, quatuor iſta beant.

JEJUNIUM.

Hic bene jejunat, qui ſe de crimine nudat.

IGNAVIA ET OCIUM. Vide Labor.

Fortuna fovet ignavos.

Paſſere ſub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignavus ſemper fame.

Deſidia preſſus, erit in ſtudio citò feſſus.

Ignavos premit fortuna.

Dum ſtertit cattus, nunquam ſibi currit in os mus.

Item,

Item :

Factus non multus fit, ager si non bene cultus.

Item :

Qui cupit in lecto lucem videre diei,
Honor & divitiæ rarò dabuntur ei.

Item :

Rus nolens colere, fructu solet ille carere.

Item :

Segnis, asellis, homo, velut est ingratus : honesti
Cui quicquam sapiens credere nemo cupit.

Item :

Si dormit lupula, non curritur in os ovis ulla.

Otium malorum mater.

Est animæ cultura labor : caro sine labore
Fit sterilis, spinis obsita, mentis inops.

Item :

Hastula nulla cadit, dum sector ad otia vadit.

Item :

Non sunt pellifices, cretata veste cacantes.

Item :

Ocia devita, si vis bona sit tibi vita.
Ocia qui stupidè multas producit in horas,
Formicam quærat, consilium quæ dabit.

Item :

Ocia siquis amat, væ, væ mihi postea clamat.

Item :

Piscículos capere plus approbo quàm residere.

Item :

Præteriti nullus revocabit temporis horas :
Desidia quicquam fœdius esse potest ?

Otia dant vitia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item :

Item:

Ne noceat, carnem compescę labore: labora,
Langueſcet vitium: nil age, morbus adeſt.

Item:

Ocia dant vitia: fugias ergo procul illa.

Item:

Ocia qui ſequitur, fine ei miſer vix reperitur.
Qui domi ſuæ compluitur, hujus ne Deum quidem miſeret.
Eſt piger agnellus, qui non geſtat bene vellus.
Qui non laborat, non manducet.
Cattus edet piſcem, ſed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Æquè pars ligni curvi ac recti valet igni.
Ex fiſſis lignis componitur optimus ignis,
Fervidior locus eſt, cui propior focus eſt.

IGNORANTIA.

In nihil ſapiendo inſulſiſſima vita.
Ludere qui neſcit, ludum ſpectando quieſcit.
Proteritur veniam dubia ignorantia culpæ.
Ignorans facinus, pecco ſciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæca duxit.
Cæcus ducens cæcum facit ipſum ſternere ſecum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere ſecum,
In foveam ductor cadit, atque deinde ſecutor.
Corpus ſine pectore.
Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus.

Item:

Nil ſapit, & nil ſcit, quid dicet quando procus fit?
Imperitus niſi quod ipſe facit nihil rectum putat.
Fabello tantum dabitur faber, ſcio, quantum.

Item:

Multi

Multi sunt, qui scire volunt, & discere nolunt:
De numero non sunt, qui sapienter agunt.

Item:

Nemo placet stultis, nisi dicat quod libet illis:
Infatuat scielos littera sola suos.

Verbis pugnare, nouit.

Indocti dictis non certant, sed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non possunt simul fieri.

Haud facile est, animum multis inflectere rebus,
Ut res oppositas mens ferat una duas:
Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor unum,
Vanus amor mundi, verus amorque Dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

Nolo pilos trahere, cum toto crine carente.

Item:

Nudum privare grave sit, vel re spoliare.

IMPOSTURA. Vide Simulatio.

Dolus omnis abest à Christianis.

Est nimis impia res, si diues fallit egentes.

Item:

Est scelus immensum, si dives fallit egenum.

Dolosi est vulpes fugiendi.

Cui dolus est gratus, sit Rabbi in fraude vocatus.

Item:

Ex improviso fallitur omnis homo.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

Inveni saccum non plenum sæpe ligatum.

Item:

Respice quæso bene, non sunt cervisia spumæ.

Item:

Sub ſpecie veri, nos fallunt ſæpe ſeveri.

Fallentem fallere licet.

Aſtutus nequam per cauſam fallitur æquam.

Item:

Qui fallit mille, à ſolo fallitur ille,

Melle litus gladius.

Decipiuntur aures per cantus ſæpè ſuaves.

Item:

Dulcia præfatur, qui fallere præmeditatur.

Item:

Hi ſunt fallentes, plus juſto blanda loquentes.

Item:

Non benè creduntur, nimium qui blanda loquuntur.

Item:

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item:

Sunt tibi vitandi ſermones undique blandi.

INCERTA.

Currens per prata, non eſt lepus eſca parata.

Firmiter ad dubium ſcit nemo legare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne ſis.

Inconſtans animus, oculus vagus, inſtabilis pes,
Sunt tria vitanda, dè quo mihi nulla boni ſpes.

Item:

In luctu rides, intra convivia luges,
Urbem rure cupis, laudas bona ruris in urbe.

Item:

In tota vita diſcors tibi vivere vita.

INGRATITUDO.

Gratia pluma levior eſt.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item:

Item:

Verna sit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homini terra pessimo non creat.

Dedecus est semper sumere, nilque dare.

Item:

Est gallina mala, quæ vicinis parit ova.

Item:

Hic malus est hospes, per quem depellitur hospes.

Item:

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia jura,
Damnant ingratum, mœrent illum quoque natum.

Item:

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,
Non est laudari dignus, nec dignus amari.

Qui canem alit externum, hunc præter
finem sibi sit ut reliqui.

Ingrato quod agis hoc semper & undique perdis.

Item:

Littus aro, lateremque lavo, dum servio pravo.

Item:

Quod facis ingrato, certo perit undique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hostis si multiplicatur.

Inimicum quamvis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item:

Plus canis appeterem plausum, quàm fortè furorem.

Item:

Quamvis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INJURIA ET VIOLENTIA.

Pulvere qui lædit: sed læsus, marmore scribit.

Ius est in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & citò perit.

Item:

Item:

Tunc jus calcatur, violentia dum dominatur.

Satius injuriam pati, quàm facere.

Iras injustas Dominus non sinit insultas.

Item:

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item:

Non desit baculus, si vult mordere catellus.

IUSTITIA. Vide munera.

Dat veniam cervis, vexat censura columbas.

Gratia fit pluris, quàm tota scientia Iuris.

Item:

Irretit muscas, transmittit aranea vespas.

Item:

Lances dissimiles, faciunt oculos mihi tristes.

Item:

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Malè parta, malè dilabuntur.

Congeries lapidum, variis constructa rapinis,
Corruet, aut alter raptor habebit eam.

Item:

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item:

Quod malè lucratur, nunquam benè fructificatur,
Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item:

Usuratorum, prædonum, presbyterorum
Castigatorum, minorum, canonicorum
Natam vel viduam ne ducas: his quia dantur
Res malè quæsitæ, quæ justius annihilantur.

Item:

Vult

Vult malè finiri, ſordida præda viri.

INSIDIÆ.

Aſtu ſubtili lupus inſidiatur ovili.

Item:

Dat lupus intuitum reliquis ſpretis, ſuper agnum,
Dic mihi, ſub cauda quis te percuſſit alauda?

INVIDIA ET ÆMULATIO.

Edentulus veſcentium dentibus invidet.

Vni quando cani cocus il dat, diſplicet altri.

Fertilior ſeges eſt alienâ ſemper in arvo.

Eſt tua plus craſſa pinguedine, quàm mea maſſa.

Figulus figulo invidet.

Ante fores ſtantem faſtidit egenus egentem.

Invidia ulcus eſt animæ.

Invidus invidia comburitur intus & extrà.

Item:

Nil aliud, niſi ſe, valet ardens Ætna cremare:
Sic ſe, non alios, invidus ipſe cremat.

Vna domus non alit duos canes.

Dum canis os rodit, ſocium quem diligit, odit.

Item:

Sæpè gerunt bella juvenes pro virgine bella.

Item:

Væ ſibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INUTILIA.

Invidia ſpernenda.

Laus ſordet vadii, domino quo non licet uti.

Item:

Non, laudo florem, qui nullum præbet odorem.

Item:

Nullius pretii fons eſt, aqua ſi datur illi.

Item:

Qui ſitis ardorem non pellit, non probo fontem.

Item:

Item:

Rarò laudatur fons, in quem lympha feratur.

Oleum & operam perdere.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Item:

Computo cur strictè, si tu vis solvere fictè?

Item:

Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item:

Quid pectunt illi, quibus absunt fronte capilli?

Item:

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem,
Si via longa fuit, rediens tristatur hic idem.

Item:

Qui volucrem nutrit, pro munere stercus habebit.

Item:

Si baculus sit equus, tunc sentiet undique væ crus.

Item:

Surdo nemo duas præsumit psallere missas.

LOCUS.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Dum jocus est verus, malus est jocus atque severus.

Item:

Ludicra per verba, res sæpè notatur acerba:
Ludo sive joco, vir vera refert aliquando.

Item:

Læta decet lætis pascere corda jocis.

IRA.

Amantium iræ. vide Discordia.

Ira furor brevis est.

Cesset vindicta, donec pertranseat ira.

Item:

Fit

Fit citò commotus, cui ſors contraria, totus.

Item:

Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira.
Mollificant dura, pervertunt omnia jura.

Item:

Iratus rerum neſcit diſcernere verum.

Item:

Multa facit dira, ſi non compeſcitur ira.

Item:

Res loquitur diras, cum quis ferveſcit ob iras.

Ira non ſit diuturna.

Dilue ferventes, quas fel tibi commovet, iras.
Nam præceps quemvis dedecet ira virum.

Item:

Ira brevis melior magnis damnis, ut opinor.

Omnis homo tardus ſit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet fomenta dolori:
Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item:

Iratum ſine re cor nullus debet habere.

Item:

Multum deliras, ſi cuivis porrigis iras.

Item:

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes.
Sic non mordebunt, nec acuta dente nocebunt.

Reſponſio mollis frangit iram.

Frangitur ira gravis, cum ſit reſponſio ſuavis.

Item:

Iras ſuſtollis, ſi ſit reſponſio mollis.

Item:

Item:

Sermo levat mollis, sed durus suscitat iram,
Sermo nocet durus, mollis ubique juvat.

JVDICIUM EXTREMUM.

In die judicii Dominus illuminabit occulta tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & laus erit unicuique secundum opera sua.

Judicis in lite brevis est vox, Ite, Venite,
Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt:
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari
Gaudia justorum, nec non tormenta malorum.

Item:

Judicium veniet, & flebilis ultio fiet,
Cum gens justorum gemmis stellata nitebit,
Et reprobata cohors ardens in sulphure flebit.

Item:

Pœna malos, sed vita bonos æterna capesset:
Pœna malis, sed vita bonis per sæcula crescet:
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item:

Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,
Cum veniet mane quod sine fine manet.

Item:

Quod sibi quisque feret præsentis tempore vitæ,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur, Ite, Venite.

Item:

Tempus judicii vitam pandet peregrini:
Hujus terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo se noscendum plenè Deus atque videndum
Justus præbebit, secreti nilque latebit,
Quod non cernatur, ac in Deitate sciatur:
In qua gaudebunt, qui purâ mente nitebunt,

Et

Et bene gaudebunt: quia gaudia finę carebunt.

DAMNATIO ÆTERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Acrius est felle, poenam sentire gehennæ:
Sunt ibi serpentes flammas ex ore vomentes,
De flatu quorum pereunt animæ miserorum:
Sunt ibi tortores, serpentibus horridiores.
Deformes, nigri, sed non ad verbera pigri.
Ad mala ferventes sunt, ad pœnasque recentes,
Semper inardescunt, nec cessant, nec sequiescunt.

Item:

Charorum tristis discessus, tristior istis,
Corporis & animæ, tristissimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obscurabit avernum:
Est ibi densarum mala congeries tenebrarum.
Nec sol, nec luna, nec stella videbitur una.
Sunt ibi prolignis hominis miseri cibus ignis.
Hic reprobi cuncti quasi fasciculi sibi juncti,
Esuriunt, sitiunt, deformes corpore fiunt:
Sævi tortores, omni gladio graviores:
Hic dolor atque metus, per omnia sæcula fletus,
Sæcula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis, non est spes ulla salutis.
Nec venit ad metas mortis miserabilis ætas,
Talia lucra feret, qui mundi sordibus hæret.

Item

Væ vano mundo, veneris cum Christe secundo.

VITA ÆTERNA.

Justi fulgebunt sicut sol, in regno patris sui.

Est iter angustum, quod ducit ad æthera sursum.

Item.

Omne

Omne bonum, ſummúmq; bonum, mercéſq; bonorũ
Eſt Deus, hoc confert viſio ſola Dei.

Item:

Quantum gaudebunt, quos gaudia ſumma replebunt,
Quos illuſtrabit, quos ſemper lætificabit
Viſio ſancta Dei, ſplendórque ſuæ faciei.
Mens tua paſcetur, ſi jugiter hæc meditetur.

Item:

Regnum cœlorum requies eſt plena bonorum.
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, ſplendor, honeſtas.
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis.
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis.
Hic non algores, nebulæ, nox atra, calores:
Hic viget æternum tempus ſine turbine rerum:
Hic omnes juſti juvenes formáque venuſti,
Ut ſol fulgebunt, Domino ſimiléſque manebunt:
Nil ibi decreſcit, nil languet, nilque ſeneſcit:
Nil deformatur, nil tranſit, nil variatur.
Cuncta manent verè, ſunt omnia plena quiete:
Eſt ibi ſolennis, jucunda, diéſque perennis:
Unanimes cuncti, velut uno corpore juncti,
Omnia cernentes ſunt, & ſua corde videntes.
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc greſſus urge, mundi de ſtercore ſurge,
Mundo ne credas: quia neſcis quando recedas.

JVRAMENTUM.

Non juretis omnino.

Qui leviter jurat, Chriſtum crucifigere curat.

Item:

Qui nunquam jurat, nunquam perjurus habetur.

JVS.

Summum jus, ſumma injuria.

Expedit interdum ſancita remittere legum.

Ne

Ne pereat feritate mala clementia regum.

Item:

Serva dulcorem, juris moderando rigorem.

Item:

Ut confortetur jus, ſæpe neceſſe videtur.

JVRISTÆ & T CAUSIDICI.

Stercus & urina, medicorum fercula prima,
Sunt medicis ſigna, Juriſtis fercula digna.

Cauſidicorum avaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia ſæpe caballos,
Dum genus, & ſpecies cogitur ire pedes.

Item:

Nulli cauſidico reor eſſe fidem neque dico,
Hoſti pro modico fit amicus, & hoſtis amico.

Item:

Væ tibi Cauſidice, quia linguam venditis ære:
Vos vocat infernus, vos deſtruit ordo ſupernus.

JVSTITIA.

Boni honoribus, mali pœnis afficiendi.

Detur terra malis, ubi nullus honor ſpecialis.

Iuſtitia in ſe virtutem complectitur omnem.

Eſt dignus laude, qui cuncta facit ſine fraude.

Stateram ne tranſgrediaris.

Cui lanx longinqua, ſunt illi damna propinqua.

Item:

Judicis eſt recti, nec munere nec prece flecti.

IUVENTUS ET PUERITIA.

Hic juvenis creſcit, velut hoc quod creſcere neſcit.
Nati prudentes ſunt, qui novêre parentes.

Doctrina in tenera ætate acquiſita indelebilis.

Qui non aſſueſcit virtuti, dum inveneſcit,
A vitiis neſcit deſueſcere, quando ſeneſcit.

Item:

Quod

Quod nova testa capit, inveterata sapit.

Iuvenilis ætas non est inutiliter terenda.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, juventus.

Item:

Cum juvenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia sitis?

Item:

Disce puer, dum tempus adest, ævo juvenili:
Ut quo te recrees, habeas ætate senili.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior ut membris forma subindè venit.

Item:

Nocte diéque cave, tempus consumere pravè:
Ut flos vel ventus, transibit nostra juventus.

Item:

Per pisces & aves multi periere scholares;

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pavescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si studuisse velis, tria cauta mente tenebis,
Sis humilis, castus, parvóque cibamine pastus.

Item:

Transit fine brevi juvenilis floscules ævi,

Lætitia juvenem, frons decet tristis senem.

Gaudia semper amat, & ludicra verba juventus.

Item:

Mente quidem læta decoratur florida vita.

Nati submovere à puero disciplinam.

Currere cogit equum sub milite calcar acutum:
Sicque facit pueros aspera virga bonos.

Item.

Item:

Ni castigetur, petulans mox dunis habetur,
Verberibus tactus probus est, virgáque coactus.

Item:

Non amat hic pueros, qui rarò corrigit illos.

Item:

Qui parcit virgæ, puerum non diligit ille,
Nam virga tactus pravos exterminat actus.

Item:

Quòd fleat, est melius, puer unus quàm vir adultus.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis diligit ipsum.

Pueri puerilia tractant.

Pupas fer tecum, si tu vis ludere mecum.

Item:

Sunt pueri pueri, puerilia tractant illi.

Item:

Velle valet pueri nihil, & sic de hoc habeti.

Pueris nulla secreta committenda.

Si secretarum seriem vis noscere rerum:
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Pueritia semper amabilis.

Dum se non noscunt, vituli se lambere poscunt.

Item:

Oscula nutrici pueri dant ejus amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Ut quisque filium suum vult esse,
ita est.

Curvetur truncus citò, qui tibi post erit uncus.

Item:

Dum curvare potes & curvam reddere virgam,
Faxis ut ad libitum flectat sua planta tuum.

Item:

Mollia ſunt juvenum cunctorum roſtra volucrum.

Item:

Sicut ager colitur, ſic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDUSTRIA.

Vide Ignavia.

Dum caput infeſtat, labor omnia membra moleſtat.

Dii bona vendunt laboribus.

Abſque labore gravi, non poſſum magna lucrari.

Item:

Eſto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item:

Extendenda manus fuerit, curíſque vacandum:
Non tibi per ventos aſſa columba venit.

Item:

Frange nucis tegmen, ſi cupis eſſe nucem.

Item:

Ignavi valeant: virtus labore paratur,
Et ſua divendunt dona labore Dii.

Item:

Ipſe labora: nec dicas, Dat Deus aurum:
Dat Deus omne bonum, ſed non per cornua taurum.

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli ſine magno fama labore,
Et vaga ſudorem gloria ſemper habet.

Item:

Non præſepe bovem, ſed bos præſepe requirit.

Item:

Non volat in buccas aſſa columba tuas.

Item:

Per caudam propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Quando fatigatur, equitis pes rectificatur.

Item:

Res benè quisque gerens, lucra sit inde ferens.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Jucundi acti labores.

Charius est charum, si prægustatur amarum.

Item:

Dulcia non meruit, qui non gustavit amara,
Estque serena dies post longos gratior imbres,
Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius hæresunt humano mella palato:
Si malus hoc ipsum mordeat ante sapor.
Fitque mali gustu dulcius omne bonum.

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades:
Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item:

Non te pœniteat, juvenis toleraſſe labores.
Depoſito magis est pondere, grata quies.

Labor inanis. Vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus,

Vide assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore.

Mercenarius agnus mercede

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quòd edat, hoc jus est quando laborat.

Item:

Si tibi servierit aliquis, tua præmia tecum
Ne retinere diu cures, si dirigis æquum.

LAUS.

Famam incontaminatam servans, dives sat est.

Dulcius est ære, preciosum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, tibi quisque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui non sit laudis avarus.

Non laudibus alienis, sed propriæ conscientiæ credendum.

Falso, fraude, dolo, non tibi plaudat homo:
Si laus vana perit, gloria risus erit.

Item:

Laudat adulator, sed non est verus amator.

Item:

Noli laudari, cum possis vituperari.

Item:

Plus laudatori, quam tu tibi, credere noli.

Principibus laudari viris, laus maxima.

Opto placere bonis, pravis odiosus haberi,
Queis nisi sit pravus, nemo placere potest.

LEGES.

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, poscunt quæ plurima: pauca
Nos facimus: mitis sis Deus, oro, tuis.

Item:

Unum crede Deum, nec vanè jura per ipsum,
Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes.
Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus,
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

Inde datæ leges, ne sortior omnia posset.

Ut pax servetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum

Exlex qui vivit, meritò sine lege peribit.

Item:

Item:

Nemo est exemptus, & legibus undique demptus.

LIBERTAS.

In cavea minus benè erunt luscinia.

Alterius non sit, qui suus esse potest.

Item:

Ditior est liber mendicus, divite servo.

Item:

Est proprius panis super omnia mella suavis.

Item:

Libertas animi cibus est & vera voluptas,
Qua qui dives erit, ditior esse nequit.

Item:

Libertas perdulce bonum, bona cætera condit,
Qua nisi conditur, nil sapit esca mihi.

Item:

Malo macer liber, quàm pinguis servus haberi.

Item:

Non benè pro cuncto libertas venditur auro.

Item:

Nolo velle meum pro turpi vendere lucro:
Has qui vendit opes, hoc agit ut sit inops.

Item:

Venditur arbitrium, dum vivitur ex alieno
Sumptu: pane tuo vescere, liber eris.

Sapiens, sibique imperiosus, liber est.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

LUCRUM.

Malum lucrum, æquale dispendio.

Non est lucratum totum lucrum reputatum.

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum est lucrum.

Hic as laudatur, qui libram sæpe lucratur.

LUDUS.

Ludere si quæres, nummos apponere debes,

Ludere cum potentioribus, periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item:

Dum ludit fortis, trudit me cuspide mortis.

Item:

Ludi stultorum, dominorum, sive luporum
Non benè luduntur, quia seria sæpè sequuntur.

Ludus multorum malorum causa est.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.
Nunquam qui sequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum.
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nil hic devotio durat.

Item:

Ludens taxillis benè respice quid sit in illis.
Res tua, spes tua, sors tua, mors tua, pendet in illis.

Item:

Ludo falluntur, ludum qui sæpè sequuntur.

Item:

Rarò doctus erit, qui semper ludere quærit.

Item:

Sum nudus ut passer, facit hoc mihi tessera & asser.

LUX.

Lux depellit tenebras.

Prævia lux scire dat eunti, quò valet ire.

Item:

Ut melius cernam, porto de nocte lucernam.

MA-

MALUM.

In proclivi mala.

Non citò decreſcit mala planta, ſed uſque vireſcit.

Item:

Ollæ contritæ ſatis inveniuntur ubique.

Item:

Prava quidem citò fructificant, at fertilis arbor
Tardiùs: urtica creſcere ſemper habet.

Malum benè conditum non movendum.

Irritare canem noli dormire volentem,
Nec moveas iram poſt tempora longa latentem.

Item:

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Item:

Res ſatis eſt nota, plus fœtent ſtercora mota.

Malorum duorum minus eſt eligendum.

Eſt melius bellum pro collo, ſive duellum.

Item:

Luſcus præfertur cæco, ſic undique fertur.

Item:

Quo crus ſalvus erit, ocrea ſæpè perit.

MARIA.

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & ſua mater, quos homo laudet.

Item:

Inclyta, pura, pia, ſanctiſſima virgo Maria,
Eſto ſalutata ſemper cum prole beata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, partus ſymptomata neſcit:
Nam quaſi non pariens integra virgo manet.

Item:

Ut ſol non lædit vitrum, per quod tamen intrat:

Sic de prole pia manet inviolata Maria.

MARTYRIA.

Apostolorum Martyria.

Occumbit sursum pedibus, manibúsque deorsum,
In cruce portensus Petrus: Paulum necat ensis,
Andreas stratus est in cruce fune ligatus,
Christi cognatus Jacobus sit ense necatus,
Non oleum læsit Johannem, in pace quievit,
Sed procumbente Thomas occiditur ense,
Concors cum Christo datur in cruce pœna Philippo,
Occumbit pravè Jacobus sub vulnere clavæ,
Fit cute privatus veluti bos Bartholomæus,
Virga plagatus ergo fit & ense Mathæus,
Nulla parte reus occiditur ense Thadæus,
Christo consortem Simon patitur cruce mortem,
Matthiæ mortis pœnam dat ipsa bipennis.
Pœnis indignis Pauli comitem necat ignis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus.

Qui perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

Occubuere viri sancti pro nomine Christi.

MEDICINA.

Fingunt se medicos, omnes, idiota, sacerdos,
Judæus, monachus, histrio, tasor, anus,
Miles, mercator, cerdo, nutrix & arator.
Stercus & urina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis signa, juristis fercula digna.

Honora medicum.

Cum fueris fœlix, medicorum quære salutes:
Ut tibi succurrant, quando salute cares.

Item:

Maximus in morbis médico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recidente.

Item:

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli.
Sanat languorem, faciens medicina dolorem.

Medicina maximæ requirit sumptus.

Empta solet carè multum medicina juvare:
Cúmque datur gratis, nil confert utilitatis.

Item:

Est medicinalis medicorum regula talis,
Ut dicant Da, da, cum dicit languidus, Ah, ah.

MEDICAMENTA, *vide Cibi.*

Morbi & Sanitas.

Allia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum,
Scropha, tumor, grandes, ficus, cataplasmate cedunt,
Junge papaver ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine medio ad summa vix pervenitur.

Cernitur uberior propè fontem quælibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venans capit undique mures.

Item:

Est similis stulto, qui mandere vult sine culuro.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir inermis, & absque libellis,
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item:

Si manus est vacua, non accipitrem capit illa.

Item:

Item:

Ut vulgus fatur, malè eos sitiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fusum.

Memoriam quæ labefactent.

Ebrietas, somnus, tempus, dementia, morbus,
Tollunt de cista mentis, quæ noverit ista.

MENDACIUM.

Cur non nugatur, licet os mendacia fatur.
Sæpè susurrantes, mendacia sunt cumulantes.

Mendacii pater diabolus.

Improbus est ille, qui scit mendacia mille.

Item:

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Solomoni displicuêre:
Os mendax, fatuusque senex, paupérque superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpè loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest nova fari.

MERCATIO.

Non benè mercatur, qui nulla merce lucratur,
Non est mercator pretii nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Meretrix, bellua impudica.

Omnis revera meretrix est dicta Chimæra,
Parte leo prima, media capra, anguis in ima,
Si careas donis, pars prima dicta leonis:
Non te delectet media capra quia fœtet:
Anguis & extremum, quia porrigit omne venenum.

Item:

Item:

Scurræ, vel ſcorta, veniunt benè non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Curſus aſellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptiſmalis meretricis, amor monialis,
Deſiſtunt eſſe tunc, quando ſit eſſe neceſſe.

Meretrices fugiendæ, quoniam bona quæque ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam, qui ſequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Clerice ſis fortis, ne des tua munera ſcortis.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his ſum factus egenus.

Item:

Evitare picem debes, ſimul & meretricem:
Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Piſces, perdices, vinum, nec non meretrices,
Corrumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in iſtam.

Item;

Scribatur portis: meretrix eſt janua mortis.

Meretrices inſatiabiles ſunt.

Cum ceſſas dare, meretrix te ceſſat amare.

Item:

Mos meretricis erit, quòd ſemper munera quærit.

Item:

Scorto nemo placet, niſi dextram munere pacet.

METEORA.

Cœlum rubens.

Nocte rubens cœlum, cras indicat eſſe ſerenum:
Atque rubens mane tempus ſignat pluviale.

Come-

Cometa.

Flat, siccat, cometa necat, & tempora carat.

Luna.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba serenat.

Nubilum.

Non stillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus, nisi cum pluvia, violentus.

MIMI.

Scurrilium vitanda.

Muscæ, canes, mimi, sunt ad convivia primi,
Non invitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui sua dat mimis, fallitur ipse nimis.

Item:

Scurræ vel scorta veniunt benè non vocitata.

Item:

Stultior est fictus fatuus, quàm non ita dictus.

MINÆ. *Calum terrilare.*

Det se terribilem, qui vult inferre timorem.

Item:

Horrida voce sonet, si quis dæmonia terret.

Minæ spernenda.

Non stillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Item:

Si moriere minis, asini tumulabere bombis:

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

MISERICORDIA.

Estote misericordes.

Dura justitia, gratior est venia.

MODUS ET NIMIUM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum

Dum ludus bonus eſt, ipſum dimittere fas eſt.

Item:

Illum nullus amat, qui ſemper, Da mihi, clamat.

Item:

Immodicis brevis eſt ætas & rara ſenectus.
Deteriórque ſolet finis ad illa ſequi.

Item:

Ludus ſæpe bonus, eſſe poteſt nimius.

Item:

Multoties dictum mox diſplicet auribus unum.

Item:

Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum

Item:

Omne quod eſt nimium, cerebrum ſordeſcit ob uſum.

Item:

Optimus eſt quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos greſſus homo fortis fit citò feſſus.

Item:

Quod leve, valde grave fit onus, dum porto remoté.

Item:

Quod nimium eſt fugito, medio gaudere memento:

Item:

Sæpe fit ingratus, qui quærere ſæpe paratus.
Omnibus adde modum, modus eſt pulcherrima virtus.
Eſt mihi vix grata res, quæ non eſt moderata.

Item:

Eſt vibex teſtis, quòd percuſſi ſatis eſtis.

Item:

Eſſe nimis juſtus, prudens nimis eſſe cavebis:
Omnia ſumma nocent, ſed moderata juvant.

Item:

Juſſa paterna pati medium tenuêre beati.

Item:

Item:

Laudandi parcus, culpandi parcior esto:
Peccatur, si non adsit uterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti, consulo, reste.

Item:

Prævalet in cunctis discreta modestia punctis.

Item:

Serva mensuram, semper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus est servandus ubique.

Tuo te metire pede.

Sic tibi sint usus, nè rerum fiat abusus.

Item:

Ultra quàm vestes non extendas tua crura:
Nec nimis expendas, si vivere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius invalidi vivunt sæpissimè cæti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum, pòst valiturum.

Auditus gravitas.

Ex mox post escam dormire, nimisque moveri,
Ista gravare solent auditus, ebrietásque.

Aurium tinnitus.

Motus, longa fames, sonitus, percussio, casus,
Ebrietas, frigus, tinnitum causat in aure.

Capitis dolores.

Cum

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item:

Si capitis dolor eſt ex potu, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel fronsæſtu tribulentur,
Tempora frónſque ſimul moderate ſæpe fricentur,
Morcella cocta nec non calidáque laventur:
Iſtud enim credunt capitis prodeſſe dolori.

Dentium dolor.

Sic dentes ſerva, porrorum collige grana.
Ure cum hyoſcyamo, adjuncto quoq; thure, decenter.
Per ſicchonion, & fumum cape dente remotum.

Fiſtula.

Auripigmentum, ſulphur miſcere memento,
His decet apponi calcem, conjunge ſaponi:
Quatuor hæc miſce, commixtis quatuor iſtis
Fiſtula curatur, quater ex his ſi repleatur.

Oculorum hebetatio.

Balnea, vina, Venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cœpis, faba, lens, fletúſque ſinapi.
Iſta nocent oculis, ſed vigilare magis.

Rheuma.

Jejuna, vigila, caleas dape, túque labora,
Inſpira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc bene tu ſerva, ſi vis depellere rheuma.

Item:

Jejuna, vigila ſi vis depellere rheuma.

Item:

Jejunes, vigiles, ſities & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus.
Si ad fauces, branchos: ſi ad nares eſto coryza.

Sanguinis profluvia.

Cum

Cum fluxum pateris, hæc ni caveas, morieris:
Concubitum, potum, nimium cum frigore motum.

Item:

Si cruor emanat, ſpodium ſumptum citò ſanat.

Scabies.

Dum cutis prurit, quanto plus ſcalpitur, urit.

Item:

Vir quem tormentat ſcabies, perſæpe eruentat.

Voris raucedo.

Nux, oleum, frigus capitiſque, anguilláque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS, VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil eſt melius.

Morte mori melius, quàm vitam ducere mortis,

Me mortuo, terra miſceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus ſimul, & ſepelitur.

Memorare noviſſima tua. Vide Mundus.

Cerne quid es, quid eris, humilis ſic efficieris:
Vile cadaver eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item:

Diſce quid es, quid eris: memor eſto, quòd morieris.

Item:

Eſto memor mortis, quo vivis tempore fortis.

Item:

Fœlix ut hora ſit ultima, perpetuò ora.

Item:

Non melius poterit hominis caro viva domari,
Mortua qualis erit quàm ſemper præmeditari.
Non igitur ceſſes ea quæ bona ſunt operari,
Nam mors non ceſſat tibi nocte diéque minari.

Item:

Pauper & exiguus exibis nudus ad umbras,
Quamvis perſpicuis auro gemmiſque nitescas.

Item:

Item:

Peccatum, tua mors, mors Christi, pœna gehennæ,
Judicium, vita, tibi sunt hæc sex memoranda.

Item:

Pensa quid es, quid eris, citius in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, levius bona facta sequeris.

Item:

Pervigil cura semper medicare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora,
Sed cumules, ubi suprema statueris in hora.

Item:

Regia majestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum.
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bone frater, quòd morieris:
Si memor es mortis, fœlicis eris citò sortis.

Item:

Tu modica fossa clauderis pellis & ossa:
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum servo, mors sceptra ligonibus æquat,
Dissimiles simili conditione trahens.

Item:

Mors est ventura, transitus ad altera jura:
Est nostræ sortis, transire per ostia mortis:
Et grave transire, quia transitus absque redire.

Item:

Mors juvenes rapit atque senes, nulli miseretur.

Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe movetur.

Item:

Mors minus est nequam quia nulli parcit, & æquam
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.

Item:

Mors resecat, mors omne necat quod carne creatur,
Magnificos premit & medicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullúmque veretur,
Tam ducibus quàm principibus communis habetur.

Item:

Ne metuas mortem, communem despice sortem:
Communis sors est, quòd cunctis debita mors est.

Item:

Nemo vitare mortem valet, aut superare:
Nam clausis portis, intrat loca singula fortis.

Item:

Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis.

Item:

Occidit injustus, nec non sine crimine justus.

Item:

Omne quod exoritur, terra fit & moritur.

Item:

Omnes majores mors occupat atque minores,
Æqua falce secat, humilem majoribus æquat.

Item:

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt, sic ibimus, ibitis, ibunt.

Item:

Ortus cuncta suos repetunt matremque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.

Item:

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum.

Item:

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcit,
Non evadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item:

Vltimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors sœvit amarem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum,

Mortis hora incerta.

Ah homo si sciret, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna sitiret.

Item:

Atropos ante fores astat, reliquæque sorores.

Item:

Non tibi confidas, quòd multo tempore vivas;
Nam quò quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item:

Nunquam promitte tibi longæ tempora vitæ:
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur.

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto,
Nemo potest scire, quis primò debet abire:
Nam venit absq; mora mors, qua non credimus hora.

Item:

Scis ô mortalis, quòd mors levibus volat alis,
Quæ subitò absque mora, te tristi supprimit hora.

Item:

Vermis adhuc spiro, moriturus fortè sub horam,
Mors etenim certa est, futuris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore lætum.

Item:

Me piget intrare feretrum, dico tibi quare:

Qui jacet in feretro, vix valet ova duo.

Item:

O mors, quàm dura, quàm tristia sunt tua jura?
Si mors non esset, quàm lætus quilibet esset?

Mortem optime multum, vivere pejus.

Linque metum lethi, nam stultum est tempore in omni.

Item:

Mortis linque metus, si tu vis vivere lætus.

Item:

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi fit durum, quod novi me moriturum:
Nec mortem flebo, quia tecum Christe manebo.

Item:

Non tibi sit curæ mortis formido futuræ.

Ne dii quidem à morte liberant.

Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Item:

Mors properat, fuga nulla potest mortale tributum
Solvere, naturæ lege tenetur homo.

Item:

Nullus homo lachrymis unquã revocatur ab umbris.

Item:

Per nullam sortem poteris depellere mortem.

Item:

Quis redimit, cum mors perimit? pia fodera nũquam,
Nec precium, nec servitium, mors recipit unquam.

Nil refert tibi, unde venis mortis.

Quo moriare loco, nil refert ad Jovis aulam:
A terra spatium semper habebis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores mensa. Vide convivium.

Si steteris coram hominibus, hæc quinque tenebis:

Junge manus, compone pedes, caput erige, visum
Non dispergas, nisi jussus, panca loquaris.

MULIER ET CONJUGIUM.

Portantes dominæ claves, sunt undique multæ.
Æqualem sibi quere uxorem.
Fœmina vult juvenem thalamo, spernitque senilem.

Item:

Rustice calloſe cunctis populis odioſe,
Cur te formoſæ vis ſociare Roſæ?

Item:

Vir nimis antiquus, non eſt mulieris amicus.
A muliere initium fuit peccati.
Dante creatore dum ſic homo fulget honore:
Surgit ab uxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina, quæ clauſit, portam vitæ reſeravit.

Item:

Prima virum primum mulier dejecit ad imum.
Fœmina nihil peſſimius.
A fumo, ſtillante domo, & nequam muliere.
Te remove: quia ſunt quæ poſſunt valdè nocere.

Item:

Beſtia crudelis, eſt, cor pravæ mulieris.

Item:

Fœmina, corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,
Deſtruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Item:

Fœmina dæmonio tribus aſſibus eſt mala pejor.

Item:

Fœmina fax Satanæ, roſa ſerpens, dulce venenum,
Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ: mala ſero, non bona mane.

Item:

Fœmina quem ſuperat, nunquam vivit ſine pœna,
Libertate caret, turpi conſtrictus habena.
Fœlices illi, quos non capit illa ſagena,
Heu, niſi mors facit, vix rumpitur illa catena.

Item:

Hunc fatuum fateor, quem calceus urget & uxor.

Item:

Mentiri, nere, lachrymari, nilque tacere,
Decipere, hæ verè dotes ſunt in muliere.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt pejora venenis:
Perverſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Item:

Sunt tria gaudia: pax, ſapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria deſtruit ars mulierum.

Item:

Sunt tria mala, domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum mane ſurgunt pueri ſine pane.

Item:

Væ tibi fœmineo quiſquis es apte jugo.

Malum eſt videre mulierem: pejus, alloqui:
peſſimum tangere.

Colloquium, riſus, contactus, oſcula, viſus,
Hæc faciunt verè concumbere cum muliere.

Item:

O mulier, verte te de me, ne lædar à te:
Nam tua formoſitas, eſt mea calamitas.

Item:

Poſt viſum riſum, poſt riſum venis ad tactum,
Poſt tactum factum, poſt factum venis ad uſum:
Ergo cave tactum, ne factum ducat in actum.

Item:

Sit

Sit tibi consultum, mulieris spernere vultum,
Est verè venenum, nobisque videtur amœnum,
Attrahit ut viscus, interficit, ut Basiliscus.

Mollior ventis fœmina.

Brumales tenebræ, favor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ, sunt in vertigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit post partum, quæ benè sensit.

Item:

Fœmina nulla bona: sed si bona, digna corona:
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pluma est levius? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis brevis est animus mulieris.

Mulier turtura loquacior.

Crescunt sermones, ubi conveniunt mulieres.

Item:

Est quasi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viscus est illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe ut violentius uras,
Et violer violis, ô violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit, donec virum superabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,
Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieris,
Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum,

Præbens sub mellis dulcedine pocula fellis.
Nam decor illarum laqueus fallax animarum,
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis.
Illaqueat stultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad [illegible] sunt proclives.

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nihil hæc devotio durat.

Item:

Fœmina dum plorat, virum superare laborat.

Mulieres dolis plena sunt.

A muliere cave quamvis sit religiosa,
Quanto plus simplex tanto plus luxuriosa.

Item:

Adam, Sampsonem, Loth, Davidem, Solomonem,
Fœmina decepit; quis modò tutus erit?

Item:

Fœmina dum jurat, errat qui credere curat.

Item:

Fœmina res ficta, res subdola, res maledicta,

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallitque canendo.

Item:

Fœmina fallere, falsaque dicere quando cavebit,
Sequana piscibus ac mare fluctibus antè carebit.

Item:

Ille lavat laterem, qui custodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharinæ.

Item:

Tu caveas, quòd non subeas caveas mulierem,
Si caveas ut non habeas dispendia rerum.

Item:

Vincit sæpè virum fœmellæ astutia dirum.

Mulier quo tempore.

Dum habes dare, solent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, sed munera rogabit.

Item:

Fœmina pro dote summorum dicit, Amo te.

Item:

Post casum rerum, cessabit amor mulierum.

Qui non litigat, ea vita est.

Linque malam Græcam, vitam capiesque quietam.

Item:

Qui capit uxorem, capit absque quiete laborem,
Longum languorem, lachrymas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret uxore, lite caret atque dolore.

Item:

Uxorem duxi, sed sentem postea luxi.

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier, si pauca loquatur.

Unus bonus optimus possessor.

Dulcius est melle, jungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil est mala pejus:
Omnibus ista bonis præstat, & illa malis.

Item:

Rusticus est verè, qui turpia de muliere
Dicit; nam verè sumus omnes de muliere.

MUL-

MULTITUDO.

Multa manus omnia levia reddunt.

Si fuerit multus benè tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Curiam perdidit.

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti turba franguntur fortia castra.

MUNDUS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi.
In quibus est operans ille creator adhuc.
Lux septena diem venturum denotat, in quo
Sol sine nube micat & sine nocte dies.
Hæc tunc una dies multorum millia vincens,
Luce micans, nubis nescia, sine carens.
Istam mirè diem benedictio sancta venustat,
Quam stabilem reddit, sine carere facit.
Tunc sol fulgoris septemplicis igne nitescet,
Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena. / requies removetur amœna. / sanctorum mens aliena.

De re terrena { non sit tibi gloria vana. / non sit tibi plena crumena. / tua mens non fiat amœna.

In re terrena { labor eminet atque cathena. / nec lex, nec juris habena. / nihil est aliud nisi pœna.

Item:

Am-

Ambitiosus honos, & opes, & fœda voluptas:
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli sperare caducis,
Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Item:

Desere festinus, mundum transi peregrinus,
Curras absque mora, citò transit, nec redit hora:
Ad patriam sospes veniet, qui transit ut hospes.

Item:

Dic homo quid speres, qui mundo totus adhæres?
Tecum nulla feres, licet omnia solus haberes.

Item:

Dum tumulum cernis, cur non mortalia spernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles, Christi fortissime miles,
Effuge jucundi laqueos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè, qui cum bona posset habere,
Sponte subit pœnas infernalesque catenas.

Item:

Esse, fuisse, fore, tria sunt florida sine flore:
Nam simul omne perit, quod fuit, est & erit.

Item:

Forma, genus, mores, sapientia, res & honores,
Morte cadent subita: sola manent merita.

Item:

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non esse queant sine pœna:
Gaudia divina semper sunt absque ruina.

Item:

Gau-

Gaudia vera petas, quæ nunquam terminat ætas,
Ut careas pœna, lætetis in æde suprema.

Item:

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ.
Nam miser est & erit, qui mundi prospera quærit.
At dives verè, qui non curat habere.

Item:

Gloria mundana non est nisi visio vana.

Item:

Heu stolidæ mentes pereunt peritura sequentes.
Sed sapiens spernit, quicquid mutabile cernit.

Item:

Luctum depone pro rerum perditione.

Item:

Mundus non mundat, sed mundus polluit: ergo
Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?

Item:

Nil solidi mundus, nil omni possidet ævo:
Omnia prætereunt præter amare Deum.

Item:

Non cœlum quæret, qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item:

Non est ridendum, sed in isto tempore flendum:
Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit.
Æterno luctu lugebit tunc sine fructu.

Item:

Nónne vides mundum miserum nimis & furibundú
Sub gladio diræ mortis languendo perire?

Item:

O genus humanum, tibi consulo mente fideli,
Linque quod est vanum, ne amittas gaudia cœli.

Item:

Omne

Omne bonum velox: fugitiváque gaudia mundi,
Monſtratur terris, & citò lapſa ruunt.

Item:

Omnia ſunt mundi vaga, flua, caduca rotundi:
In pratis ut flos, ſic perit omnis honos.

Item:

Pervigil cura pete gaudia non peritura.

Item:

Plus amat exilium miſeri miſer orbis amator,
Quàm patriam, ſempérque cupit vagus eſſe viator.

Item:

Prædia terrarum, poſſeſſio divitiarum,
Fabrica murorum, grandis ſtructura domorum,
Gloria menſarum, cum deliciis epularum.
Reſplendens veſtis, quæ moribus obſtat honeſtis,
Grex armentorum, ſpatioſus cultus agrorum.
Fertile vinetum, diverſa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio condis eorum,
Cuncta relinquentur, nec poſthac invententur.

Item:

Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipſum ſe fallit, & ſe dæmonibus addit.

Item:

Quicquid formoſum mundus gerit aut pretioſum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:

Quicquid habes hodie, cras ne forſan relinquet,
Aut modò dum loqueris, deſinet eſſe tuum.

Item:

Quicquid vita dedit, tollit cum vita recedit,
Nec tecum tollis, plenos rubigine ſolles.

Item:

Quid genus aut ſpecies, quid opes, quid fama valebit,

Quando

Quando nil dives, ſed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mũdus, quid gloria, quidve triumphus?
Poſt miſerum funus, pulvis & umbra ſumus.

Item:

Quod breviter durat, quis prudens quærere curat?
Vive Deo ſoli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Chriſtum, mundum non diligit iſtum,
Æſtimat obſcœnum, quod mundus credit amœnum,
Totum vileſcit, quicquid in orbe niteſcit.

Item:

Stant modica puncta, mundana negotia cuncta.

Item:

Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,
Sufficit in mundo: plus tamen iſta placent.

Item:

Tempora tranſibunt, & gaudia vana peribunt,
Et parient fructum, triſtem per ſecula luctum.

Item:

Tu quoque frater ita carnis contagia vita,
Ut placeas Chriſto, mundo dum vivis in iſto,
Nec tibi ſint curæ, res ad nihilum redituræ.
Quæ citò labuntur, magnóque labore petuntur.

Item:

Vir bone, quid curas res viles, res perituras,
Nil profuturas, damno quandoque futuras?
Nemo diu manſit in culmine, ſed citò tranſit:
Eſt brevis atque levis in mundo gloria quævis:
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.

MUNERA. VIDE
Beneficentia.

Avarus expugnat omnia.

Ac-

Accuſativus ſi venerit ante tribunal,
Atque vocativus, quamvis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, ſi venerit abſque dativo.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,
Mollificant dura, pervertunt omnia jura.

Item:

Lex eſt defuncta, quia judicis eſt manus uncta,
Propter id unguentum, jus eſt in carcere tentum.

Item:

Munera laſcivas corrumpunt ſæpe puellas:
Quáſque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt undique mentes.

Item:

Qui ſpernat munus, non eſt in millibus unus.

Item:

Si dare multa potes: quicquid avebis habes.

Nil recuſandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non ſolet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non ſe facit eſſe ligatum.

MUSICA.

Ad ſonitum muſæ, ducuntur ſæpe choreæ,
Maxima luxuries, longa ætas, & brevis ira,
Hæc tria ſunt madidis ſemper cantoribus apta.
Muſæ quando ſonant, ſonitum bene tympana donant.

MUTUUM.

Mutuo das, aut amicum aut rem perdis.

Cum rogo quem nummos, ſine pignore non habet ul-

Qui

Qui sibi insidiatur, det mutuo.

Uxor, equus, vestis, & calceamenta, inhonestis
Dum conceduntur, cum damno restituuntur.

NATURA.

Natura paucis contenta est.

Parva manus pueri, modico solet esse repleri.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Dives sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Vir unus more veteri solo cibat ore.

Natura propagatio, vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine pisces.

Item:

Nomen abest picæ, nisi quid varii tenet in se.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata,
Obsequiis Domini stat, statione data.

Item:

Si quæris quorsum verrit gallina? retrorsum.

Naturam expellas furca, tamen usque recurret, vide diversa studia.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici,
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Item:

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

It lupus ad caulam citiùs quàm regis ad aulam.

Item:

Licet per multos cuculus cantaverit annos,
Psallere nescit adhuc alium cantum, nisi Gug, gug.

Item:

Non comedit lagenam sic, cactus ut æstimat ipsum.

Item:

Item:

Pinguis amore levea lambunt candelabra felex.

Item:

Rana petit saltum, quam via ponatur in altum.

Item:

Rustica natura semper sequitur sua jura.

Item:

Rusticus ad villas habitare triumphat, & ollas.

Item:

Sus magis in cœno gaudet quàm fonte sereno.

Item:

Trans mare ducatur cactus, mau vociferatur.

Protinus apparet quæ plantæ fugiens futuræ, vide conjectura.

Tu nihil invita dices faciesve Minerva.

Cantat avis quævis, sicut collum sibi crevit.

Item:

Quod natura negat, nemo feliciter audet.

NECESSITAS ET COACTUS.

Sunt quasi non facta Domino juranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum servat in agro.

Faxis ut libeat quod est necesse.

Est indulgendum, quod non aliter faciendum.

Facta citò recidunt in naturam suam.

Decrescit factus color, ac amor ipse coactus.

Item:

Non durant actus, homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingeniosum facit.

Quæritat in cinere scintillas, qui caret igne.

Necessitas moras vtensat.

Fundo stans unda, jacitur de nave profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Si bovem non habes, asinum agas.

Assabis nidum, si non inveneris ovum.

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, summus philosophus inquit.

Item:

Ex ovis pullus non natis quando fit ullus?

Item:

Panem Justina non conficit absque farina.

NOBILITAS ET OBSCURITAS.

Antiqua avis possessio nobilitas.

Auri nobilitas luteam si vestiat ollam,
Non ideo sequitur, hanc minus esse lutum.

Item:

Nobilis est ille, quem nobilitant bona villæ.

Nobiles naturaliter sunt omnes, nulliusque degener, nisi vitiis qui dedituss est.

Adam fodiente, quis nobilior Eva nente.

Item:

Postquam degeneres cœperunt nobilitari,
Nobilitas cœpit in multis degenerare.

Nobilitas sola est atque unica virtus. vide virtus.

NOVITAS.

Est quoque cunctarum novitas gratissima rerum.

Dum clypeus splendet, sub alta fornice pendet:
Sed cum vilescit, sub scamno sæpe quiescit.

Item:

Omne novum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Sunt nova grata tria: Medicus, meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRÆ.

Si tibi lumen abest, manibus res tangere prodest.

Tenebrarum opera mala sunt.

Dæ-

Dæmon ipſe crucem fugit, ut malus undique lucem.

Item:

Nocte laboratum non eſt opus undique gratum.

NUNTIUS.

Prava revelare ſi vis, noli properare.

OBEDIENTIA.

Obedientia felicitatis mater.

Audit carnificem, ſpernens audire parentem.

Item:

Doctori pare, ſunt artes ſi tibi curæ.

OCCASIO.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica ſit ovis cibus undique cauſa.

Ex minimis grandia. Vide Origo.

Occaſio facit furem.

Fur, obſtante ſera, non furta facit niſi ſera.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non ſua tollunt.

Occaſio non omittenda.

Dum ſatis eſt calidum, debemus cudere ferrum.

Item:

Dum ſus præbetur, tunc ſaccus promptificetur.

Item:

Eſt citus ille cocus, cum calet igne focus.

Item:

Ferrum quando calet, cudere quiſque valet.

Item:

Fronte capillata, pòſt eſt occaſio calva.

Item:

Remigo ſub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occaſio.

Ardet de facili ſtramen, cum jungitur igni.

Item:

Cultum comburit, qui fervida balnea quærit.

Item:

Fervidior locus est, cui propior focus est.

Item:

Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item:

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Non intret molam, qui vult vitare farinam.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cavere,
Quam prope serpentem procumbere virus habentem.

Item:

Ut cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIUM.

Spartam quam nactus, bene orna.

Alterius noli in messem tu ponere falcem.

Item:

Linque coax ranis, cras corvis, vanaque vanis.

Item:

Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:

Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item:

Tu supplex ora, tu protege, nique labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoscitur, vide confectura.
Non ex operibus salvamur, sed Dei dono.

Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item.

Qui vult sanctè mori, cœlesti fidat amori:
Quos verò solantur opera, non justificantur.

Sex opera misericordiæ corporalia, & septem spiritualia.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, tumbo.
Corripe, suade, doce, dimitte, solare, fer, ora.

ORIGO.

E squilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus, atque figuram.

Item.

Arbor quæque bona, producit dulcia poma:
A radice mala nascuntur pessima mala.

Item.

Cattorum nati sunt mures prendere nati.

Item.

Dat pullos talos, qualis dignoscitur ales.

Item.

Ex pravo pullus, bonus ovo non venit ullus.

Item.

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item.

Filia mœchatur, quæ mœcha matre creatur.

Item.

Filius ut patri similis, sic filia matri.

Item.

Naturam vitis sequitur vinum, benè scitis:

Item.

Sæpè solet similis filius esse patris.

Item.

Si genetrix castè, castè quoque filia vivet:
Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Antè fuit vitulus, qui jam fert cornua taurus.

Item:

De rebus minimis fit sæpè molestia grandis.

Item:

Ex nuce fit corylus, ex glande fit ardua quercus.
Ex pravo puero sæpè peritus homo.

Item:

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item:

Sola scintilla perit hæc domus, & ruit illa.

PÆDAGOGIA.

Decens ut ilia desistere non debet.

Honor est magistro, bonos habere scholares,
Cœcos & claudos non imitare duces.

Item:

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,
Et labor in miseris est sine fruge scholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Esto pius verè super his qui te genuêre.

Item:

Bervaccam vitulus comitetur, res jubet, & jus.

Liberorum pietas delectat parentes.

Gaudet uterque parens, dum filius est benè parens.

Item:

Lætitiam patri generat sapientia nati.

Item:

Ut bona sit nata sua, vult mater violata.

Malè cervi malum ovum. vide Origo.

Parentum est, nutrire liberos.

Cattus habens plures pullos capit undique mures.

Item:

Item:

Eſt puer alendus à patre, ſimúlque tuendus.

PATIENTIA.

Feras, non culpes, quod mutari non poteſt.

Fer patienter onus, ferri quodcunque neceſſe eſt:
Vincere nam poteris non meliore via.

Furor ſit læſa ſæpius patientia.

Ranula calcatur tantum quòd vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum eſt.

Non animo triſti fer pœnam quam meruiſti.

Item:

Quam pateris dignè, patiare pœnam benignè.

Item:

Quod pateris meritò, patienter ferre memento.

Suſtine & abſtine.

Audi, cerne, tace, ſi cum vis vivere pace.

Item:

Diſce pati, ſi vis victorum tu fore civis.

Item:

Nobile vincendi genus eſt patientia: vincit,
Qui patitur: ſi vis vincere, diſce pati.

Item:

Tempore ſi mœſto vexaris, fortior eſto,
Nam poſt adverſa Deus bona dat vice verſa.

Item:

Tripliciter morior: adverſa ferens patienter,
Compatiens paſſus, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua.

In patriâ natus, non eſt propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta ſua magnus erit patria.

Patriæ fumus alieno igne eſt luculentior.

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant, manibus tumulata suorum.

Item:

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo.

PAUPERTAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens dives volo dici.

Achrematia docet parsimoniam.

Bursa carens ære, vetat inter vina sedere.

Item:

Esurit atque sitit pauper qui lauta requirit.

Item:

Expensas fugere solet omnis qui caret ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item:

Pauper tu spernas semper intrare tabernas,
Fons ubi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis, tenui plus farre carentis.

Item:

Si tibi deficit æs, miser es, præpinguia non es.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Vide Fortuna.

Paupere ditato nil acrius esse putato.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum sis in mensa, primum de paupere pensa.

Item:

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?
Fac quæ Christus amat, dum pauper ad ostia clamat.

Item:

Item:

Pauperis in causa non auris sit tibi clausa.

Item:

Pauperis in specie dum Christus venerit ad te,
Impertire sibi, quod dedit ipse tibi.

Item:

Per miseros quique sancti ditantur ubique.

Item:

Qui dat pauperibus, thesauros colligit astris,
In quos nil fures juris habere queunt.

Item:

Si sum semper egens, non debet spernere me gens,
Christus pauper erat, qui nunc super omnia regnat.

Item:

Si vis gaudere, semper miseri miserere.

Item:

Spernit cœlorum regem spretor miserorum.

Item:

Tunc benè prandetur, cum Christus adesse videtur:
Si des, ipse dabit; si non des, ipse negabit.

Item:

Vivas prudenter, gazas habeas sapienter:
Non abscondendo, sed egenis distribuendo.

Haud facilè emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obolos generatus,
Nunquam nummorum dominus sit ille duorum.

Item:

Pauper homo rarò vivit cum nomine claro.

Item:

Pauper pauperiem per totum sustinet orbem.

Item:

Pauper pejorem restis tenet undique partem.

Item:

Item:

Pauper ubique jacet, dum ſua burſa tacet.

Item:

Pauperis in capite pereunt bona dogmata ſæpè.

Item:

Profectum faciunt rarum, quos debita ſtringunt.

Item:

Sint nova vel vetera, pauper ſua calceamenta,
Rumpit palpando citius quàm dives eundo.

Mendico me parentes amici.

Cum moritur pauper, ſequitur vix unus & alter.

Item:

Dum pauper clamat, janua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda eſt.

Exiguo pulchram ducit ſolertia vitam:
Pauperis in ſpecie nam ſæpè Deus latet ipſe.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miſer eſt hic mas, cujus in ſæpè coquina
Mucidus eſt panis, caro raucida, pendula vina.

Item:

O bona pauperies, niſi te Deus ipſe tuliſſet,
Tunc tua durities multis ingrata fuiſſet.

Item:

Pauperior cenſus non ſit turbatio ſenſus.

Item:

Tempus adhuc veniet, quod dives qui modo gaudet,
Aſſiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum dives loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus eſſe videtur.

Item:

Item:

Multa licet ſapias, re ſine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur, miſer & vilis reputatur.

Item:

Pauper & abſque pilis, eſt ſponſa nimis mihi vilis.

Item:

Si careas ære, capiet te nemo videre.

Item:

Utilis & ſapiens vix toleratur inops.

Paupertas ſapientiam ſortita eſt.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit ubique vias.

Proſperitas eſt, proſperitate carere.

Abs re qui vadit, res ſibi nulla cadit.

Item:

Dives nil audet, paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Eſt ubi res nulla, ſcio quòd non res cadit ulla.

Item:

Illico ſternetur, ubi nil niſi ſaccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem ſolet hoc generare.

Item:

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item.

Si brevis eſt baculus, brevior fiet tibi ſaltus.

Item:

Si tibi pauca res, eſt tibi magna quies.

Item:

Vivit ſecurus, paupertas, eſt ſibi murus.

Rebus semper pudor absit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item:

Justus laudatur, quod inops Cunrad vocitatur.

Satius est non fuisse divitem, quàm pauperari.

Post zephyros plus lædit hyems, post gaudia luctus:
Unde nihil melius, quàm nil habuisse secundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæsus melius, quam verbere cæsus.

Item:

Dum cutis est plena, fiet dormitio sana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax summa laboris,
Pax belli exacti pretium est pretiumque pericli.

Item:

Præcedens pactum, bellandi disjicit actum.

Item:

Si dat oluscula mensa minuscula pace quieta,
Non pete grandia lautaque prandia fæce repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIA.

Canis reversus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus esse volebat,
Sed cum convaluit, mansit ut antè fuit.

Item:

Scandala sæpè nova peccata movent veterata.

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex mente citò res bona, sed mala lentè.

Etiam mali quandoque bene agunt.

Declinans navis relevatur in æquore pravis.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Ex transgressione Adam omnia mala.

Adam

Adam primus homo damnavit ſecula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo, mala contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo mali, proceſſit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla perenda tui eſt.

Dupliciter peccat, qui ſe de crimine jactat.

In malitia perſeverantes pereunt.

Fine malo claudi, mala vita meretur iniqui.

Item:

Pejus currendo vitium fit, quàm reſidendo.

Item:

Qui numquam cecidit, hunc nullus ſurgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut ſcurra ſedens, eſt tamen æquivalens.

Mali ad nocendum aſſiduè prompti ſunt.

Nequam nequitiam monſtrat ubique ſuam.

Item:

Semper iniquorum ſcelus impedit acta bonorum.

Mali ſunt homines, qui bona dicunt in ſe.

Autumat hoc in me, quod novit perfidus in ſe.

Item:

Mos eſt ſtultorum, reprendere facta bonorum.

Malis bene eſt.

Gaudia ſtultorum cumulant augmenta dolorum.

Item:

Paſſere ſub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam pejor, tanto ſors eſt ſibi major.

Item:

Sæpe mali florent, ut poſt ea gaudia plorent.

Nullus

Nullus est quem non pudeat peccasse.

Clauditur os hujus, sunt publica crimina cujus.

Omnis malus, servus est, etiamsi rex sit.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium stat.

Causidicis, Erebo, fisco, fas vivere rapto:
Militibus, medico, tortori, occidere ludo:
Mentiri astrologis, pictoribus atque poëtis.

Item:

Ecclesias Domini quas fundavêre parentes,
Perdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus est judex, fraus est mercator in urbe,
Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas sacras ædes pietas construxit avorum,
Has nunc hæredes devastant more luporum.

Item:

Virtus, justitia, clerus, mammon, Symonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia pretendimus quam malitiam nostram.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare.

Item:

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item:

Quòd puer est cæsus loquitur, non cur ita læsus.

Peccati gravitas ex circumstantiis æstimanda.

Aggravat ordo, locus, mos, causa, scientia, tempus,
Lucta pusilla, modus, culpa, genus, & status altus,
Conditio, numerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio resecanda sunt.

Ne-

Nemo nimis properè didicit nociva cavere.

Item:

Prorsus & absque mora, vitium removere labora.

Peccatores odit Dominus.

Degeneri vita vitam corrumpere vita,
Ne vitæ merita demeritaris ita.

Item:

Nunquam cœlesti Domino placuêre scelesti.

Item:

Omnis homo verè debet peccata timere:
Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt.

Qui semel malus, semper.

Infamis verè debet væ semper habere.

Item:

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item:

Vili parcatur, ne vilior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus. Vide Proprium.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Unicuique dedit vitium natura creato.

Jam vix sunt visi, qui caruêre nisi.

Item:

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,
Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item:

Nullus in Ecclesia vivit sine sorde viator:
Sed fuit absque nota solus mundi Dominator.

Item:

Omne bonum quod habes, contaminat unica labes.

Item:

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano.
Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

Item:

Item:

Quis sine peccato? credite, nullus homo.

Item:

Qui sint absque nisi, non sunt homines mihi visi.

Item:

Si nisi non esset, perfectus quilibet esset.

Voluntatem Domini sciens, nec faciens, plagis vapulabit multis: & contrà.

Ignorans facinus, pecco scienter minus:
Tu quia scis quid agis, est tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adsi: regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas.

Ad facinus duplex, non sufficit ultio simplex.

Ægypti decem plagæ.

Prima rubens unda, ranarum plaga secunda.
Inde culex tristis, post musca nocentior istis,
Quinta pecus stravit, vosicas sexta creavit:
Inde subit grando, post bruchus denique nefando,
Nona tegit solem, primam necat ultima prolem.

Item:

Sanguis, rana, culex, musca, pecus, ulcera, grando,
Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando.

Canis peccatum sue dependit.

Quod sus peccavit, sucula sæpe luit.

Mali puniendi.

Justi vexantur, nisi pravi corripiantur.

Item:

Ultio tarda fovet crimina, damna movet,
Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eveniunt.

Bestia dicetur, qui te non Christe veretur:
Quique malignus erit, mox sine fruge perit.

Sub Jupiter dipterum inspexit.

Ad

Ad mala patrata, sunt atra theatra parata.

Item:

Ad vada tot vadit urna, quod ipsa cadit.

Item:

Ante Dei vultum nihil unquam restat inultum.

Item:

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis:
Compensat longas sed gravitate moras.

Item:

Pœna venit serò, veniens à judice vero.

Item:

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes:
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item:

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis:
Effugiet nemo vindicis æma Dei.

Item:

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum:
Ultio justa Dei digna refundit ei.

PEREGRINUS.

Delinquit citius ignotus, non bene visus.

PEREGRINATIO.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt:
Duc prope vel longe taurum, taurus redit ipse.

Item:

Parthisios stolidum si quis transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item:

Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.

Regredi præstat quàm malè currere.

Circumiens valida non dicetur via curva.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Virtus, fida peregrinantis custos.

Oſque manúſque ſerva, nec non genitalia membra,
Sic tranſire loca poteris quæcunque remota.

PERICULUM.

Addiſcens altè ſuſpendi, ſtrangulor antè.

In periculoſo negotio non eſt dormitandum.

Non ſtat ſecurus, qui protinus eſt ruiturus.

Ovem lupo committere.

Non eſt conſultum, ſuper ova ponere ſtultum.

Item:

Nunc eſt muricipi commiſſus caſeus ipſi.

Item:

Stultior eſt ſtulto, ſatuum ponens ſuper ova.
Namque ſuperpoſitus frangere quæque ſolet.

PERSEVERANTIA.

Qui perſeveraverit uſque ad finem, ſalvus erit.

Inſta, ne ceſſes, aderunt poſt ſemina meſſes:
Poſt lachrymas riſus, poſt exilium paradiſus.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:
Ut Scriptura ſonat, finis non pugna coronat.

Proximus ſum ègomet mihi.

PHILAUTIA.

Eſto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum diviſor particularum,

Hanc discas artem, majorem sumito partem.

Item:

Te primò benedic, nam presbyter ipse facit sic:

Suum cuique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa phalaucia mentes.
Et vanis inflat corda superba notis.

Tunica pallio propior.

Mittimus interdum, quò nolumus ire, catellum.

PICTURA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum.

Corde Deum toto cole, diliger consule fratrem:
Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item:

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis
Nolueris? contra téque Deúmque facis.

Item:

Dilige sic alios, ut te quoque Christus amavit;
Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac desiderii Deus est pietate colendus,
Justitiæ ut merces tota sit ipse Deus.

Item:

Hic est legis apex, hæc Vatum dogmata: charus
Primùm sit Dominus, proximus inde tibi.

Item:

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item:

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum
Dilige: in hoc coëunt omnia jussa Dei.

Item:

Ipse Deus primas sibi vendicat, ipse secundas
Proximus: id vates summáque Legis habent.

Item:

Jussa Dei sunt hæc: Bonefac, malefacta relinque:
Sic facias aliis, sicut fieri cupis in te.

Item:

Nunquam peccares, Dominum si semper amares.

Item:

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fratri cura secunda vacet.
Primus amor Domino, fratri sed congruit alter:
Sic lex, sic omnis namque Propheta jubet.

Item:

Quod sibi quis nolit fieri, non inferat ulli:
Quin aliis faciat, ceu cupit ipse sibi.

Item:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli:
Sic potes in terris vivere jure poli.

Item:

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:
Idque chorus Vatum, Lexque verenda docent.

Pietas ad omnia utilis est.

Atria sunt cœli, menti patefacta fideli.

Item:

Christo junguntur, sua qui mandata sequuntur.

Item:

Crimina devita, nam famam dat bona vita.

Item:

Fle, si solari: jejuna, si saturari:
Da, si ditari: servi, si vis dominari.

Item:

Mente Deum gerere, peccata futura cavere,
Mundum despicere, cœlestia corda tenere.

Hæc est synceræ mentis sapientia vera.

Item:

O quàm ditantur, qui cœlica regna lucrantur:
Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt?
Ergo fide purâ te Christo subdere cura.
Auxilio cujus fugies mala temporis hujus.

Item:

Pro paucis justis, multis parcetur iniquis.

Item:

Semper gaudebit, Domini qui jussa tenebit.

Item:

Si quis salvari vult perpetuóque beari,
Christo devotum studeat se tradere totum.

Item:

Vivo tibi, moriórque tibi dulcissime Jesu:
Mortuus ac vivus sum, maneóque tuus.

Item:

Vive Deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pacatus, semper transire paratus.

Item:

Vive Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Vive diu, sed vive Deo: nam vivere mundo,
Mortis opus: vera est, vivere, vita Deo.

Item:

Vivere coneris benè, nam benè sic morieris:
Vix benè viventem vidi pravè morientem.

Item:

Utilis est pietas, plus quàm terrena potestas,
Nemo potestate salvatur, sed pietate.

Probitas laudetur & alget.

Multos audivi sapientia verba movere,
Stultorum verè mores actúsque tenere.

POENITENTIA.

Poeniteat vos erroris, ut deleantur peccata vestra.

Cor compungatur, os dicat, opúsque sequatur.

Item:

Fle pro peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item:

Nemo dolet verè, causas fugiat nisi culpæ.

Item:

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Nunc tempus est flendi, locus & peccata luendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum verè faciat te sæpè dolere.

Item:

Plange, dole, pia corde leva, veniámque precare?
Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item:

Si malè fecisti, tunc respice vulnera Christi,
Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum, dic miserere:
Per miserere mei, tollitur ira Dei.

Panitentia sera. Vide Prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA.

Forsan currit aqua, quò quondam currere visa.

PRÆSENTIA.

Domini oculus faginat equum.

Ex visu domini fit pulchritudo caballi.

Item:

Quæ tua sunt cerne, pigris committere sperne.

Item:

Visus heri pulchrum facit ornatumque caballum.

PRÆCATIO ET VOTUM.

Crede, quòd optantes sunt divitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles.

A macula sordis munda precor intima cordis.

Item:

Casta Deus mens est, casta vult mente vocari,
Et castas jussit pondus habere preces.

Item:

Christus rex regum, qui non dormitat in ævum,
Protegat hanc ædem, nec non sine crimine plebem.

Item:

Dignus adorari non est Moyses nec Helias.
Hæc salvatori gloria sola datur.

Item:

Langueo amore tui, Jesu, dulcissime Jesu,
Tu mihi cor recrea: langueo amore tui.

Item:

Mane precare Deum, quòd læta dies tibi plaudat:
Vespere, quòd tutus tempora noctis agas.

Item:

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano:
Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item:

Qui priùs implorat Christum, feliciter orat.

Item:

Quisque roget Christum, veniens ut liberet ipsum.

Item:

Sancta

Sancta Columba ſuper requieſcis vertice Chriſti,
Sancta Columba etiam me requieſce ſuper.

Item:

Te precor omnipotens, ut me tua gratia gratum
Ad finem ducat, navigantem per mare latum.

Item:

Ut contra Stygium pugnemus fortiter hoſtem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quidvis continget quod optaris.

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item:

Fert ut plebs fatur, ſaccus, quod quiſque precatur.

Item:

Tu petis, & rogito, ſaccus tamen eſt quaſi virgo.

Orabo ſpiritu, ſed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidaque precatio mente,
Ardua perruptis nubibus aſtra ſubit.

Item:

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item:

Non vox, ſed votum non muſica carmina, ſed cor:
Non clamor, ſed amor, pſallit in aure Dei.

Item:

Ut ſit grata Deo, penetrentque oratio cœlum,
Corde ſit ex puro, ſit brevis atque frequens.

Petitio juſta facilisque eſſe debet.

Exige rem juſtam, ſi non cupis inde repulſam.

Item:

Illum nullus amat, qui ſemper, Da mihi clamat.

PRINCIPIUM.

Boni principii bonus finis.

Gratia principii ſemper reſpondet honeſtis.

Principium, dimidium totius.

Di-

Dimidium facti, qui benè coepit, habet.

Satius est initiis medici, quam fini.

Principiis obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas convaluêre moras.

PROCERES.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Rana procrastinanda non sunt.

Cras do, non hodie: sic nego quotidie.

Item:

Esse bonus propera, nunquam nimium properabis.
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Per multum cras cras, semper dilabitur ætas.

Item:

Quando dies unus differtur, sæpè fit annus.

Item:

Tunc moritur mannus, dum gramina protrahit annus

PROFUSIO.

Cui largior est copia rei cuiusdam, ea profusius licebit uti.

Copia cui piperis, hoc vescitur ipse polentis.

Facilius est prodigere, quam colligere.

Perditur exiguo, quæsitum tempore longo.

Item:

Res quæsita mora, parva consumitur hora.

Prodigalitatem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucri det sibi cura,
Non est delictum, si talis perdit amictum.

Item:

Parca

Parca manus, labor assiduus, designat habere.
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item:

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea rependit.

Item:

Qui plus expendit, quàm rerum summa rependit,
Non admiretur, si paupertate gravetur.

Item:

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit.

Item:

Quisque coquens multum, solet hic consumere multũ.

PROMISSIO.

Cheretis pollicitationes.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis dives quilibet esse potest.

Item:

Promittit largè, qui certo jam caret ære.

Promissis standum.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Fas est implere promissa decentia vere.

Item:

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Spende, nox adest.

Rem tibi promissam, nulli promiseris unquam.

PROPRIUM.

Dum me titillo, rideo quando volo.

Bis vicit, qui se vincit.

Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit
Oppida: quique potest cor domuisse suum.

Item:

Linguam frænare, plus est, quàm castra domare.

Item:

Qui scit frænare linguam, sensúsque domare,
Fortior est illo qui frangit viribus urbes.

Item:

Vincere cor proprium, plus est, quàm vincere mundum

Consilium malum consultori pessimum.

Insontem fontes conantur pendere: verùm,
Pœna retorquenda est in caput ipsa suum.

Item:

Sæpè suum proprium facit puer ipse flagellum.

Propria domus omnium optima.

Est quasi, qui proprius, aureus ipse focus.

Propria vineta cadere.

Unus non alium, vetus annus non docet annum.

Qui sibi malus, nemini bonus.

Est avis ingrata, quæ deforedat sua strata.

Item:

Non bonus est ulli, qui malus ipse sibi.

Item:

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunicæ pallio propior.

Nunquam privatis alienos anteferatis:
Nam privata sedent, aliena cæsibus hærent.

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Castigans alios, te castiga prius ipsum,
Ut castigatus sis castigare paratus.

Item:

Exemplum detis, alios quicunque docetis:
Si non servatis quæ præcipitis, taceatis.

Item:

Item:

Me malè castigat, proprio qui crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet, non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio citiùs eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cavebis.

Item:

Si quis damnavit, quod primitus esse probavit:
Talis laudator levitans haberur amator.

Item:

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intrasti, annua tibi extendendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRUDENTIA, SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura:
Tu primò cura, cujus mora plus nocitura.

Item:

Effundens escas, rarò benè colligit illas.

Item:

Est tardè nimium, post hominum claudere culum.

Item:

Fœmineus verè dolor est, post facta dolere.

Item:

Investigetur res quæ suspecta videtur.
Nam solet verè, res indiscussa nocere.

Item:

Nescit prodesse, qui nescit providus esse.

Item:

Item:

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item:

Non plus mactabis, quàm tu condire valebis.

Item:

Palmas prævisas habeas tu quando chorisas.

Item:

Prævigili cura, semper meditare futura.

Item:

Prævius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primò sternatur equus qui tardus habetur.

Item:

Quicquid agas, sapienter agas, & respice finem.

Item:

Res quæ sparguntur, totæ non sæpè leguntur.

Ingenium vires superat.

Magis consiliis, quàm armis, bella geruntur.
Illa quidem faciunt justa, sed ista jubent.

Mus non ante fidit antro.

Mus miser est, antro qui tantùm clauditur uno.

Omnia probate, quod bonum est tenete.

Nidificans caveas vult passer visere multas.

Item:

Omne, licet charum, tibi quod sibre putas amarum
Ejice, nec retina, ne sit tibi causa ruinæ.

Item:

Qui videt utilius, & simile deteriora,
Absit ei radius luminis absque mora.

*Prudentia est, de iis quæ aut bene beatéque viven-
dum conducunt, bene consultare posse.*

Corrige præteritum, præsens rege, cerne futurum,
Hoc enim sapiens vir tenuisse solet.

Item:

Item:

Doctor erit, semper qui vivere scit sapienter.

Item:

Principium finémque simul solertia spectat.

Item:

Quis, quid, ubi, quando, cui, quantum, quomodo, quare,
Ista notanda diu respice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne sequentem.

Sapiens non eget.

Providus est plenus, improvidus exstat egenus.

Tela provisa nocent levius.

Improvisa magis vulnera sæpe nocent.

Item:

Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum sentit, qui providet ictum.

Item:

Tela nocent levius, visa volare prius.

PUDOR.

Ubi pudor, ibi honor.

Dum cernit quasi flens, veniam petit ipse rubescens.

Item:

Jure coronetur, quicunque pudore repletur.

Item:

Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.

RARITAS.

Rarum charum.

Fit, quod contemptis, peto nigrum, panibus albis.

Item:

Omne boni precium nimio vilescit in usu.

Item:

Omne rarum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Item:

Qui pectit raro, cum pectine pectit avaro.

Item:

Quod procul affertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQUIES.

Quod caret alterna requie durabile non est.

Ictibus assiduis fiet hebes quæque securis.

Item:

In matutinis quicunque cupit vigil esse,
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.

Item:

Stare diu nescit, qui non aliquando quiescit.

RISUS.

Fatuus in risu exaltat vocem suam.

Hunc homo deridet, qui multum vel cito ridet.

Item:

Per risum multum, debes cognoscere stultum.

RUSTICI.

Rusticus rogatus intumescit.

Collum curvatur villano, quando rogatur.

Item:

Rusticus inflatur, nimium si sæpe rogatur.

Item:

Villicus elatus solet esse nimis rogitatus.

SANITAS.

Sanitatis tuendæ remedia quædam generalia.

Tote cale, sta pranse, vel I, frigesce minute.

Item:

Mingere cum bombis, est res saniissima lumbis.

Item:

Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant
Hæc tria: mens hilaris, requies, moderata diæta.

Item:

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graves, iraſci crede profanum,
Parce mero, cœnato parum, non ſit tibi vanum
Surgere poſt epulas, ſomnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum:
Hæc bene ſi ſerves, tu longo tempore vives.

Aër.

Ludicrus ac mundus ſit ritu habitabilis aër,
Infectus neque ſit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus proſunt, ſed viſibus obſunt.

Item:

Balnea ſunt grata, ſed potio ſit moderata,
Atque novellarum fuge potum cervinarum.

Item:

Poſt ferrum frigus, poſt balnea quære calorem,
Poſt ferrum vigila, poſt balnea quære ſoporem.

Item:

Quantumcunque potes, modicum poſt balnea potes.

Item:

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnera, febris,
Impletus venter, hæc ſeptem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina mane, manus ſurgens gelida lavet unda,
Hàc illàc modicum purgat, modicum ſua membra
Extendat, crines pectat, dentes fricet, iſta
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atque bibendi ratio.

Abſtineas pranſus potu: quoniam calefactus
Frigeſcit ſtomachus, ſi ſit potu madefactus.

A primis annis istud quicunque tenebit,
Non erit hydropicus, nec non mala multa cavebit.

Item:

Ex magna cœna, stomacho fit maxima pœna:
Ut sis nocte levis, sit tibi cœna brevis.

Item:

Inter prandendum, sit sæpe parumque bibendum:
Ut minus ægrotes, non inter fercula potes:
Ut vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus assuetam jubeo servare diætam:
Approbo sic esse, ni sit mutare necesse:
Hippocrates testis, quoniam sequitur mala pestis.
Fortior hæc meta medicinæ est, certa diæta:
Quam si non curas, fatuè regis, & malè curas.

Item:

Quale, quid & quando, quantum, quoties, ubi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conveniens ingrediatur iter.

Item:

Quantumcunque potes, inter tua prandia potes.
Et non ægrotes, si mea dicta notes.

Item:

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde rosæ florem, minuuntque potenter amorem.

Item:

Tu nunquam comedas, stomachum ni noveris esse
Purgatum, vacuúmque cibo quem sumpseris antè.
Ex desiderio id poteris cognoscere certò:
Hæc sint signa tibi subtilis in ore diæta.

Flatuum retentio.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento: (ipsa.
Spasmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat

Lotio manuum.

Lotio post mensam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas, & lumina reddit acuta.

Item:

Si fore vis sanus, ablue sæpe manus.

Nausea marina.

Nausea non poterit quemquam vexare, marinam
Undam cum vino mixtam qui sumpserit antè.

Phlebotomia.

Denus septenus vix phlebotomon petit annus,
Spiritus uberiórque exit per phlebotomiam.
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorúmque cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat, sincerat phlebotomia.
Mentes & cerebrum, calidas facit esse medullas,
Viscera purgabit, stomachum ventrémque coërcet,
Puros dat sensus, dat somnum, tædia tollit,
Auditus, vocem, vires producit & auget.

Item:

Exhilarat tristes, iratos placat, amantes,
Ne sint amentes phlebotomia facit.

Item:

Ex salvatella tibi plurima dona minuta,
Splenem, hepar, pectus, vocem, præcordia purgat,
Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item:

Fac plagam largam mediocriter, ut citò fumus
Exeat uberiùs, liberiúsque cruor.

Item:

Frigida natura, & frigens regio, dolor ingens,
Balnea, post coitum, minor ætas atque senilis,
Morbus prolixus, repletio potus & escæ,
Si fragilis, vel subtilis sensus stomachi sit,

Et faſtiditi tibi non ſunt phlebotomandi.

Item:

Hæc facienda tibi, quando vis phlebotomari.
Vel quando minuis, fuctis vel quando minutus,
Unctio, ſive lavacrum, & potus, faſcia, motus,
Debent non fragili tibi ſingula mente teneri.

Item:

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Blaſii, Philippi, Bartholomæi,
His feſtis minuas, ut longo tempore vivas:
Philip. Barth. dextras, Martin. Blaſiique ſiniſtras.

Item:

Omnia de lacte vitabis ritè minutus.
Et vitet potum phlebotomatus homo,
Frigida vitabit, quia ſunt inimica minutis.
Interdictus eritque minutis nubibus aër,
Spiritus exultátque minutis luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus ſæpè nocivus.

Item:

Principio minuas in acutis, perper acutis,
Ætatis mediæ multum de ſanguine tolle.
Sit puer atque ſenex, tollet uterque parum.
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi ſimplum.

Item:

Qui ſcindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item:

Sanguine ſubſtracto, ſex horis eſt vigilandum,
Ne ſomni fumus lædat tibi ſenſile corpus:
Ne nervum lædas, non ſit tibi plaga profunda,
Sanguine purgatus, ne carpas protinus eſcas.

Item:

Tres inſunt iſtis, Maius, September, Aprilis.

Et ſunt Lunares, ſunt velut Hydra dies:
Prima dies primi, poſtremáque poſteriorum,
Nec ſanguis minui, nec carnibus anſeris uti.
Sit ſenium atque juventa licet, ſi ſanguis abundat,
Omni menſe probè confert inciſio venæ.
Hi ſunt tres menſes, Maius, September, Aprilis.
In quibus eminuas, ut longo tempore vivas.

Item:

Ver, æſtas, dextras: autumnus hyémſque ſiniſtras.
Quatuor hæc membra, hepar, pes, copha, cor, vacuãda:
Æſtas hepar habet, ver, cor, ſicque ordo ſequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æſtivi jejunia corpora ſiccant:
Quodlibet in menſe & confert, vomitus quoq; purgat,
Humores nocuos, ſtomachus quos continet intus.
Ver, autumnus, hyems, æſtas, dominantur in anno.
Tempore vernali caliduſque aër madidúſque,
Et nullum tempus melius eſt phlebotomiæ.
Uſus tunc homini Veneris confert moderatus.
Corporis & motus, ventríſque ſolutio, ſudor,
Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas.
Æſtas more calet ſicca, & noſcatur in illa.
Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari.
Humida, frigida fercula dentur, ſit Venus extrà,
Balnea non proſunt, ſint raræ phlebotomiæ,
Utilis eſt requies, ſit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere juberis,
Sed calor æſtatis dapibus nocet immoderatis,
Autumni fructus caveas ne ſint tibi luctus,
De menſa ſume quantum vis tempore brumæ.

Somnus.

Sanat, ſanctificat, ditat te ſurgere manè.

Item:

Sit brevis aut nullus tibi ſomnus meridianus.
Febris, pigrities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proveniunt ex ſomno meridiano.

Item:

Surgere manè citò, ſpatium peragraréque ferò.
Hoc faciet pulchros homines, ſanóſque, jocundos.

Sudor.

Sub qua veſte ſudas, caveas hanc ferre frequenter.

Uſus recreatio.

Fœniculus, verbena, roſa & chelidonia, ruta,
Subveniunt oculis dira caligine preſſis:
Nam ex iſtis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

Item:

Fons, ſpeculum, gramen, hæc dant oculis relevamen,
Manè igitur montes, ſub ferum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi fervore vigent tres, ſalſus, amarus, acutus:
Alget acetoſus, ſic ſtipans, ponticus atque:
Unctus & inſipidus, dulcis, dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas feraciem parit.

Angulus erigitur in ſacco, quando repletur.

Item:

Cattus ſæpè ſatur, cum capto mure jocatur.

Item:

Dum ſatur eſt venter, gaudet caput inde libenter.

Item:

Luxurians aſinus ſaltando commainuit crus.

Item:

Non vult ſcire ſatur, quod jejunus patiatur.

Item:

Repletus venter non vult ſudare libenter.

Item:

Tunc caput eſt lætum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauſeam facit.

Mus ſatur inſipidam dijudicat eſſe farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando ſaturat.

SCRIPTURA SACRA.

Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Æquor, humus, cœlum, vacuas labentur in auras:
Vox autem Domini vivida ſemper erit.

Item:

Æquora, terra, polus, pariter reſoluta liqueſcent:
Syderei verbum durat at uſque patris.

Item:

Æther, campus, aquæ, recident diſcrimine eôdem:
Per ſeclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arva, ſolum, ſtellæ, caſu ſolventur eodem:
Verba tamen ſtabunt tempus in omne Dei.

Item:

Aſtra, ſolum, pelagus fugiunt: divina per ævum
Perpetuum vivæ dicta ſalutis erunt.

Item:

Cum rebus tranſit mundi fugitiva figura:
Sed per cuncta Dei ſecula ſermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cœlis, æquore, terra:
Sed ſermo tempus vivit in omne Dei.

Item:

Omnia ſunt hominum ſub eo fluitantia motu.

Tempus in æternum vox viret una Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, simili ratione peribunt:
At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patiuntur eandem:
Sed Domini semper viva statuta manent.

Item:

Terra, polus, pontus pereunt: cœlestia solùm,
Verba per æternos sunt bene firma dies.

Ex verbo Dei ratio vivendi petenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Evangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Joannis avis, leo Marcus,
Atque homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Levit. Numerorum, Deuteronomi,
Pòst Josue, Judicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,
Tobias, Judith, Hester, Job, Davidicúsque,
Verba dat Eccles. Cantat, Sapit, Ecclesiastic.
Esaias, Jeremi, Baruch, Ezech, Danielque.
Oze, Joël, Amos, Abdi, Jonas, Miche, Naum. Abac.
Sophon. Aggæus, Zachi, Malachias, Machabæus,
Matthæus, Marcus, Lucas, Postremò Joannes,
Roma, Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,
Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus,
Et Actus, Jacob, Petrus, Joan, & Judas, Apoc.

SECURITAS.

Dum manet in nemore lupus, est plebs absq; timore.

Securitas gignit lassi viam.

Bella gerunt mures, ubi cattum non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

Item:

Mus ſalit in ſtratum, cum ſcit abeſſe catum.

SENECTUS.

Ætate prudentiores reddimur.

Amplior in ſenibus eſt experientia ſenſus.

Item:

Prudens conſilio vetus eſt vir, tardus eundo.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni diſplicuêre:
Os mendax, fatuúſque ſenex, paupérque ſuperbus.

Item:

Ut nequeas lædi, majori ſemper obedi.

Item:

Utere conſilio, vir amice, ſenum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante ſenex juvenem meritò captabit honorem.

Item:

Vis ut honoreris à ſemper canos venereris.

Senectus ipſa morbus eſt.

Cornix ſæpè lupum non effugit inveteratum.

Item:

Cum ſe curat anus, retrò malè ſibilat anus.

Item:

Fortè manet juvenum quis, ſed nullus ſenior um.

Item:

Indigetarvina ſæpè ſenex ocrea.

Item:

Optamus ſenium, dum venerit eſt malè ventum.
Hoc eſt gibboſum, ſurdum, cæcúmque moroſum.

Senectus loquax eſt.

Burſa vetus more veteri patet ac hiat ore.

Item:

Ex veteri more, vas eſt vetus abſque liquore.

Item:

Item:

Utribus antiquis noli committere vina,
Nec ſenibus ſenſum quem retinere velis.

Senes communiter avari ſunt.

Quando ſenex fueris, tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Diſce bona fari, bona ſi nequeas operari.

Item:

Omnibus eſt nomen, ſed non eſt omnibus omen.

Item:

Sermo datur cunctis, animi ſapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Chriſtus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis majorem, gemmis herbíſque minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Lingua facundi, ſectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum diſſolvuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit oſſe carens.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Grata brevitas.

Eſt Domino gratum, verbum verum breviatum.

Item:

Eſt ſermo tanto melior, brevior ſcio quanto.

Leviſſima res oratio.

Bis duo notavi, quæ non poſſunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, juventus.

Item:

Item:

Vox audita perit, ſed litera ſcripta manebit:
Et ſemel emiſſum non eſt revocabile verbum.

Qui moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.

Nec nimium taceas, nec verba ſuperflua dicas,
Affectes medium, ſic tutus habeberis uſque.

Item:

Non ſis verboſus, nec in omni famine mutus:

Item:

Nunc eſt dicendum, nunc eſt ratione ſilendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua ſede moratur,
Prouideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item:

Os unum natura, duas formavit & aures:
Ut plus audiret, quam loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, ſua verba coqui vult providus: ô qui
Talia conſueſcit, ſemper cum laude ſeneſcit.

Item:

Principium verbi, finem quoque reſpice verbi,
Ut melius poſſis præmeditata loqui.

Item:

Qui benè vult fari, benè debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus eſt, decus eſt & ſcire tacere:
Hæc duo ſi poteris ſcire, peritus eris.

Item:

Si ſapiens fore vis, ſex ſerva quæ tibi mando,
Quid loqueris, & ubi, de quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus aſellos.

SER-

SERVITUS.

Dominis duobus servire nemo potest.

Deficit ambobus, qui vult servire duobus.

Item:

Non vult verna probus Dominis servire duobus.

Item:

Vix placet ambobus, qui vult servire duobus.

Mendacitas, superbia & pigritia in servis maximè detestanda.

Non habeas servum, mendacem sive superbum.

Item:

Non retine servum, quem noveris esse protervum.

Item:

Sæpe prophetizat servus quicunque pigrisat.

Item:

Servi plebani sunt omni tempore tardi:
Dum comedunt, sudant: frigescunt, quando laborant.

Servi Dominis pareant, eadem ostendentes bonam.

Servi servite Dominis vestris sine lite,
Ne dicant ritè vobis, Nunc nunc procul ite.

Item:

Si fueris verna, probitate sis undique verna.

SIMILITUDO.

Æquè pars ligni curvi ac recti valet igni.

Æquolitas non parit bellum.

Æqualis nullum disrumpit sarcina collum.

Item:

Disparibus bobus rarò trahitur benè currus.

Item:

Dividit iniquè, nolens partem dare cuique.

Malo nodo malus cuneus.

Asperior sanat graviores potio morbos.

Nauta

Nauta nauta.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba solent, odium lingua fidemque parit.

Item:

Durior immanem succendit sermo furorem,

Item:

Est mirum bellum, quòd asellus culpat asellum,
Pondera succorum nam portat quilibet horum.

Par præmium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item:

Si modicum valet æs, missæ sunt pauca valentes.

Sevis inter se convenit ursis.

Quando lupum lupula vorat, esurit undique sylva.

Item:

Quando lupus est lupulum, nunquam prius est mihi visum.

Item:

Sunt benè concordes iterum, Pilatus, Herodes.

Simile simili gaudet.

Cœtus iniquorum gaudet super acta malorum.

Item:

Consonus esto lupis, cum quibus esse cupis.

Item:

Dum similis simili sociatur, pax datur illi.

Item:

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Item:

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item:

Ni mihi sis ut ego, non eris alter ego.

Item:

Prudens prudenti, stultus placet insipienti.

Ri-

Ridens ridenti, flens flenti, pauper egenti.

Item:

Quale forum fuerit, vectigal tale requirit.

Item:

Sæpius est hospes talis, qualis suus hospes.

Item:

Semper adest similis simili, licet undique vilis.

Item:

Se quærunt & amant similes, simul undique clamant.

Item:

Sic fuit, est, & erit: similis similem sibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile est vulpi, sociam decipere vulpem.

Item:

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hoc est difficile, vulpem comprendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari fit tibi durum.

Item:

Res miranda, nova picæ fur abstulit ova.

SIMPLICITAS.

Estote prudentes velut serpentes, & simplices sicuti columbæ.

Est bona simplicitas, est mala simplicitas.

Simplicibus facilè imponitur.

Est facilis falli mens falli nescia, falli
Simplicitas facili credulitate solet.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

SIMULATIO, DISSIMULATIO.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Empta fides, radice carens, est nescia stare.

Sed

Sed perſtat verum, rumor & ipſe cadit.

Melle latus gladius

Mel potas ore: ſed fel latitat tibi corde.

Item:

Pelle ſub agnina latitat mens ſæpe lupina.

Item:

Simplex apparet, ſimplicitate caret.

Item:

Simplicitas extrà eſt, reſidet ſub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, ſunt citharœdi.

Auri natura non ſunt ſplendentia plura.

Item:

Fac tibi devites ſub falſo nomine mites,
Nec credas undam placidam non eſſe profundam.

Item:

Elos in pictura non eſt niſi ſola figura.

Item:

Naſo ſtertentes interdum ſunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo nec virgo probatur,
Dependente coma, non clericus ampla corona.

Item:

Non eſt in ſpeculo res quæ ſpeculatur in illo.

Item:

Non infirmatur, quiſquis væ, væ, tibi fatur.

Item.

Non omnes diſcunt, qui ſcholas undique quærunt,
Sed plures veniunt, ut videantur ibi.

Item:

Non omnes ſancti, qui calcant limina templi.

Item:

Non orat ſemper ſtans intra templa frequenter:
Sed quoque laſcivas interdum quærit amicas.

Item:

Item:

Non teneas aurum totum quod ſplendet ut aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet eſſe bonum.

Item:

Omne quod eſt rubeum, nomen non impetrat auri:
Omne quod eſt nitidum, non imitatur ebur.

Item:

Quiſque coronatus non presbyter eſt vocitatus.

Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare.

Neſcit regnare, qui neſcit diſſimulare.

SOLUTIO.

Dum malè computo, ſicque recedo, tunc bene ſolvo,
Solve libens vina, vel non dic, vina propina.

SOMNIUM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoque referunt.

Ad tribulos aſinus, ſemper ſua ſomnia vertit.

Item:

Somnia de ſiliquis ſus cernit, quando quieſcit.

Somnia falſa, verus miſcent.

Deludunt multos nunc ſomnia, quod vetus eſt mos.

Item:

Interdum veram prætendunt ſomnia cauſam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNUS.

Somnus modum non excedat.

Eſt ſanum planè de lecto ſurgere manè.

Item:

Longa quies ſomni, vitio ſit fomes in omni.

Item:

Sanat, vivificat, ditat quoque ſurgere manè.

SPES.

Dominus adjutor & protector eſt ſperantium in ſe.

Cum

Cum paſcat corvos Deus, & non deſeret orbos.,

Item:

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In ſolo ſperare Deo, tutiſſima res eſt:
Spem fidam nunquam non jubet eſſe ratam.

Item:

Spes confiſa Deo, nunquam refuſa recedet:
Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum ſpiro ſpero.

Impoſitis galeis tractantur fœdera pacis.

Item:

Manè ſub aurora res vertitur ad meliora,
Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item:

Multum delirat, non ſperans dummodo ſpirat.

Item:

Rebus in adverſis melius ſperare ſuperſis.

Spes pretio emenda non eſt.

Plus valet in manibus paſſer, quàm ſub dubio grus.

Spes ſervat afflictos, ſed & multos decipit.

Cum ſpes fruſtratur, non ſpes, ſed pœna vocatur.

Item:

Eſt ſpes in dubiis ſemper comes optima rebus.

Item:

Qui furnum ſuperat hiando, diu puer hiſcet.

Item:

Spes reficit Dominum, fallit & ipſa ſuum.

Item:

Spes ſervare ſolet, ſublata ſorte ſecunda,
Spe ſola ſolor, ſpes ſupereſſe ſinit.

STULTITIA.

Ob res portandas aſini vocantur ad aulas.

Duke

Dulce est, desipere in loco.

Esse loco stultum, est sæpius utile multum.

Insipientia est, quæ abundat in malo.

Linguam cum manibus nescit compescere stultus.

Item:

Fac male, dic multum, si te vis reddere stultum.

In ore fatuorum, ter illarum.

Insipiens fatur subitò, quicquid meditatur.

Item:

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat, quod habet sub corde revelat.

Stultus nescit uti sapientia.

Cujus mens stulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Stultus habens plura, vorat hæc vivens sine cura.

Stulto homine nihil est ructabilius.

Argue consultum, te diliget: argue stultum,
Avertet vultum, nec te dimittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite jocari.

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item:

Mori morantur, quocunque sub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bona stultum.

Item:

Quo plus superstat fatuus, eo stultior extat.

Item:

Unus blax multos faciet per secula stultos.

Stulti facilè lætantur & tristantur.

Lætatur ſtultus, dum ſermo datur ſibi cultus.

Item:

Lætificat ſtultum dives promiſſio multum.

Item:

Stultus quando videt, quòd pulchra puellula ridet,
Mox fatuus credit, ſe quòd amare velit.

Item:

Stultus ridere ſolet, & pro gramine flere.

Stulti improvidi ſunt.

Inſipiens curam male geſtat corde futuram.

Item:

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli.

Stulti magis ex ſermone, quàm aſpectu cognoſcuntur.

Æſtimo quod multi ſunt irriſi, quaſi ſtulti.

Item:

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus aſellos.

Item:

Irriſos multos invenimus undique ſtultos.

Item:

Multi ſunt aſini nunquam ſaccis onerati.

Item:

Sunt aſini multi, ſolùm bino pede fulti.

TACITURNITAS.

Non ſemper ſilendum, vide Sermo.

Qui tacet ut mutus, raro fit munere tutus.

Qui tacet, annuere videtur.

Non contradicens, dicitur eſſe ſequens.

Silentii tutiſſimum præſidium.

Nil melius verè, quàm cum ratione tacere.

Item:

Sæpe carent multa reſponſis verbula ſtulta.

Item:

Ut mala vitentur, aliquando verba tacentur,

Ta-

Tacere qui nescit, nescit loqui.

Perdo silere bonum, dum loquor ipse malum.

Item:

Qui modicum fatur, sapiens hic esse probatur.

TARDITAS.

Sat citò, si sat bene.

Est multum factum, si sit bene quodque peractum.

Tarde venientes, male sedentes.

Pòst teneat sedem, qui post me construit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & ferculà sumere quærit,
Aut malè prandebit, aut sedis honore carebit.

Item:

Sæpe domum propriam vir repetit undique clausam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui sumus Dei, sobrii sumus.

Non ut edas, vivas: sed edas, ut vivere possis.

Item:

Visne coronari, vis deliciis saturari?
Istud tibi præsto dictum breve: Sobrius esto.

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibat hunc tractátque decenter.

Item:

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus.

Item:

Gulæ pone metas, ut sit tibi longior ætas.

Item:

Non tibi sit venter Dominus, sed vive decenter,
Et medicus fatur, parcus de morte levatur.

Item:

Parcito sæpe cibis, & sic annosior ibis.

Item:

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item:

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Item:

Sanior esse potes, si rerum moderamine potes.

Item:

Si vitare velis morbos, & vivere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satiatus.

Item:

Sume cibum modicè, modico natura fovetur:
Crapula vitetur, ne corpus mensque gravetur.

Item:

Vix erit inversus tibi, si scis mandere parcus.

TEMPUS.

Accommoda se tempori.

Et toga sis talis, si ventus sit borealis.

Item:

Simonis Judæ non debes currere nudè.

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendent stiria tignis.

Fugit irreparabile tempus.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, juventus.

Item:

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges genio, sed labitur ætas:
Labitur, & nunquam, quæ fuit illa redit.

Item:

Non stat per menses septem Maius redolentes.

Item:

Quàm brevis est hora, quæ labat absque mora!

Item:

Tem-

Tempora tranſibunt, & gaudia vana peribunt.

Item:

Tranſit ut unda fluens, tempus & hora ruens.

Omnia fert tempus.

Cum ſunt matura, breviter pyra ſunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit ſecum vertitque volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe ſpe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item:

Ipſa etiam veniens conſumit ſæva vetuſtas,
Et nullum eſt quod non tempore cedat opus.

Item:

Mulcet longa dies ſævum indomitumque leonem.

Item:

Non ſibi, ſed rebus, peritura tempora currunt,
Quæ vel erant, vel erunt, vel ſunt, vel origine ſurgunt,
Creſcunt, aut pereunt, ſemper aguntur, agunt.

Item:

Tempore miteſcunt, poſita feritate, leones:
Tempore leniri tygris & urſa ſolet.

Item:

Tempore ſanatur, quod ratione nequit.

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni,
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque.
Si fuerint venti, naſcuntur prælia genti:
Si nix aut pluvia, deſignat tempora cara.
Dat Clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,
Æſtuat Urbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Ver Petro detur: æſtas exinde ſequetur.

Hanc dabit urbanus: autumnum Symphorianus:
Festum Clementis caput hyemis est venientis.
Longè clarescit, quòd hyems algore rigescit.
Luna crescente, tu carpere poma memento:
Nam dum decrescit si carpseris, inde putrescit.
Pocula Janus amat, sed Febrius Algeo clamat,
Martius arva fodit, sed Aprilis florida prodit.
Flos & fons nemorum sunt Maio fomes annorum,
Dat Junius fœna, Julio resecatur avena,
Augustus spicas, September colligit uvas,
Seminat October, spoliat virgulta November.
Quærit habere cibum, porcum mactando December.
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altivolans volucris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIUM.

Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inveniet falsos testes, qui quæritat illos.

TIMOR.

Prona est timori semper in pejus fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisque timet, tantum fugit.

Sic adstat socio, sicut lepus ipse molosso.

Item:

Si timor in mente, cunit vetus ipse repentè.

Res est imperiosa, timor.

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census.

Sæpè

Sæpè ſolent boni rectos pervertere ſenſus.

Timidi nunquam ſtatuêre trophæum.

Ne ſe mutat, qui ſe mutari deſperat.

Item:

Non mare tranſiſſet, pavidus ſi nauta fuiſſet.

Item:

Non venit ad ſilvam, qui cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemque timens, malus eſt venator & amens.

Ubi timor, ibi pudor.

Debet adeſſe timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer creſcit, & non metuendo paveſcit.
Tunc ſibi decreſcit honor omnis, quando ſeneſcit.

VALETUDO.

Si non ægrotat, benè mingit qui benè potat.

VENATIO.

Dum canibus cervus capitur philomeláque niſo,
Dum volat accipiter, quaſi tunc ſumus in paradiſo.

VENUS. Vide Amor, & Meretrix.

Curis arctatur, ſi quis Veneri ſociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem unuſquiſque proximo ſuo.

Verbum laudatur, ſi factum tale ſequatur.

Veritas odium parit.

Diſplicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item:

Oſtia clauſa ſera mihi ſunt, quia profero vera.

VESTITUS ET Ornatus.

Veſtes fœmineæ benè nocte tegunt, quia longæ.

Simia est simia, etiamsi aurea gestat insignia.

Cinge caput lauro, tege gemmis corpus & auro.
Si fueris pridem, remanebis asinus idem.

Item:

Est in persona pudor insipiente corona.

Vestis virum facit.

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant.

Item:

In vili veste, nemo tractatur honestè.

Item:

Si careas veste, nec sis vestitus honestè,
Nullius est laudis, quamvis sapis omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Vestes, non homines, omnis honorat homo.

Item:

Vir benè vestitus, in millibus esse peritus
Creditur, in mille quamvis idiota sit ille.

Veste decenti tegatur corpus.

In curta tunica, saltat miles quasi pica.

Item:

Invidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non cures juvenis multum, qua veste tegaris:
In vestimentis non est sapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amat, sit pauper adultus.

VEXATIO.

Est misero pejus derisio, quàm dolor ejus.

VICINITAS.

Proximus Ecclesiæ semper vult ultimus esse.
Qui se non noscat, vicini turgia poscat.

Me-

Melior est vicinus juxta, quàm frater procul.

Non homines tribules, quos tu scis esse tribules.

Item:

Sit bene, sit ne malè, cum vicinis teneas te.

VIRTUS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præstare potest Deus unus.

In via virtuti nulla est via.

Ire bonus sanguis quò nescit, repit ut anguis.

Virtus auro nobilior est.

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum:
Nempe bonos mores, thesauros interiores,
Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures.

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene se ditat, qui semper noxia vitat.

Item:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitii.

Est virtus verè, semper malefacta cavere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,
Ni studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille:
Quam regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem,
Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item:

Mal-

Malle pater tibi sit Therſites, dummodò tu ſis,
Æacidæ ſimilis, Vulcaniáque arma capeſſas,
Quàm te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Item:

Miremur potius, quos munera mentis adornant,
Quàm qui corporeis enituêre bonis.

Item:

Nobilitas morum plus ornat, quàm genitorum.

Item:

Nobiliter vivens & agens, hæc nobilis eſt gens.

Item:

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item:

Scire bonos mores, dat divitias & honores:
Donabit ſcire miſeros cum regibus ire.

Item:

Virtus nobilitat hominem: virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in ſe habet bona.

Dilige virtutem, ſi vis retinere ſalutem.

Item:

Fac benè, dic parum, ſi te vis reddere charum.

Item:

Nulla valet vita, niſi ſit virtute polita.

Item:

Vir bonus eſt pluris, quàm tota ſcientia juris.

Item:

Vir ſine virtute, ſemper manet abſque ſalute.

Virtus poſt nummos.

Ad lucrum mores multi ſunt, non ad honores.

VITA.

Vita æterna. vide Judicium extremum.

Vita

Vita brevis ac misera. vide Homo.

Est hæc vita brevis, lubrica, pœna, dolor.

Item:

Est hæc vita brevis, transit ut aura levis.

Item:

Est tua vita brevis, modò vivis, cras morieris.

Item:

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore:
Sed sapiens benè scit, quantum sit plena dolore.

Item:

Heu patimur mulctas pro vili corpore multas.

Item:

Itur quò, scitur: nescitur quando reditur.

Item:

Non potest sine væ nunc vivere filius Evæ.

Item:

Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut arundo.

Item:

Omnibus in terris dolor est, regionibus, aulis,
Vrbibus, in cunctis cura labórque locis.

Item:

Quid prodest homini, si vivat secula centum?
Cum moritur, vitam transisse putat quasi ventum.

Item:

Vita brevis, velut umbra, levis, sic annihilatur,
Sic vadit, subitóque cadit, dum stare putatur.

Item:

Vita quid est hominis, nisi res vallata ruinis.

Item:

Vita quid est? labor est, & habendi vana cupido,
Tristis ad extremum sollicitudo diem.

Vita magis in pretio est quàm quæque temporalia bona.

Ut vitam redimas, vestes ac omnia vendas.

UNUS

UNUS.

Vir unus, nullus vir.

Nuſquam denarius auditur clangere ſolus.

Item:

Omni fine ſoli dominantur ibi duo ſoli.

Item:

Sermo ſolius eſt quaſi dimidius.

Item:

Solus quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item:

Unus homo veram nunquam facit eſſe choream.

Unicus oculus charissimus.

Solus tergendus oculus ſit & aſpiciendus.

VOLUNTAS.

Deus operatur & velle & perficere.

Non eſt velle bonum mihi vel tibi perpetuatum.

Volenti facile eſt imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil eſt grave.

Hoc portat leviter, quod portat quiſque libenter.

Volentem bovem ducito.

Bos ad aquam ductus, non vult potare coactus.

Item:

Invitis canibus nil venator capit ullus.

Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, & plenè laudare memento.

Item:

Hoſpitis in menſa vultum, non fercula penſa.

Item:

Pauperis in menſa vires, non fercula penſa.

VOLUPTAS.

Deliciis ad aſtra non itur.

Aſper

Aſper erit victus, aſper labor, aſper amictus,
Aſpera cuncta tibi, ſi vis ſuper æthera ſcribi.

Item:

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

Item:

Sperne voluptatem, pulchram cole ſobrietatem:
Hæc quos poſtravit, virtutibus evacuavit:
Hæc quos ſubjecit, pecudes ſine robore fecit:
Hæc regit & munit, ſuperis conjungit & unit.

Item:

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

USUS.

Uſus facit artem.

Artem diſcamus, uſum verò teneamus.

Item:

Doctrinæ pater eſt uſus, doctrina ſcholaris:
Interciſa perit, continuata viget.

VULGUS.

Vulgo inſtabili ſatisfacere nemo poteſt.

Pravo ſervit hero, qui vulgo ſervit iniquo.

CONCLUSIO.

O homo devita peccatum, tótque pericla:
Nam ſi cœcus eris, nullóque dolore moveris,
Atque Deum ſpernes, animam cum corpore perdes.
Et niſi parebis, cœleſti ſede carebis.

Proverb. 20.

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, non erit sapiens.

Proverb. 31.

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas. Ne forte bibant & obliviscantur judiciorum, & mutent causam filiorum pauperum.

Eſaiæ 5.

Esaiæ 5.

Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.

Ibidem.

Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

Esaiæ. 28.

Verùm hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt. Sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordibúsque, ita ut non esset ultrà locus. &c.

Oseæ 4.

Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor:

Habacuc. 2.

Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, ut aspiciat nuditatem ejus. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoque, & consopire, Circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam, &c.

Ecclesiasticus 31.

Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & tortura viro infrunito, somnus sanitatis in homine parco.

Ibidem.

Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum, &c.

Ibidem.

Vinum in jocunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis vinum moderatè potum. Sanitas est animæ & corporis, sobriè potus. Vinum mul-

multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Ecclesiasticus 37.

Propter crapulam multi abierunt: qui autem abstinens est adjicit vitam.

Mat. 17.

Hoc genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium.

Luc. 21.

Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate.

Rom. 13.

Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus.

1 Cor. 5.

Si is qui frater nominatur, ebriosus est, cum hujusmodi nec cibum sumite. Gal. 5.

Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt ebrietates, comessationes & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Ephes. 5.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

1. Thes. 5.

Non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus.

Ad Tit. 2.

Loquere quæ decent sanam doctrinam, ut senes sobrii sint. 1 Pet. 4.

Sat est nobis, quòd ante acto vitæ tempore voluntatem gentium patraverimus, cum versaremur in lasciviis, concupiscentiis, vinolentiis, comessationibus, compotationibus, &c. Sitis igitur sobrii & vigilantes ad orandum. 1 Pet.

1. Pet. 5.

Sobrii estote, vigilate: quoniam adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret.

IN MENDACES OBTRECTATORES.

In detractores malè qui furantur honores,
Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc ediscatur, & cantio sæpe canatur.
Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicit iste:
Dextræ scriptoris bene dic precor omnibus horis.

FINIS.